

Народна банка на Република Северна Македонија
Дирекција за финансиска стабилност, банкарска регулатива и решавање на банки

***ИЗВЕШТАЈ ЗА РИЗИЦИТЕ ВО БАНКАРСКИОТ
СИСТЕМ НА РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА ВО
2020 ГОДИНА***

април 2021 година

СОДРЖИНА

I.Резиме	3
II.Структура на банкарскиот систем	6
1. Структура на банкарскиот систем	7
1.1 Основни карактеристики на деловните модели на банките	7
1.2 Број на банки и пристап до банкарските услуги	9
1.3 Вработеност во банкарскиот систем	10
1.4 Сопственичка структура и концентрација на банкарскиот систем.....	11
III.Ризици во банкарското работење	14
1. Кредитен ризик	18
1.1. Остварување на кредитниот ризик во билансите на банките	19
1.2 Потенцијални извори на идно остварување на кредитниот ризик	26
1.3. Стрес-тестирање на отпорноста на банкарскиот систем на зголемување на кредитниот ризик	36
2. Ликвидносен ризик	39
2.1 Динамика и состав на ликвидните средства	40
2.2 Показатели за ликвидноста	45
2.3 Рочна структура на средствата и обврските	47
2.3. Стрес-симулации за ликвидносни шокови	48
3. Валутен ризик	51
4. Ризик од промена на каматните стапки во портфолиото на банкарски активности.....	56
5. Ризик од несолвентност	61
5.1. Солвентност и капитализираност на банкарскиот систем.....	61
5.2. Квалитет на сопствените средства на банкарскиот систем	67
5.3. Стрес-тестирање на отпорноста на банкарскиот систем на хипотетички шокови	70
III. Позначајни билансни промени и профитабилност на банкарскиот систем	72
1. Активности на банките	73
1.1 Кредити на нефинансиските субјекти.....	76
1.3. Останати активности	88
2. Профитабилност	92
2.1 Показатели за профитабилноста и ефикасноста на банкарскиот систем	92
2.2 Движење на каматните стапки и на каматниот распон.....	98

I. Резиме

Во 2020 година, банкарскиот сектор се соочи со бројни предизвици, но покажа соодветна подготвеност за одговарање на ризиците. Во услови на силна здравствена и економска криза, банкарскиот систем ја задржа стабилноста и придонесе за ублажување на последиците од корона-кризата, остварувајќи притоа солиден раст на активностите. Ова, од една страна, е резултат на довербата на јавноста во банкарскиот систем, во услови на силни капитални и ликвидносни позиции кај банките, но, од друга страна, произлегува и од брзата реакција на Народната банка. Така, банките обезбедија солиден кредитен раст од 4,1%, поддржан од натамошното зголемување на депозитите за 6,2%, но и од монетарните мерки на Народната банка преземени заради ослободување дополнителна ликвидност на банките со крајна цел да се обезбеди поддршка за македонската економија. Под влијание на регулаторната флексибилност во делот на управувањето со кредитниот ризик, банките овозможија и привремено одложување на наплатата на кредитите, коешто во вториот квартал од 2020 година (кога за првпат беше одобрено) опфати околу 45% од редовното кредитно портфолио. Во септември 2020 година, при продолжено времетраење на пандемијата на вирусот, следеше уште една, втора понуда за промена на договорните услови на кредитите, при што беа опфатени околу 7% од вкупните редовни кредити. На тој начин, се олесни финансискиот товар на значителен дел од кредитокорисниците на банкарскиот сектор, заради полесно справување со негативните ефекти од здравствената и економска криза.

Во 2020 година, бројот на банките во банкарскиот систем на Република Северна Македонија се намали за една банка. Имено, во август 2020 година, Народната банка ја укина дозволата за основање и работење на „Еуростандард банка“ АД Скопје, заради неисполнување на минималните законски услови за работење на банка. Пазарните учества на банката во одделните категории од билансот на состојба на банкарскиот систем се движат меѓу 1% и 2% и оттука, затворањето на банката немаше позначителни преносни ефекти врз останатите банки во системот.

Солвентноста на банкарскиот систем бележи подобрување. На 31.12.2020 година, стапката на адекватност на капиталот изнесуваше 16,7%, што е повеќе за 0,4 процентни поени во споредба со крајот на 2019 година. Растот на сопствените средства, пред сè како резултат на реинвестираните добивки и емисијата на нови акции кај две банки, имаше најголем придонес за зголемувањето на стапката на адекватност на капиталот. Над 90% од сопствените средства отпаѓаат на редовниот основен капитал, којшто го претставува најквалитетниот сегмент од регулаторниот капитал на банките. Анализирани според употребата, повеќе од половината од сопствените средства отпаѓаат на капиталните додатоци утврдени согласно со супервизорска оценка, на заштитните слоеви на капиталот или се „слободни“, над потребното минимално ниво, што е особено значајно при надолна промена на циклусот во економијата и во кризни услови, кога овие слоеви од сопствените средства може да се искористат за справување со различните предизвици. Спроведеното стрес-тестирање на отпорноста на банкарскиот систем и на одделните банки на симулирани шокови упатува на подобрена отпорност во 2020 година, во споредба со 2019 година.

Во 2020 година, ликвидносна позиција на банките дополнително се подобри, поради растот на ликвидните средства. Следствено, поголемиот дел од показателите

преку кои се следи и се оценува ликвидноста забележаа подобрување. Учеството на ликвидната во вкупната актива се зголеми за 0,6 процентни поени, до нивото од 32,5%, додека покриеноста на депозитите од домаќинства со ликвидната актива солидно се подобри за 2,2 процентни поена, достигнувајќи високи 64,4%. Потврда за задоволителниот обем на ликвидни средства којшто им овозможува на банките непречено извршување на своите деловни активности се и резултатите од симулациите за комбинирани ликвидносни шокови. Тие упатуваат на соодветно управување со ликвидносниот ризик од страна на банките и задоволителна отпорност на претпоставените екстремни ликвидносни одливи.

Во 2020 година, показателите за остварувањето на кредитниот ризик бележат подобрување. Имено, нефункционалните кредити се намалија за 26,5%, со што и нивното учество во вкупните кредити се намали за 1,4 процентни поени, до нивото од 3,4%. Пад на нефункционалните кредити имаше и кај корпоративните кредити (-31,4%) и кај кредитите на домаќинства (-12,6%). Оттука, учеството на нефункционалните во вкупните кредити на претпријатијата се намали за 2,5 процентни поени, до нивото од 5,2%, додека учеството на нефункционалните во вкупните кредити на домаќинствата се намали за 0,4 процентни поени, до нивото од 1,6%. Намалувањето на нефункционалните кредити најмногу произлегува од задолжителните отписи на целосно резервираните нефункционални кредити, а во одредени случаи е резултат на наплати, најчесто преку преземање на залогот или преку преземање на долгот од друго лице. Регулаторните мерки преземени од страна на Народната банка, во доменот на управувањето со кредитниот ризик, исто така придонесоа за пролонгирање и забавување на остварувањето на кредитниот ризик, барем во делот на создавање нови нефункционални кредити. Сепак, кај речиси 70% од кредитите коишто беа со олеснети договорни услови, грејс-периодот истече заклучно со 30.9.2020 година и до крајот на 2020 година не се забележа некој позначителен раст на нефункционалните кредити. Но, имајќи ја предвид неизвесноста околу временското траење на последиците од пандемијата на корона-вирусот и последователната неизвесност околу редовноста на клиентите во отплатата на кредитите, во наредниот период може да се очекува потенцијално остварување на кредитниот ризик и раст на нефункционалните кредити кај банките, особено по истекот на грејс-периодите коишто се одобрени по вторпат (во септември 2020 година). На 31.12.2020 година, 7,5% од вкупните редовни кредити и натаму се во грејс-период, којшто за повеќе од 70% од овие кредити истекува во март 2021 година.

Во 2020 година, домашниот банкарски систем оствари повисока добивка од работењето (за 8,5%), во споредба со претходната година. Структурно анализирано, растот на финансискиот резултат се должи најмногу на зголемувањето на капиталната добивка остварена од продажба на преземени средства, но и на остварените приходи од наплата на отпишани побарувања. Одредено, но релативно мало, влијание врз растот на добивката имаше и намалувањето на оперативните трошоци, како и растот на нето каматниот приход. Наспроти ова, забележан е раст на трошоците за исправките на вредноста на финансиските и нефинансиските средства, како и намалување на приходите од провизии и надоместоци (под влијание на здравствената криза, банките ги укинаа провизиите за дел од своите услуги, претежно оние поврзани со електронско банкарство). Стапката на поврат на просечната актива се задржа на истото ниво, од 1,3%, како и во 2019 година, додека стапката на поврат на просечниот капитал и резерви е малку пониска, на годишна основа и изнесува 11,3%. Евентуалното остварување на кредитниот ризик во

наредниот период ќе ги зголеми трошоците за исправка на вредноста во билансите на успех на банките, што, пак, ќе се одрази и врз нивниот финансиски резултат. Покрај тоа, продолженото времетраење на кризата и последиците од неа може да предизвикаат и идно намалување на обемот на активности и последователно, намалување на приходите на банкарскиот систем.

Изложеностите на банкарскиот систем на валутниот и ризикот од промена на каматните стапки во портфолиото на банкарски активности забележаа извесно годишно зголемување, до нивоата од 10,1% и 8,8% од сопствените средства, соодветно, што и натаму е прифатливо и далеку под пропишаните лимити.

Сите показатели и констатации изнесени во овој извештај се потврда за високата отпорност на банкарскиот сектор на шокови и за потенцијалот на системот за поддршка на закрепнувањето на економијата и во следниот период. Сепак, неизвесноста околу конечното надминување на здравствената криза и ризиците врз реалниот сектор и врз банкарскиот систем и натаму се високи. Од тие причини, на почетокот на 2021 година, Народната банка донесе временна мерка (со важност најдоцна до крајот на годината) за ограничување на распределбата и исплатата на дивиденда на акционерите на банките. Мерката има превентивен карактер и е насочена кон натамошно зголемување на отпорноста на банкарскиот систем и одржување на стабилноста, како и за обезбедување натамошна солидна кредитна поддршка за граѓаните и на корпоративниот сектор.

Народната банка, како и секогаш до сега, будно ги следи сите случувања и е подготвена да ги преземе сите потребни мерки што се во нејзина надлежност, заради одржување и натамошно јакнење на стабилноста и капацитетот на банкарскиот систем, за да може тој успешно да им одговори на потребите на економијата за побрзо закрепнување од корона-кризата.

Извештај за ризиците во банкарскиот систем во 2020 година

II. Структура на банкарскиот систем

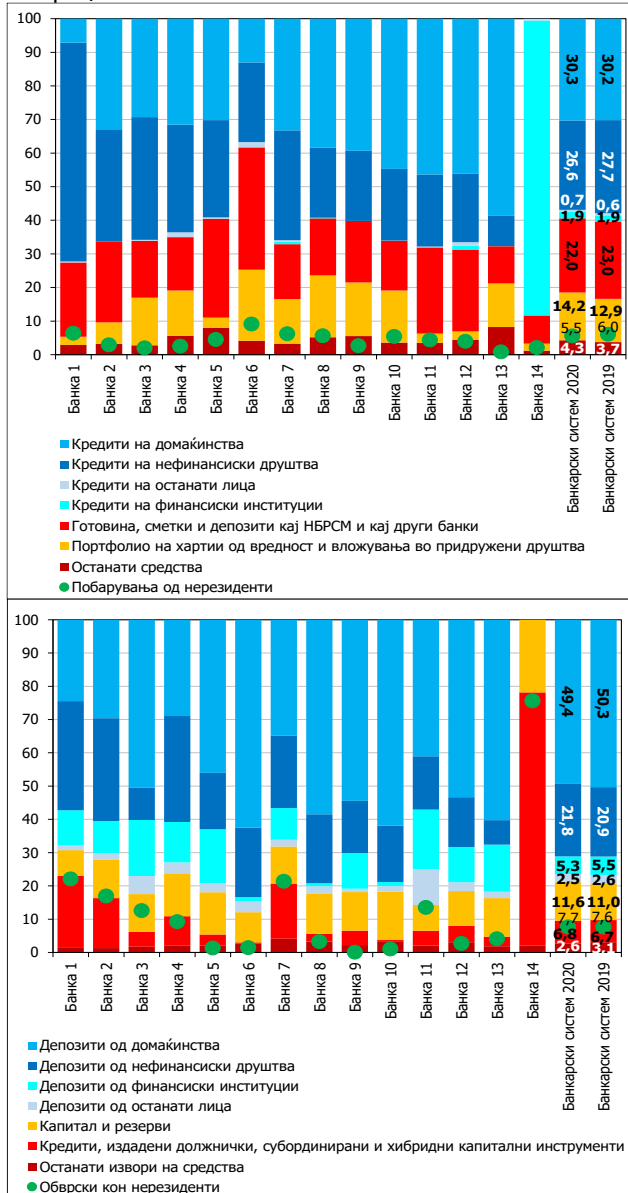

1. Структура на банкарскиот систем

1.1 Основни карактеристики на деловните модели на банките

Графикон бр. 1

Структура на активата (горе) и пасивата (долу) на банките и банкарскиот систем, на 31.12.2020 година во проценти

Основниот деловен модел на македонските банки, поточно прибирањето депозити и одобрувањето кредити, не забележа значителни промени во 2020 година. Депозитите од домаќинства, како најзначаен извор на финансирање на банките, и натаму имаат највисоко учество во вкупната пасива на банкарскиот систем, од 49,4% (што е помалку за 0,9 процентни поени во споредба со 31.12.2019 година). Анализирano по одделна банка, депозитите од домаќинства имаат највисоко учество во вкупните извори на средства кај десет банки. Кај три банки, учествата на депозитите од домаќинствата и од нефинансиските друштва се речиси идентични, додека во пасивата на една банка преовладуваат кредитните линии од меѓународните финансиски институции, коишто ги пласира до крајните корисници преку другите банки во земјата.

Во активата, највисоко е учеството на кредитите на нефинансискиот сектор (57,5%), што е помалку за 1 процентен поен во однос на 31.12.2019 година. Како и минатата, така и оваа година, поголемо е учеството на кредитите на домаќинствата (30,3%), во споредба со кредитите на нефинансиските друштва (26,6%), во вкупната актива¹. Анализирano по одделна банка, три банки се повеќе ориентирани кон кредитирање на нефинансиските друштва, а шест банки повеќе ги кредитираат домаќинствата. Кај четири банки, учеството на кредитирањето кон двата сектора е речиси исто, а кај една банка преовладуваат кредитите одобрени на домашните банки.

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

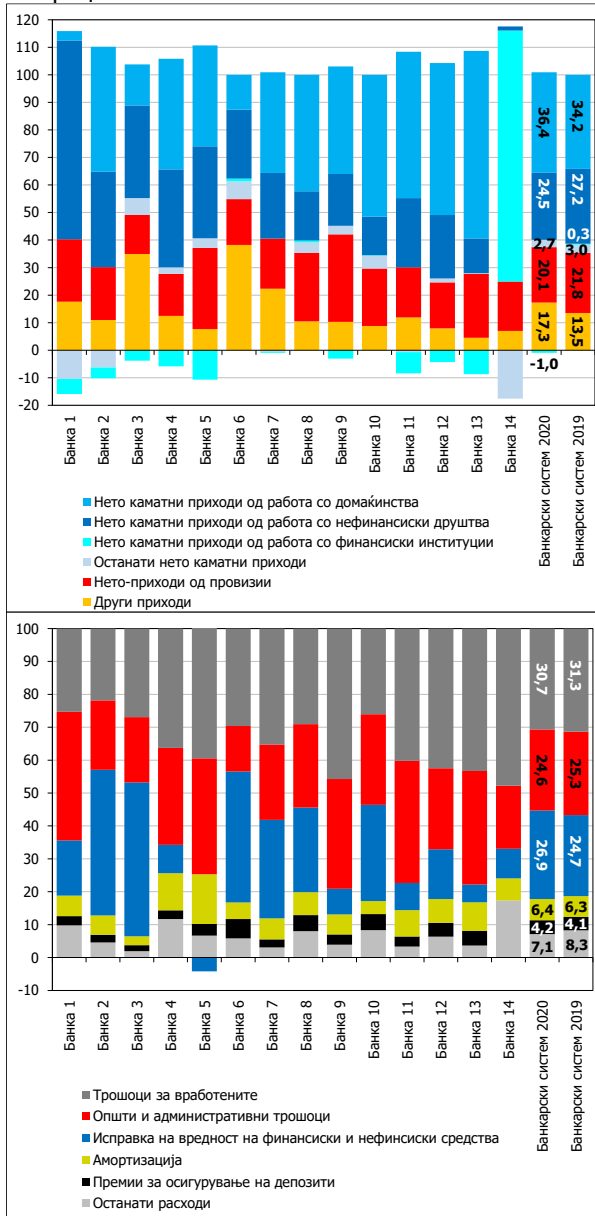
Редоследот на банките е случаен.

¹ За потребите на оваа анализа, кредитите се пресметани на нето сметководствена основа (по исправка на вредноста и акумулирана амортизација).

Графикон бр. 2

Структура на вкупните приходи (горе) и вкупните расходи (долу) на банките и банкарскиот систем, во 2020 година во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките. Редоследот на банките е случаен.

Структурата на вкупните приходи на банките соодветствува со примената на традиционалниот деловен модел. Така, нето каматните приходи, со учество од 62,6%, се најзначајни во структурата на вкупните приходи, иако бележат намалување на нивното учество за 2 процентни поена во однос на 2019 година. Истовремено, нето-приходите од провизии го намалија своето учеството во вкупните приходи, за 1,7 процентни поени, а учеството на другите приходи забележа раст од 3,7 процентни поени. Слично како и во структурата на активата, учеството на нето каматните приходи од работењето со домаќинствата (36,4%) е повисоко од учеството на нето каматните приходи од работењето со претпријатијата (24,5%) во вкупните приходи.

На ниво на банкарскиот систем, исто како и минатата година, најзначајни расходи се: трошоците за вработените (30,7%), следени од исправката на вредноста на финансиските и нефинансиските средства (26,9%) и општите и административните трошоци (24,6%).

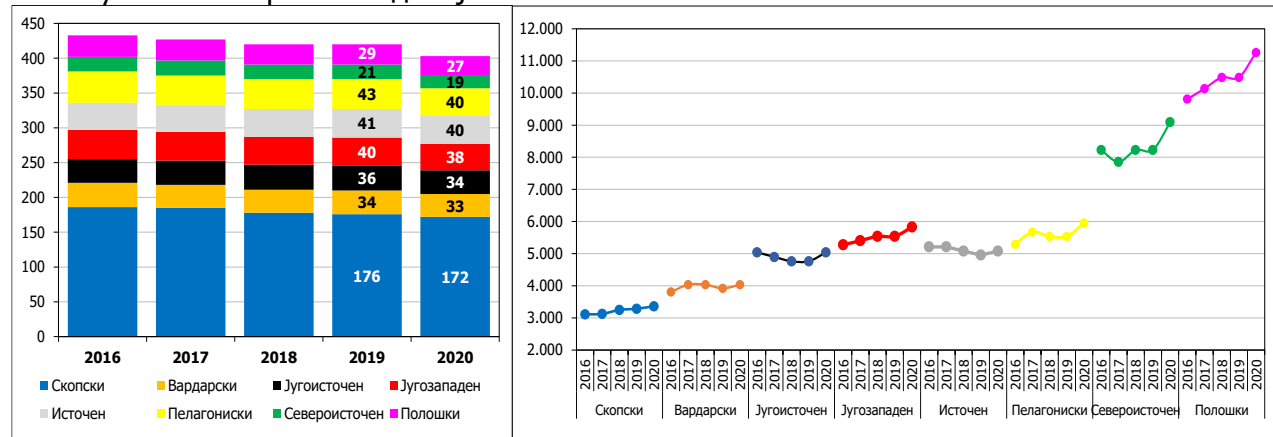

1.2 Број на банки и пристап до банкарските услуги

На 31.12.2020 година, во Република Северна Македонија функционираат шеснаесет депозитни институции, односно четиринаесет банки и две штедилници². Во однос на претходната година, бројот на банки се намали за една³, а бројот на штедилници остана ист.

Графикон бр. 3

Банкарска мрежа (лево) и број на жители по деловна единица (десно), по одделни региони во Република Северна Македонија

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките, Државен завод за статистика на Република Северна Македонија, според официјалните податоци од пописот од 2002 година.

Банкарската мрежа е распространета низ речиси сите градови во земјата и се состои од 403 деловни единици⁴. Вкупниот број деловни единици се намали за 17 во споредба со претходната година, главно поради излезот на една банка од системот. Близу половината (или 42,7%) од вкупниот број деловни единици се сконцентрирани во Скопскиот Регион, каде што **пристапот до банкарските услуги**, мерено според бројот на жители по деловна единица,

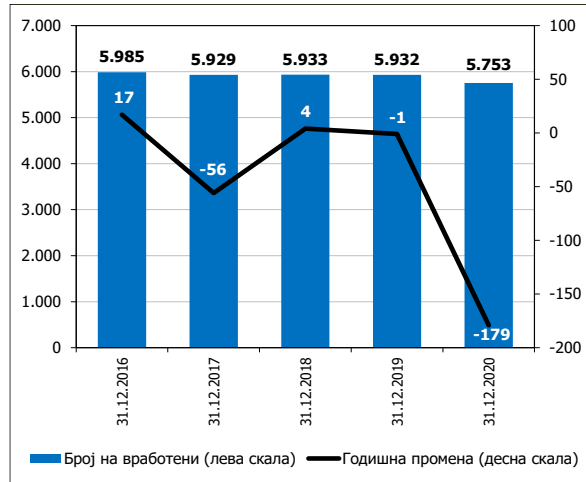
² Учеството на штедилниците во вкупните средства на депозитните финансиски институции (банки и штедилници) изнесува 0,4%, во вкупните кредити кон нефинансиските субјекти 0,5% и 0,3% во вкупните депозити на домаќинствата. Со оглед на незначителното учество на штедилниците во вкупниот банкарски систем, тие се предмет на анализа во извештаите за финансиската стабилност на Република Северна Македонија.

³ На 12 август 2020 година, гувернерот на Народната банка донесе решение за одземање на дозволата за основање и работа и за отворање на стечајна постапка на „Еуростандард банка“ АД Скопје.

⁴ Во бројот на деловни единици е вклучено и седиштето на банките, но не се вклучени шалтерите на банките.

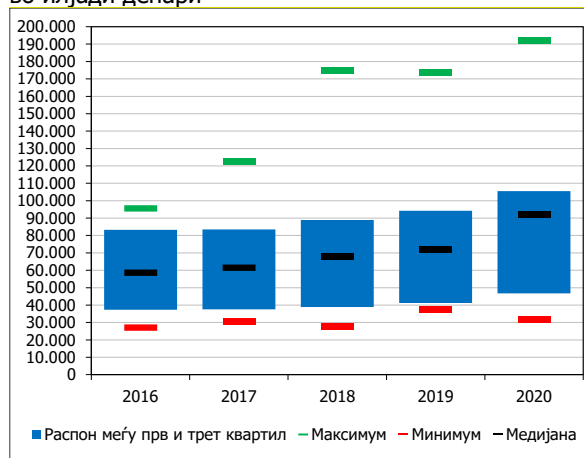

Графикон бр. 4
Број на вработени лица во банкарскиот систем

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 5
Актива по вработен*
во илјади денари

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

*РБСМ АД Скопје не е вклучена во анализата поради видот на активностите коишто ги врши.

е сè уште најдобар. Се очекува подобрување на пристапот до банкарски услуги, со потпишувањето на договорот за соработка помеѓу една домашна банка и Поштата на Северна Македонија⁵, според кој Поштата повторно почна со шалтерски услуги (платен промет) на 1 март 2021 година.

1.3 Вработеност во банкарскиот систем

Во 2020 година, бројот на лица вработени во банкарскиот систем изнесува 5.753 и се намали за 179 во споредба со претходната година. Квалификациската структура на вработените во банкарскиот сектор бележи понатамошно подобрување. Учеството на вработените со минимум високо образование и натаму се зголемува, достигнувајќи 83,9% од вкупниот број вработени во банкарскиот систем, што претставува годишен раст од 1,9 процентни поени.

Продуктивноста на банките, мерена преку големината на активата создадена од еден вработен се подобрува. Ова е видливо кај најголемиот дел од банките, при што разликите во продуктивноста на одделните банки и натаму се значителни (од 31,8 милиони денари до 191,9 милиони денари актива по вработен).

⁵ До укинувањето на дозволата за основање и работење ваков договор со Поштата имаше „Еуростандард банка“ АД Скопје.

1.4 Сопственичка структура и концентрација на банкарскиот систем

На 31.12.2020 година, бројот на банки коишто се во сопственост на странски акционери се намали за една⁶ и изнесува десет, а бројот на подружници на странски банки (којшто изнесува шест) е непроменет.

Табела бр. 1

Структура на бројот на банки и на поважните позиции од билансите, според претежната сопственост на банките (со состојба на 31.12.2020 година)

во милиони денари и во проценти

Тип на сопственост	Број на банки	Капитал и резерви		Актива		Кредити на нефинансиски сектор		Депозити од нефинансиски сектор		Вкупни приходи*		Финансиски резултат*	
		Износ	Во %	Износ	Во %	Износ	Во %	Износ	Во %	Износ	Во %	Износ	Во %
Банки во претежна сопственост на странски акционери	10	51.145	75,0%	420.997	71,9%	286.138	80,9%	302.405	70,2%	17.673	73,4%	5.136	70,8%
- подружници на странски банки	6	45.089	66,1%	352.228	60,2%	236.894	67,0%	258.297	59,9%	15.041	62,5%	4.499	62,0%
- Австрија	2	8.139	11,9%	71.807	12,3%	50.638	14,3%	43.856	10,2%	2.634	10,9%	242	3,3%
- Бугарија	1	1.224	1,8%	10.567	1,8%	7.246	2,0%	7.340	1,7%	387	1,6%	17	0,2%
- Грција	1	15.400	22,6%	106.028	18,1%	72.697	20,6%	85.372	19,8%	5.284	21,9%	1.980	27,3%
- Словенија	1	11.709	17,2%	96.831	16,5%	62.013	17,5%	78.796	18,3%	4.508	18,7%	1.704	23,5%
- Турција	1	8.617	12,6%	66.995	11,4%	44.299	12,5%	42.932	10,0%	2.228	9,3%	556	7,7%
- останати банки во претежна странска сопственост	4	6.056	8,9%	68.769	11,7%	49.244	13,9%	44.108	10,2%	2.632	10,9%	637	8,8%
- Бугарија	2	2.800	4,1%	26.513	4,5%	18.333	5,2%	18.682	4,3%	1.337	5,6%	387	5,3%
- Германија	1	2.717	4,0%	35.306	6,0%	26.104	7,4%	20.716	4,8%	987	4,1%	206	2,8%
- Швајцарија	1	540	0,8%	6.950	1,2%	4.807	1,4%	4.710	1,1%	308	1,3%	44	0,6%
Банки во претежна сопственост на домашни акционери	4	17.030	25,0%	164.504	28,1%	67.364	19,1%	128.465	29,8%	6.406	26,6%	2.116	29,2%
- приватна сопственост	3	14.410	21,1%	152.506	26,0%	67.295	19,0%	128.465	29,8%	6.295	26,1%	2.084	28,7%
- државна сопственост	1	2.619	3,8%	11.997	2,0%	70	0,0%	0	0,0%	111	0,5%	32	0,4%
Вкупно:	14	68.175	100,0%	585.501	100,0%	353.502	100,0%	430.870	100,0%	24.079	100,0%	7.252	100,0%

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

*Вкупните приходи и финансискиот резултат се однесуваат на 2020 година.

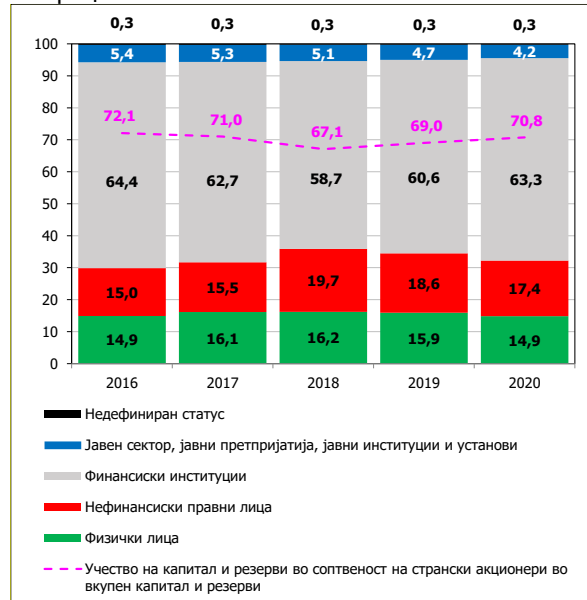
Во 2020 година, банките во претежна странска сопственост и натаму се најзастапени во повеќето категории активности, што е најизразено кај кредитите на нефинансиските субјекти (80,9%) и капиталот и резервите (75%). Во однос на претходната година се забележува намалување од 3,3 процентни поени кај учеството на банките во претежна странска сопственост во вкупните приходи на банкарскиот систем и зголемување од 2,3 процентни поени кај капиталот и резервите.

⁶ Намалувањето на бројот на банките во доминантна странска сопственост, се должи на укинување на дозволата за основање и работење на Еуростандард банка АД Скопје, во август 2020 година

Графикон бр. 6

Сопственичка структура на капиталот и резервите на банкарскиот систем во проценти

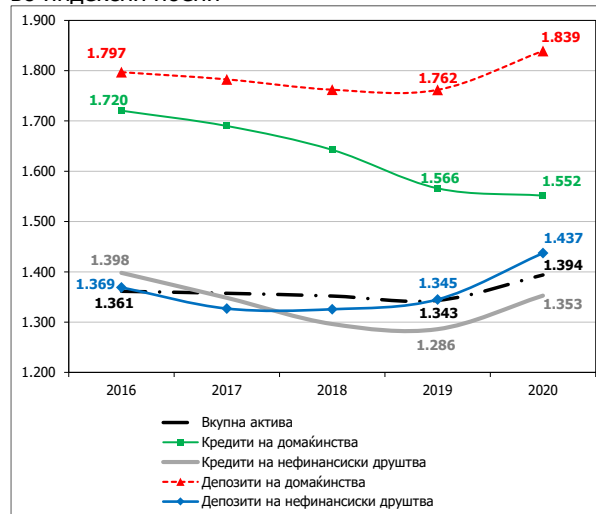
Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Во сопственичката структура на домашните банки, со две третини преовладуваат финансиските институции, чиешто учество во капиталот и резервите на банкарскиот систем во 2020 година се зголеми за 2,7 процентни поени. Наспроти тоа, се намалија учествата на нефинансиските правни лица и на физичките лица за 1,2 и 1 процентен поен, соодветно.

Во 2020 година не се случила познателни промени во сопственичката структура на банките, според географското потекло на странските акционери. И натаму преовладуваат акционерите од Европската Унија, со највисоко учество во вкупниот капитал и резерви на акционерите од Грција (20,8%), Словенија (15,2%), и Австрија (11,5%). Исто така, значителна е и застапеноста на акционерите од Турција (12,6%).

Графикон бр. 7

Херфиндалов индекс во индексни поени

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Според Херфиндаловиот индекс⁷, во текот на 2020 година, се забележува раст на концентрацијата на банкарските активности. Имено, освен за кредитите на домаќинствата, сите останати вредности на индексот бележат зголемување во споредба со претходната година. Според одделните категории активности, концентрацијата бележи познателно зголемување кај депозитите на нефинансиските друштва, за 92 индексни поена и кај депозитите на домаќинства, за 77 индексни поени. Намалувањето на бројот на банките за една има најголемо влијание врз зголемувањето на Херфиндаловите индекси, чии вредности сепак се во рамките на

⁷ Херфиндаловиот индекс се пресметува според формулата $HI = \sum_{j=1}^n (S_j)^2$, каде што S е учеството на секоја банка во вкупниот износ на категоријата којашто се анализира (на пример: вкупна актива, вкупни депозити итн.), а n е вкупниот број банки во системот.

Табела бр. 2
Показатели за концентрацијата на поважните позиции од билансите кај трите и петте најголеми банки во проценти

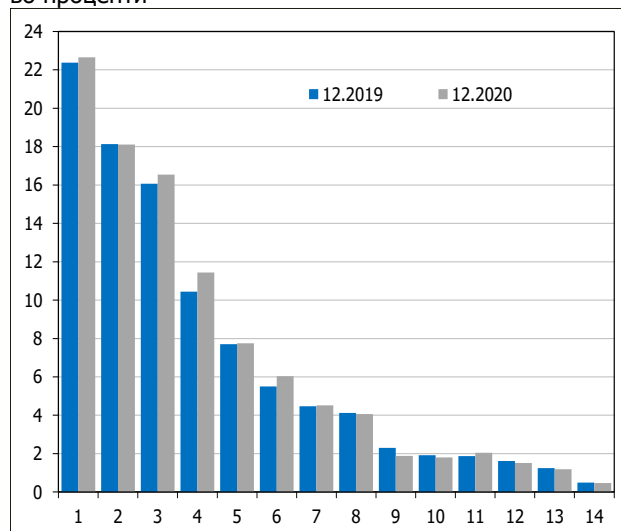
Позиција	31.12.2019		31.12.2020	
	CR3	CR5	CR3	CR5
Вкупна актива	56,6	74,7	57,3	76,5
Кредити на домаќинства	58,9	77,1	59,6	77,9
Кредити на нефинансиски друштва	48,6	73,5	49,6	76,5
Депозити на домаќинства	69,4	80,2	71,0	82,3
Депозити на нефинансиски друштва	51,0	77,2	54,2	79,4
Финансиски резултат*	90,2	104,5	77,2	90,0
Вкупни приходи*	60,9	77,6	62,9	78,6

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

*Вкупните приходи и финансискиот резултат се однесуваат на 2020 година.

Графикон бр. 8

Учества на поединечните банки во вкупната актива на банкарскиот систем во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

прифатливите нивоа⁸. Исклучок претставува индексот пресметан за депозитите од домаќинствата, којшто покажува умерено повисоко ниво на концентрација.

На годишна основа, показателите за учеството на трите и петте најголеми банки во банкарскиот систем во одделните категории активности бележат умерено зголемување. Исклучок претставуваат показателите пресметани за финансискиот резултат, каде што во текот на 2020 година, учеството на трите и петте најголеми банки се намали за 13 и 14,6 процентни поени, соодветно.

Разликите помеѓу банките во однос на нивните учества во вкупната актива на банкарскиот систем и натаму се големи. Распонот помеѓу банката со највисоко учество (22,7%) и банката со најниско учество (0,5%) во вкупната актива на системот е речиси на истото високо ниво од минатата година (зголемено за 0,3 процентни поени). Притоа, шест банки имаат поединечни пазарни учества помали од 2%. Според одделни банки, пет банки бележат повидливо зголемување на пазарното учество, додека пазарните учества на останатите банки останаа речиси исти или се намалуваат. Учеството на трите најголеми банки во системот се зголеми за 0,7 процентни поени, достигнувајќи ниво од 57,3%.

⁸ Кога индексот се движи во интервал од 1.000 до 1.800 поени, нивото на концентрација се смета за прифатливо.

III. Ризици во банкарското работење

„Топлинска“ (англ. heat) мапа за стабилноста на македонскиот банкарски систем

Показатели за изложеноста на ризици	Последни 10 години (1.1.2011 - 31.12.2020)*					Последни 5 години (1.1.2016 - 31.12.2020)**				
	31.12.2019	31.3.2020	30.6.2020	30.9.2020	31.12.2020	31.12.2019	31.3.2020	30.6.2020	30.9.2020	31.12.2020
Ризик од несолвентност										
Капитал и резерви / актива										
Стапка на адекватност на капиталот										
Стапка на основен капитал										
Нефункционални кредити нето од резервации (нефинансиски сектор)/сопствени средства										
Кредитен ризик										
Стапки на ненаплата на кредитната изложеност кон нефинансискиот сектор										
Реструктурирани и пролонгирани кредити на население и претпријатија / кредити на население и претпријатија										
Нефункционални кредити / вкупни кредити (нефинансиски сектор)										
Покриеност на нефункционалните кредити со вкупна исправка на вредност и посебна резерва										
Просечно ниво на ризичност на кредитната изложеност										
Трошок за исправка на вредност и посебна резерва / кредити на нефинансиски сектор										
Ликвидносен ризик										
Ликвидна актива / вкупна актива										
Ликвидна актива / краткорочни обврски										
Кредити / депозити										
Ликвидна актива / депозити од домаќинства										
Пазарни ризици и индиректен кредитен ризик										
Отворена девизна позиција / сопствени средства										
Нето пондерирана позиција (изложеност на ризик од промена на каматни стапки)/ сопствени средства										
Кредити со валутна компонента / вкупни кредити										
Кредити со прилагодлива и променлива каматна стапка / вкупни кредити										
Профитабилност										
Поврат на просечната актива										
Нето каматен приход / просечна актива										
Оперативни трошоци / вкупни редовни приходи										
Исправка на вредност и посебна резерва / нето-каматен приход										

Легенда (процентилни рангови):

0-10 проценти		Историски високо ниво на ризик - оствареното ниво на ризик е меѓу 10% најлошо остварени нивоа во последните 5/10 години
10-20 проценти		Оствареното ниво на ризик е меѓу 10% и 20% најлошо остварени нивоа во последните 5/10 години
20-40 проценти		Оствареното ниво на ризик е меѓу 20% и 40% најлошо остварени нивоа во последните 5/10 години
40-60 проценти		Оствареното ниво на ризик е меѓу 40% и 60% најлошо (или најдобро) остварени нивоа во последните 5/10 години
60-80 проценти		Оствареното ниво на ризик е меѓу 20% и 40% најдобро остварени нивоа во последните 5/10 години
80-90 проценти		Оствареното ниво на ризик е меѓу 10% и 20% најдобро остварени нивоа во последните 5/10 години
90-100 проценти		Историски ниско ниво на ризик - оствареното ниво на ризик е меѓу 10% најдобро остварени нивоа во последните 5/10 години

* Припадноста кон перцентилниот ранг се утврдува врз основа на квартална серија на податоци за показателите во последните 10 години (од 31.12.2010 до 31.12.2020 година).

** Припадноста кон перцентилниот ранг се утврдува врз основа на квартална серија на податоци за показателите во последните 5 години (од 31.12.2015 до 31.12.2020 година).

На пресечниот датум на овој извештај, показателите за ризикот од несолвентност се во „зелената зона“. Имено, капитализираноста на банкарскиот систем е на историски релативно високо ниво во текот на поголемиот дел од 2020 година. Притоа, вообичаено, во текот на

вториот и третиот квартал од годината, кога банките ги реинвестираат добивките од претходната година, показателите за солвентноста достигнуваат малку повисоки нивоа, додека во последниот квартал, при отсуство на позначајни извори на зголемување на капиталните позиции и при вообичаено посилните активности на банките во овој период од годината, овие показателите малку се намалуваат.

Показателите за ликвидносниот ризик бележеа променливи движења во текот на 2020 година, но годината ја завршија во „зелените зони“. Во првиот квартал од 2020 година, еден добар дел од ликвидните средства на банките се искористи за кредитирање на државата, што при истовременото вообичаено делување на сезонските фактори во овој период од годината, предизвика извесен пад на ликвидносните показатели. Покрај тоа, во март и април 2020 година, следеше избувнувањето на пандемијата на корона-вирусот, што во услови на зголемена неизвесност и воведување мерки за ограничување на заразата со вирусот, предизвика извесно забавување на депозитната активност на банките, а дел од ликвидносните показатели, во овој период од годината, останаа во „црвената зона“. Почнувајќи од јуни 2020 година, депозитната активност закрепна од првичниот шок, но банките искористија голем дел од новоприбраните депозити за кредитна поддршка, со што и во третиот квартал од 2020 година, ликвидносните показатели се задржаа на слично ниво како и претходно. Конечно, во последниот квартал од годината, ликвидната актива на банкарскиот систем забележа висок раст, што имаше силно позитивно влијание врз ликвидносните показатели. Ова, од една страна, произлегува од вообичаено солидната депозитна активност во последниот квартал од годината (особено во декември), како значаен извор на ликвидни средства, а од друга страна, произлегува и од наплатата на кредитот на државата споменат погоре и вложувањето во државни обврзници коишто имаат третман на ликвидни средства.

Показателите за изложеноста на кредитниот ризик ја завршија годината на историски ниско ниво, а дел од нив достигнаа историски минимуми, во текот на 2020 година. Сепак, треба да се има предвид фактот дека во текот на 2020 година, Народната банка презеде мерки со кои им овозможи на банките да одобрат привремен грејс-период во отплатата на кредитите на поголем дел од кредитокорисниците, заради полесно справување со негативните ефекти од пандемијата. Оттука, отплатата на кредитите за голем број кредиткорисници беше „замрзната“ во еден дел од 2020 година, со што се овозможи привремено одложување и забавување на остварувањето на кредитниот ризик, барем во делот на создавање нови нефункционални кредити. Сепак, кај добар дел од кредитите, грејс-периодите веќе истекоеа во 2020 година, а кај преостанатиот дел ќе завршат до третиот квартал од 2021 година, по што ќе продолжи редовната отплата на кредитите. Оттука, во наредниот период би можело да се очекува извесно остварување на кредитниот ризик, што би се манифестирало преку раст на нефункционалните кредити и зголемени трошоци за исправка на вредноста во билансите на успех на банките.

Профитабилноста на банкарскиот систем во оваа кризна година е на малку пониско историско ниво, но и натаму банките бележат позитивен финансиски резултат, односно сите банки ја завршија годината со добивка. Анализирани за последните пет години, ова е една од послабите години за профитабилното работење на банките, по достигнатите историски максимуми во изминатите години, и тоа особено во 2018 година. Следствено, повеќето

показатели за профитабилноста на банкарскиот систем ја завршија годината во „црвената“ зона.

Показателите за пазарните ризици се на историско релативно високо ниво, коешто сепак и натаму е задоволително и во контролирани рамки. Показателите за изложеноста на ризикот од промена на каматните стапки растат, речиси постојано се далеку под некое предупредувачко ниво. Изложеноста на валутниот ризик забележа позначителен раст во последниот квартал од 2020 година, но и натаму е далеку под регулаторниот максимум. Традиционално, изложеноста на индиректен кредитен ризик била отсекогаш релативно висока, а во 2020 година, показателите за учеството на кредитите со валутна компонента и на кредитите со варијабилна и прилагодлива каматна стапка во вкупните кредити се одржаа на релативно стабилно ниво.

Во продолжение на извештајот детално се објаснети движењата на показателите за изложеноста на одделните ризици.

„Топлинската“ мапа за стабилноста на банкарскиот систем опфаќа пет компоненти: ризик од несолвентност, кредитен ризик, ликвидносен ризик, пазарни ризици и профитабилност. За секоја од компонентите се пресметува збир од нормализираните вредности на избрани показатели, и тоа со користење на методот на т.н. емпириска нормализација за квартална серија податоци од последните десет (1.1.2011 – 31.12.2020 година) и последните пет години (1.1.2016 – 31.12.2020 година). Потоа, за пресметаните збирни вредности за секоја од компонентите се утврдува припадноста кон соодветниот перцентилен ранг (предвидени се седум перцентилни рангови), за секој датум, одделно. За секој перцентилен ранг е предвидена посебна боја, а спектарот на бои се движи од зелена (што историски анализирано одговара на пониски нивоа на ризик) до црвена боја (што историски анализирано одговара на повисоки нивоа на ризик). За изработка на презентираниите „топлински“ мапи се земени предвид 22 показатели, распоредени по одделни компоненти.

1. Кредитен ризик

Во отежнати услови за работење на реалниот сектор поради пандемијата, кредитниот ризик на кој се изложени банките уште повеќе добива на значење. Сепак, под влијание на повеќе фактори, остварувањето на кредитниот ризик се намали во 2020 година, што се согледува преку пониското ниво на нефункционалните кредити. Намалувањето на нефункционалните кредити и натаму е под влијание на регулаторната мерка за задолжителен отпис на целосно резервираните нефункционални кредити. Врз динамиката на нефункционалните кредити влијаат и регулаторните мерки преземени од страна на Народната банка во доменот на управувањето со кредитниот ризик, пред сè, воведувањето на можноста за привремено одложување на отплатата на кредитите поради корона-кризата. Оваа мерка придонесе за времено одложување на евентуалното остварување на кредитниот ризик во портфолијата на банките. Во 2020 година, нефункционалните кредити се намалија за 26,5%, со што се намали и стапката на нефункционалните кредити на нефинансискиот сектор до историски најниското ниво од 3,4%. Од секторски аспект, падот на нефункционалните кредити беше многу позастапен кај корпоративните кредити (-31,4%), но и кај кредитите на домаќинствата (-12,6%). Сепак, во рамките на кредитното портфолио, пред сè на нефинансиските друштва дојде и до одредено остварување на кредитниот ризик поради неисполнување на обврските од одделни корпоративни клиенти од неколку дејности. Учеството на нефункционалните во вкупните кредити на нефинансиските друштва бележи подобрување за 2,5 процентни поени и на 31.12.2020 година се намали до историски најниското ниво од 5,2%. Соодносот меѓу нефункционалните и вкупните кредити на домаќинствата исто така се намали до ново историски најниско ниво од 1,6%.

Покриеноста на нефункционалните кредити со исправка на вредноста за нив се одржува на релативно високо ниво и бележи зголемување во 2020 година (на 73,2%), што заедно со задоволителниот обем и квалитет на сопствените средства, ги ограничува негативните ефекти врз солвентноста на банките од евентуална целосна ненаплатливост на овие кредити.

Со регулаторните измени од март 2020 година, во текот на април и мај 2020 година банките пристапија кон масовно олеснување на кредитниот товар на кредитокорисниците, главно преку одобрување грејс-период вообичаено во времетраење до шест месеци, период кога се очекуваше дека негативните ефекти од корона-кризата врз корпоративниот сектор и домаќинствата ќе бидат поизразени (со олеснувањето беше опфатено околу 40% од кредитното портфолио). При продолжено времетраење на пандемијата на вирусот, во септември 2020 година банките извршија втора промена на договорните услови на кредитите, но овојпат понасочена, само за оние категории клиенти коишто се најпогодени од кризата (лица кои изгубиле работно место, имаат позначително намалување на доходот, се соочиле со зголемени трошоци за лекување и слично). Имајќи го предвид временитиот карактер на овие мерки, во текот на 2021 година може да се очекува остварување на кредитниот ризик и раст на нефункционалните кредити кај банките, поради истекот на грејс-периодот (претежно до март 2021 за физичките лица и до октомври

2021 година за правните лица), кога клиентите треба да почнат со редовна отплата на кредитите. Притоа, негативните ефекти најмногу се очекуваат од клиентите со нестабилни/неизвесни месечни примања, како и оние чијшто доход е поврзан со дејностите кај коишто најмногу се одразија негативните ефекти од здравствената криза. Кај физичките лица, веќе во јануари и во февруари 2021 година се забележува мало нагорно поместување на нефункционалните кредити, поради остварувањето на кредитниот ризик од кредитите чијшто грејс-период завршил во последниот квартал од 2020 година. Треба да се има предвид дека кај најголемиот дел од овие кредити грејс-периодот истече до крајот на 2020 година. Тековно, застапеноста на кредитите коишто се под мораториум не е многу висока и изнесува околу 7,5% од вкупните редовни кредити на 31.12.2020 година.

Ефектите од мерката за времено олеснување на критериумите за стекнување нефункционален статус (праг од 150 дена наместо 90 дена задоцнување во отплатата) беа многу мали бидејќи ова регулаторно олеснување многу малку беше користено. Согласно со регулативата, на банките им беше овозможено признавањето на нефункционалните кредити според вообичаената дефиниција, да го направат со месечна динамика во периодот 1.10. - 31.12.2020 година, но најголем дел од нив ги прикажаа овие кредити како нефункционални еднократно, уште пред декември 2020 година.

1.1. Остварување на кредитниот ризик во билансите на банките

Во 2020 година, вкупните нефункционални кредити на нефинансискиот сектор се намалија за 26,5% (или за 4.271 милион денари). Намалувањето на нефункционалните кредити во извесна мера произлезе од задолжителните отписи на целосно резервираните нефункционални кредити⁹, но во одредени случаи се должи и на наплати (најчесто преку преземање на залогот и преку преземање на долгот од друго лице).

Воедно, ефектите врз висината на нефункционалните кредити од мерката за времено олеснување на критериумите за стекнување нефункционален статус (праг од 150 дена наместо вообичаените 90 дена задоцнување во отплатата) се многу мали. Така, во периодот од 1 октомври до крајот на 2020 година банките им доделија третман на нефункционални изложености на овие кредити и соодветно ги признаа очекуваните кредитни загуби¹⁰.

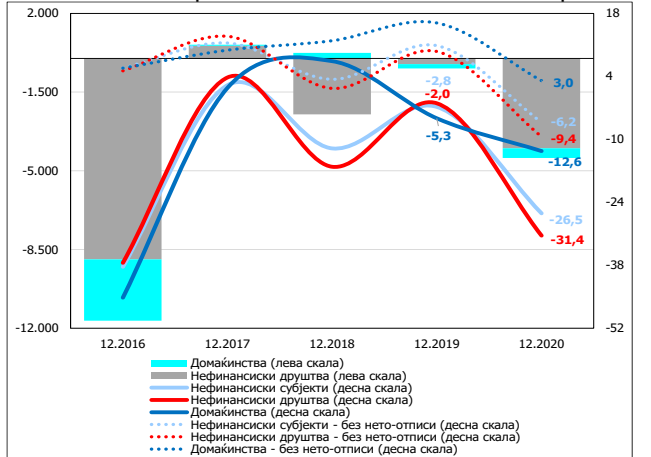
Но како што веќе беше истакнато, овие кредити се многу мали (0,1% од редовните и 2,3% од нефункционалните кредити на нефинансискиот сектор на 30.9.2020 година) во споредба со вкупниот износ на нефункционални кредити.

⁹ Со исклучување на ефектот од задолжителните нето-отписи, нефункционалните кредити на нефинансискиот сектор бележат намалување од 6,2% во 2020 година (наспроти нивниот раст од 10,8% на крајот на претходната година).

¹⁰ Најголемиот дел од банките им доделија третман на нефункционални изложености на овие кредити еднократно, во октомври, а само мал дел од банките применија месечна динамика до крајот на годината.

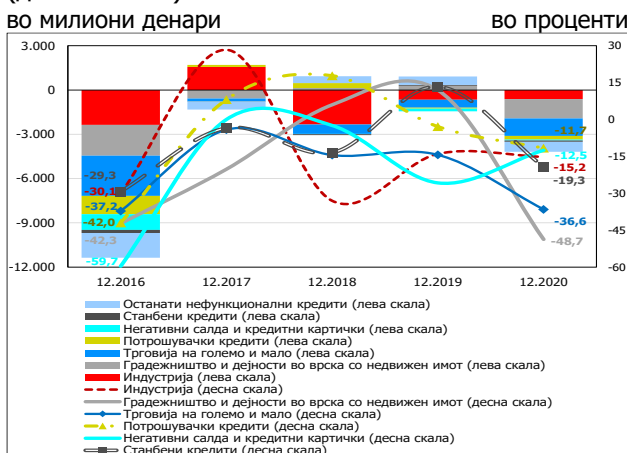
Графикон бр. 9
Годишна промена на нефункционалните кредити на нефинансиските субјекти во милиони денари

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Забелешка: На линиите со точки е прикажан растот на нефункционалните кредити со исклучување на ефектот од сите задолжителни отписи извршени во периодот 1.1.2016 – 31.12.2020 година. Почнувајќи од декември 2019 година податокот ги содржи и наплатените задолжително отпишани кредити.

Графикон бр. 10 Годишна промена на нефункционалните кредити по одделни дејности (нефинансиски друштва) и кредитни производи (домаќинства)

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Намаленото создавање нови нефункционални кредити во 2020 година во еден дел се должи на одобриениот мораториум за околу 40% од кредитното портфолио на банките. Според податоците доставени од страна на банките, кај најголемиот дел од овие кредити грејс-периодот е веќе истечен на крајот на 2020 година, така што кредитите коишто моментално се под мораториум (со неистечен грејс-период) се 7,5% од вкупните кредити и речиси во целост се однесуваат на кредитите кај кои олеснувањето беше одобрено во септември 2020 година (претежно на кредити со второ одложување на отплатата). Овој дел од кредитното портфолио практично нема да се отплаќа најчесто до крајот на првиот квартал од 2021 година за најголемиот дел од кредитното портфолио на домаќинствата, односно до третиот квартал од 2021 година за најголемиот дел од кредитите на претпријатијата.

Кај кредитите каде што грејс-периодот истекол заклучно со крајот на септември¹¹ 2020 година (68,7% од редовните кредити со одобрен грејс-период заради корона-кризата), остварувањето на кредитниот ризик до крајот на годината е релативно ниско, што се согледува преку ниската стапка на наплатливост на овие кредити (само 0,5% од нив станале нефункционални до крајот на 2020 година).

Намалувањето на обемот на нефункционалните кредити главно произлегува од нивното намалување кај претпријатијата (за 3.999 милиони денари, или 31,4%)¹². Намалувањето на нефункционалните кредити има кај речиси сите економски дејности, со најголем пад кај

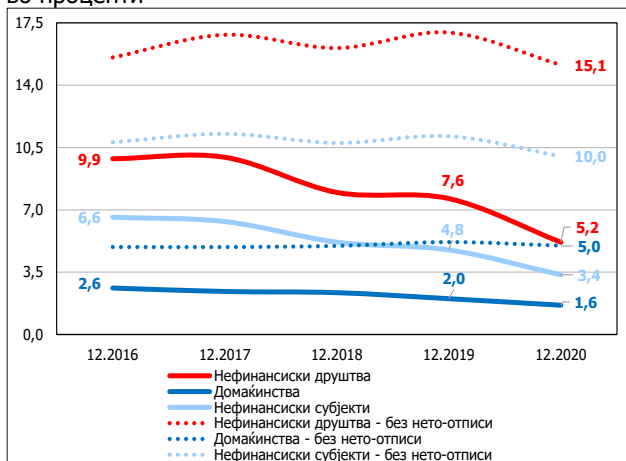
¹¹ Анализата на кредитите чијшто грејс-период истекол на 30.9.2020 година, има за цел да се согледа ненаплатливоста на овие кредити во наредните 90 дена по ставањето во отплата, односно нивниот премин кон нефункционални кредити до крајот на годината.

¹² Без ефектот од задолжителните нето-отписи, нефункционалните корпоративни кредити бележат годишен пад од 9,4% (наспроти нивниот раст од 9,5% на крајот на 2019 година).

Графикон бр. 11

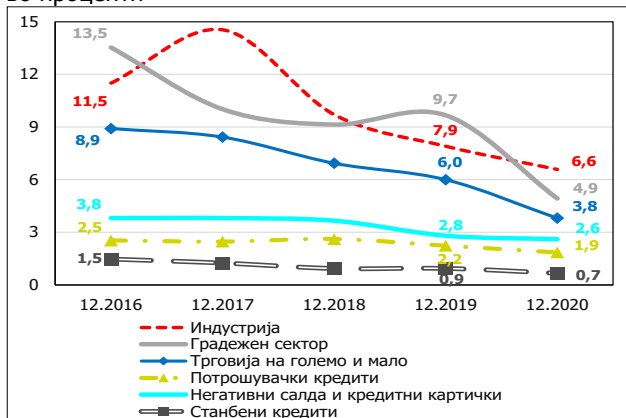
Стапка на нефункционалните кредити на нефинансиските субјекти, по одделни сектори во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 12

Стапка на нефункционалните кредити по одделни дејности и кредитни производи во проценти

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

клиентите од „индустијата“, градежниот сектор, трговската дејност.

Сепак кај одделни дејности и клиенти се забележуваат нови нефункционални кредити. Така, кај индустриската гранка „производство на метали, машини, алати и опрема“, дејноста во врска со снабдување со вода, управување со отпад и санација на околината и трговската дејност, тоа е главно поради неисполнување на кредитните обврски на неколку поголеми клиенти. Сепак, **создавањето поголеми износи нови нефункционални кредити главно отсуствува**, претежно поради одобриениот привремен мораториум за дел од кредитите (28,1%¹³ од вкупните корпоративни кредити на 31.12.2020 година го користеле ова олеснување, при што учеството на кредитите со неистечен грејс-период во вкупните кредити на претпријатијата и изнесува 9,9%).

Нефункционалните кредити на домаќинствата се намалија за 12,6%, или за 430 милиони денари. Само мал дел од ова намалување се должи на излезот на една банка од системот. Надолното поместување на нефункционалните кредити на домаќинствата се должи главно на задолжителните отписи¹⁴. Кај нефункционалните потрошувачки кредити, токму задолжителните отписи се главни причинители за нивното надолно поместување (за 247 милиони денари, или 11,7%). Значителен пад бележат и нефункционалните станбени кредити (за 93 милиони денари, или 22,2%) и кредитни картички (за 88 милиони денари, или 21,0%). И во овој сегмент од кредитното портфолио на банките, создавањето нови нефункционални кредити е тековно помалку изразено, со оглед на тоа што на околу половина од кредитите на домаќинствата на

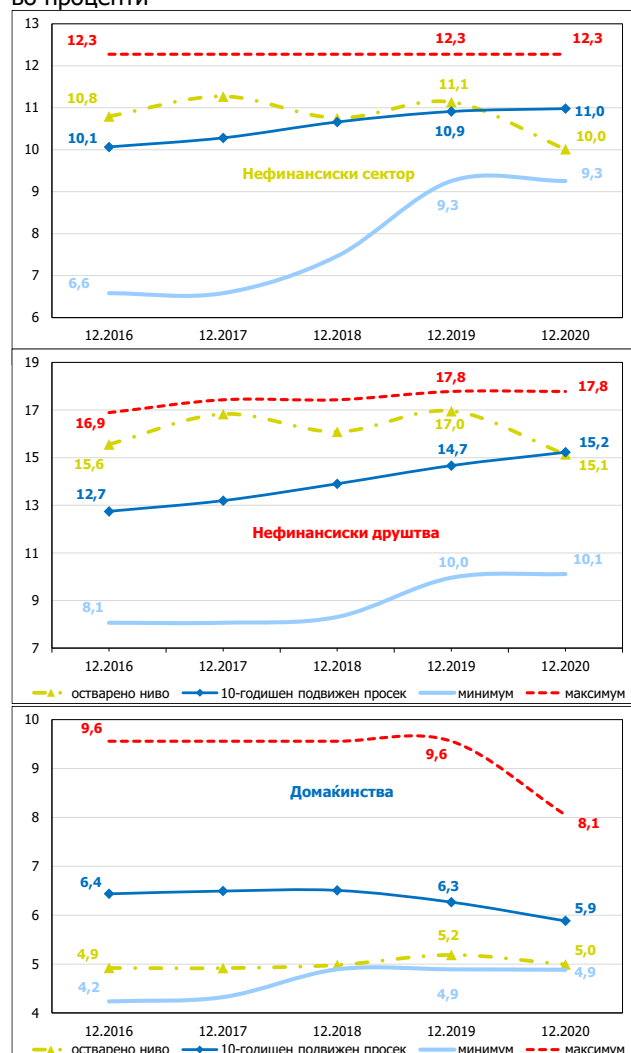
¹³ Вклучително и кредитите на претпријатијата чијшто грејс-период е веќе истечен.

¹⁴ Доколку се исклучи ефектот од задолжителните нето-отписи, тогаш нефункционалните кредити на домаќинствата бележат раст од 3,0%, што претставува значително забавување во однос на растот во 2019 година (15,9%).

Графикон бр. 13

Стапка на нефункционалните кредити, 10-годишен подвижен просек и максимално и минимално ниво, по одделни сектори во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

* Забелешка: Исклучен е ефектот од сите задолжителни отписи извршени во периодот 1.1.2016 – 31.12.2020 година. Почнувајќи од декември 2019 година податокот содржи и наплатени задолжително отпишани кредити.

31.12.2020 година им беше одобрен грејс-период¹⁵ заради состојбите поврзани со ковид-19. Доколку се изземат кредитите чијшто грејс-период е веќе истечен, учеството на кредитите со неистечен грејс-период во вкупните кредити на домаќинствата е значително пониско и на 31.12.2020 година изнесува 5,3%.

Како резултат на ваквите движења, квалитетот на кредитното портфолио на банките, мерен преку учеството на нефункционалните во вкупните кредити на нефинансискиот сектор се подобри за 1,4 процентни поени, во 2020 година. На 31.12.2020 година, оваа стапка достигна историски најниско ниво од 3,4%¹⁶.

Малку поизразено подобрување на соодносот меѓу нефункционалните и вкупните кредити има во **портфолиото на нефинансиските друштва**, каде што на 31.12.2020 година, 5,2% од вкупните кредити се нефункционални (намалување за 2,5 п.п. во однос на претходната година). Според одделните дејности, намалувањето на овој показател беше најизразено кај градежниот сектор, каде што стапката на нефункционалните кредити се сведе на 4,9% (од 9,7% на 31.12.2019 година), додека најниско ниво од 3,8% бележи трговската дејност (при пад од 2,2 процентни поена во однос на претходната година). Стапката на нефункционалните корпоративни кредити (без ефектот од нето-отписите) изнесува 15,1% и речиси се сведе до нивото на 10-годишниот подвижен просек на оваа стапка (15,2%), а со намалувањето во 2020 година дополнително се оддалечи од максималната вредност на оваа стапка, за последните 10 години (17,8%).

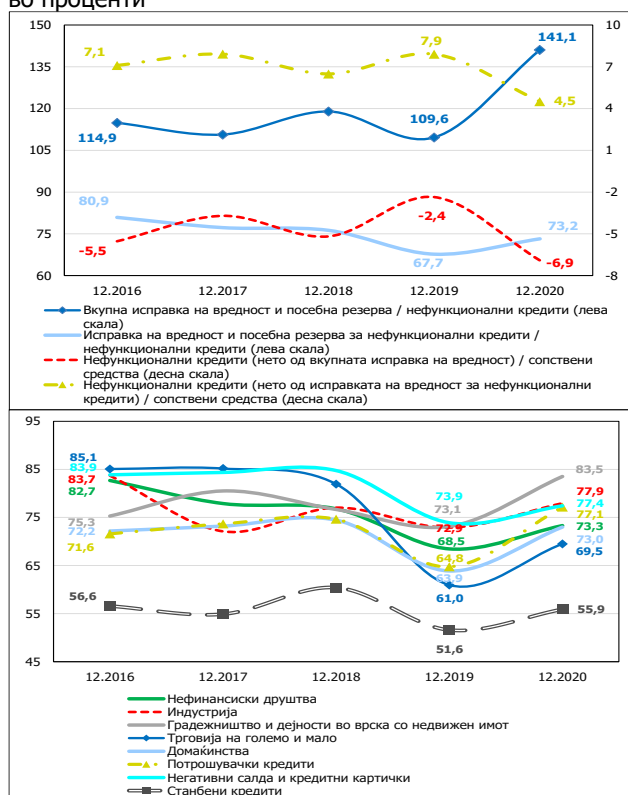
¹⁵ Опфатени се и кредитите на домаќинствата чијшто грејс-период е веќе истечен.

¹⁶ Без ефектот од задолжителните нето-отписи, учеството на нефункционалните во вкупните кредити изнесува 10,0% и е пониско за 1,1 процентен поен во однос на претходната година при што се сведе под нивото на 10-годишниот подвижен просек (11,0%).

Во кредитното портфолио на домаќинствата, учеството на нефункционалните во вкупните кредити се намали за 0,4 процентни поени, до новото историски најниско ниво од 1,6%. Ова е резултат на намалувањето на „лошите“ кредити, при забавена кредитна поддршка на овој сектор. Стапката на нефункционалните кредити на домаќинствата (без ефектот од задолжителните нето-отписи) изнесува 5,0% и е речиси на нивото на минималната вредност за последните 10 години (4,9%).

Графикон бр. 14 Покриеност на нефункционалните кредити со исправка на вредноста (горе) и по одделни дејности и кредитни производи (долу) во проценти

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

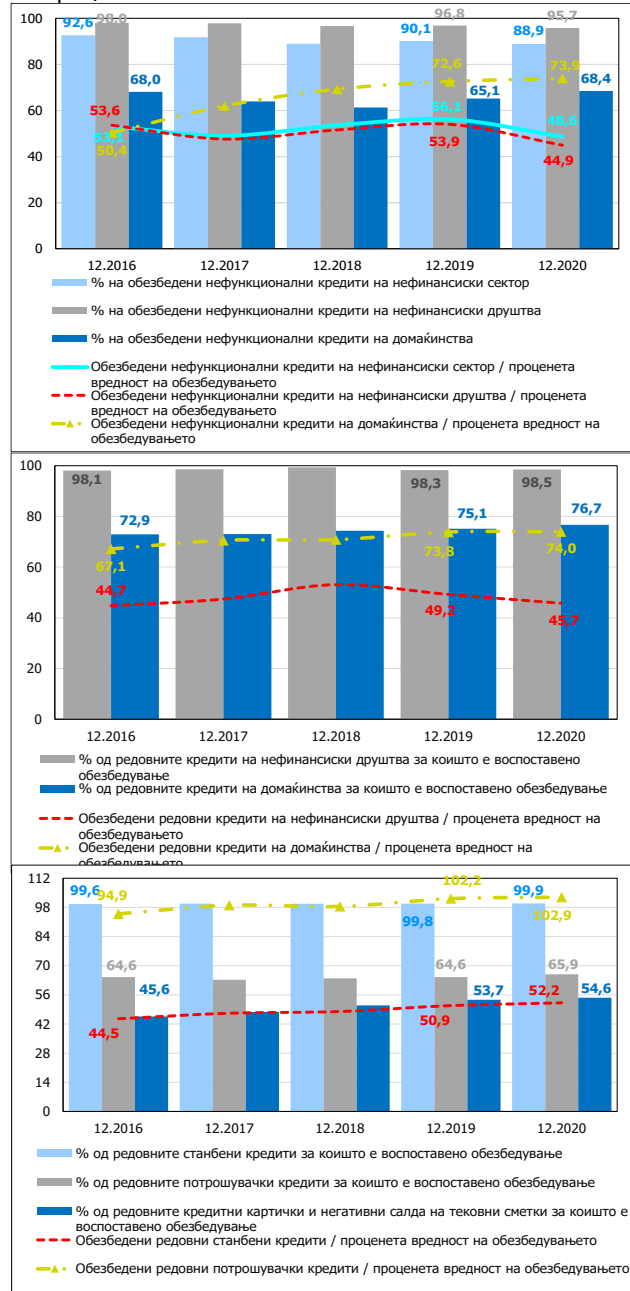
Кредитите на нефинансиските друштва зафаќаат 73,5% од нефункционалното кредитно портфолио на банките, што е помало учество во однос на претходната година (78,8%). Најголемиот дел од нефункционалните кредити на претпријатијата отпаѓаат на „индустријата“, трговската дејност и градежниот сектор. Во нефункционалното портфолио на домаќинствата, нефункционалните потрошувачки кредити се најзастапени.

Негативните ефекти од евентуалната целосна ненаплатливост на нефункционалните кредити, односно обемот на неочекуваните загуби врз оваа основа, имаат ограничено влијание врз солвентноста на банкарскиот систем. Имено, нефункционалните кредити се во добар обем покриени со исправка на вредноста (73,2%), коешто бележи и зголемување во однос на претходната година. Така, нерезервираниот износ на нефункционалните кредити претставува само 4,5% од сопствените средства на банкарскиот систем и при претпоставка за негова целосна ненаплатливост не би била загрозната солвентноста на системот.

Покрај високата покриеност на нефункционалните кредити со исправка

Графикон бр. 15 Нефункционални кредити (горе) и редовни кредити (средина и долу) за коишто е воспоставено обезбедување и показател ЛТВ, по одделни сектори во проценти

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

на вредноста, банките одржуваат и висок процент на обезбеденост на кредитите, којшто е особено изразен кај претпријатијата (за 95,7% од нефункционалните кредити и 98,5% од редовните кредити на претпријатијата е воспоставено обезбедување¹⁷). Со примена на релативно конзервативен сооднос помеѓу висината на кредитот и проценетата вредност на обезбедувањето (којшто изнесува 45,7% за редовните и 44,9% за нефункционалните кредити), банките го обезбедуваат повисокиот инхерентен ризик од корпоративното кредитирање.

Кај домаќинствата, процентот на обезбеденост на кредитите е помал (76,7% за редовните и 68,4% за нефункционалните кредити), главно поради кредитните картички и негативните салда на тековните сметки, но и на потрошувачките кредити. Имено, за околу 34% од потрошувачките кредити не е воспоставено обезбедување. Но, во голем дел од кредитните договори е содржана т.н. извршна клаузула¹⁸ којашто им овозможува на банките релативно брза наплата на кредитите со продажба на обезбедувањето.

Годишната стапка на ненаплатливост на редовната кредитна изложеност на нефинансискиот сектор и одделно, на двата негови сегмента, бележи значително подобрување во 2020 година. Имено, годишните стапки на ненаплата се намалија на речиси двојно пониско ниво во однос на 2019 година. Ова во голема мера е резултат на одобриениот грејс-период на околу 40% од кредитите на нефинансиските субјекти, кога клиентите практично немаат обврска да ги отплаќаат ратите врз основа на кредитите, коишто последователно не може да добијат

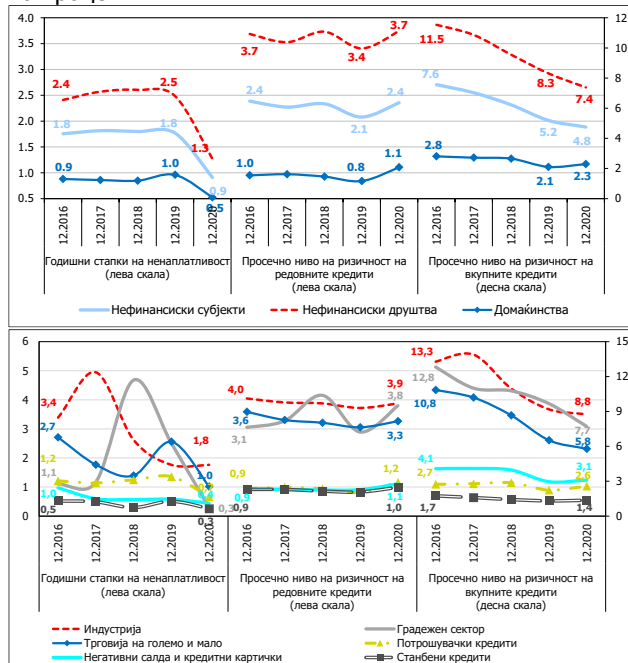
¹⁷ Најчесто во форма на опрема, машини, производствени капацитети, деловен и магацински простор и слично.

¹⁸ Согласно со Законот за извршување и Законот за нотаријат. Народната банка не располага со податок за износот на кредитите во чии договори е содржана ваква клаузула.

Графикон бр. 16

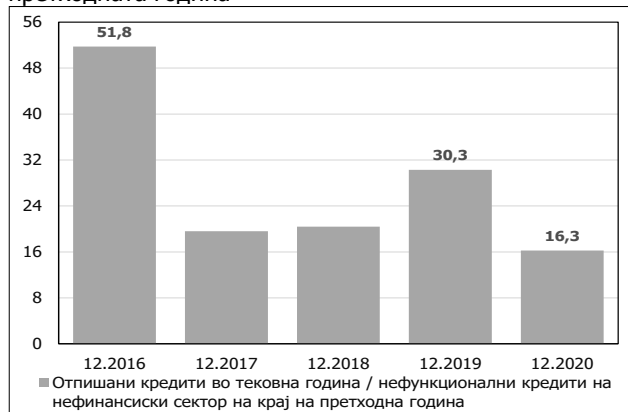
Годишни стапки на ненаплатливост и просечно ниво на ризичност на редовните и вкупните кредити, по одделни сектори (горе) и избрани дејности и кредитни производи (долу) во проценти

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 17

Отпишани нефункционални кредити во проценти од нефункционалните кредити на крајот на претходната година

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

нефункционален статус. Меѓутоа, како што беше споменато, и кај оној дел од кредитите каде што одобриот грејс-период веќе истече во септември 2020 година, преминот кон нефункционален статус (односно стапката на ненаплатливост) е мал. Но, ова не ги намалува очекувањата дека во наредниот период се можни повисоки стапки на ненаплата на кредитите со одобрен грејс-период заради кризата, особено од кредитите коишто беа предмет на втора промена на договорните услови во септември 2020 година (којашто беше направена кај клиентите со поизразени финансиски потешкотии). Исто така, просечното ниво на ризичност на редовните кредити бележи зголемување, коешто најмногу произлегува од кредитите со одобрен втор грејс-период, чијашто просечна резервираност е и повисока во однос на вкупното кредитно портфолио (повеќе детали се дадени во натамошниот текст кај анализата на кредитите со одобрен грејс-период).

Во 2020 година, банките отпишаа 16,3% од вкупните нефункционални кредити на крајот на претходната година. Овој износ на отписи е помал за двапати во однос на претходната година¹⁹ и во него преовладуваат задолжителните отписи. Од секторски аспект, околу две третини од вкупните отписи се однесуваат на нефинансиските друштва. Задолжителните отписи на нефункционалните кредити ќе продолжат и во наредниот период, со оглед на фактот дека на 31.12.2020 година, 33,2% од нефункционалните кредити се целосно покриени со исправка на вредноста и во следната најмногу една година ќе бидат отпишани, освен доколку во меѓувреме не се наплатат.

¹⁹ Одредбите од регулативата, со кои се определува задолжителниот отпис на побарувањата коишто се целосно резервирани подолго од една година, започнаа да се применуваат на 1 јули 2019 година, поради што ударниот ефект од оваа регулатива се оствари во втората половина од 2019 година. Претходно, периодот на целосна резервираност како услов за задолжителен отпис изнесуваше две години.

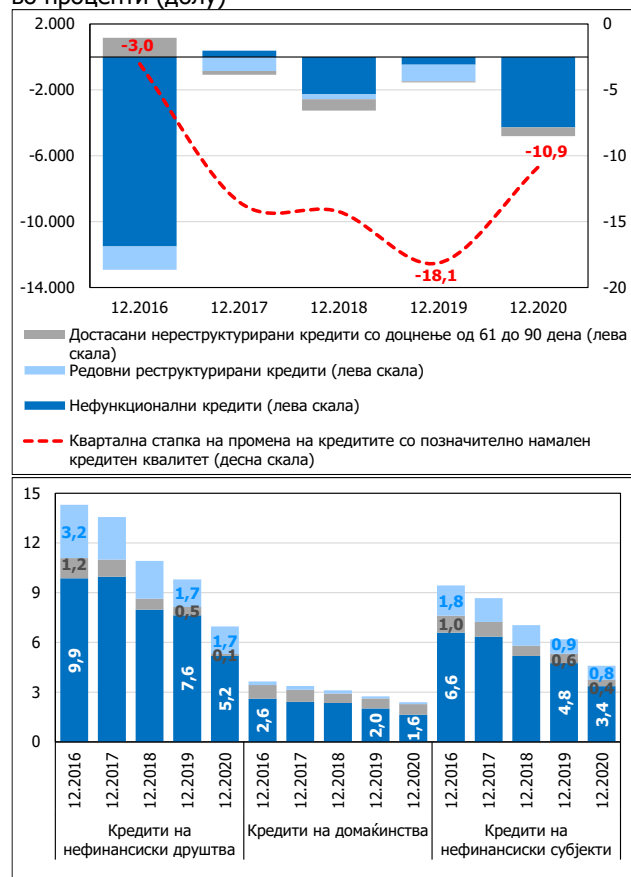
Графикон бр. 18

Нефункционални кредити и редовни кредити на нефинансиските субјекти со намален кредитен квалитет, годишна промена (горе) и учество во вкупните кредити на нефинансиските субјекти (долу)

во милиони денари (горе)

во проценти (горе)

во проценти (долу)

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

1.2 Потенцијални извори на идно остварување на кредитниот ризик

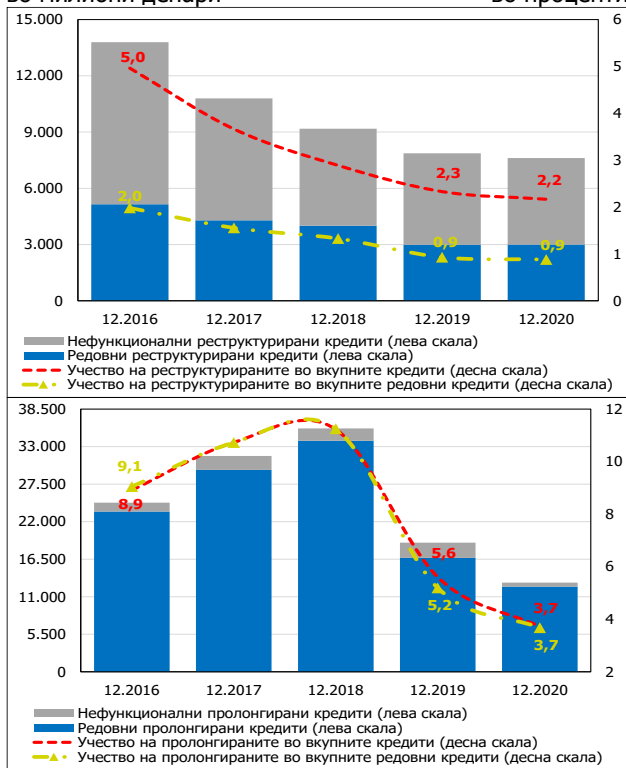
Редовните кредити со намален кредитен квалитет²⁰, коишто на краток рок можат да бидат извор на нови нефункционални кредити, бележат намалување за 10,9% во 2020 година. Нивното намалување главно се должи на одобриениот грејс-период поради пандемијата на околу 40% од кредитите, коишто времено немаат третман на реструктурирани кредити. Исто така, **учеството на кредитите со намален кредитен квалитет во вкупното кредитно портфолио е многу мало и изнесува 1,2%.** Притоа, само 1,3% од кредитите кај кои има задоцнување од 61 до 90 дена добиле нефункционален статус во јануари 2021 година²¹.

²⁰ За потребите на оваа анализа, како редовни кредити со намален кредитен квалитет се сметаат редовните реструктурирани кредити и достасаните редовни нереструктурирани кредити каде што доцнењето во наплатата се движи меѓу 61 и 90 дена (евентуалното продолжено доцнење во наплатата на овие редовни кредити за уште дополнителни 1-30 дена би водело кон нивен премин во нефункционален статус).

²¹ Кај домаќинствата, овој процент е повисок и изнесува 6,4%, додека за нефинансиските друштва изнесува 0,4%.

Графикон бр. 19 Реструктурирани (горе) и пролонгирани кредити (долу) на нефинансиските субјекти според статусот во милиони денари во проценти

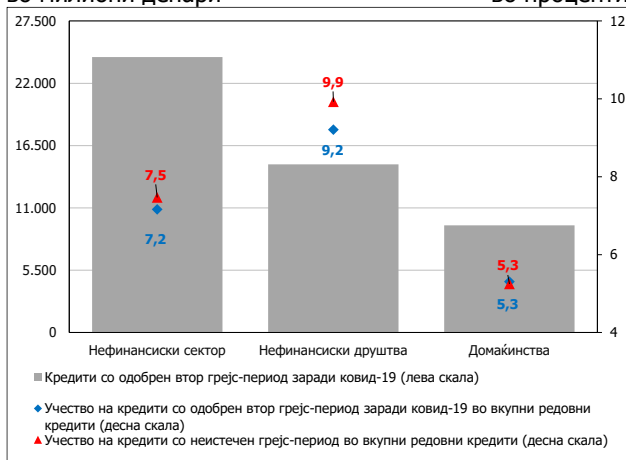

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Учеството на реструктурираните кредити во вкупните кредити е исто така мало и изнесува 2,2%. Речиси целото реструктурирано кредитно портфолио (околу 95%) се состои од правни лица, при што учеството на овие кредити во вкупните корпоративни кредити не е високо и изнесува 4,2%.

Учеството на пролонгираните во вкупните кредити исто така не е високо и изнесува 3,7% и бележи намалување во споредба со претходната година (кога учеството изнесуваше 5,6%). Вкупните пролонгирани кредити се намалија позначително за 5.857 милиони денари, или 30,9%. Правните лица преовладуваат и во кредитното портфолио на пролонгираните кредити (со учество од околу 93%), при што овие кредити учествуваат со 7,1% во вкупните корпоративни кредити.

Графикон бр. 20 Кредити со одобрен втор грејс-период заради ковид-19 на 31.12.2020 година, по одделни сектори во милиони денари во проценти

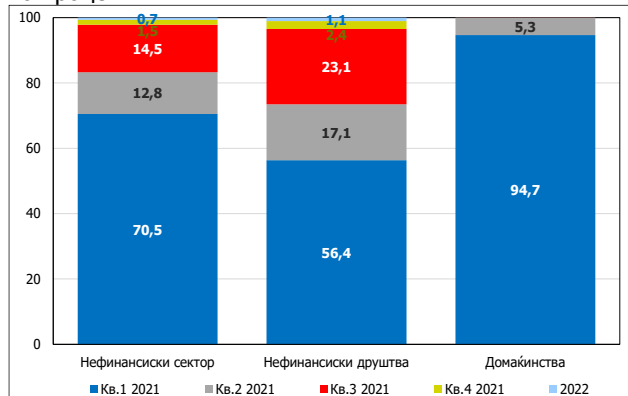
Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Како што веќе беше напоменато, најголемиот дел од кредитите на кои им беше одобрено олеснување на кредитните услови се веќе ставени во отплата, бидејќи грејс-периодот е истечен заклучно со 31.12.2020 година. Со состојба на 31.12.2020 година, грејс-периодот сè уште не е истечен само на кредити во износ од 25.362 милиона денари, или 7,5% од вкупните редовни кредити на нефинансискиот сектор. Притоа, околу 60% од овие кредити се однесуваат на нефинансиските друштва.

Графикон бр. 21

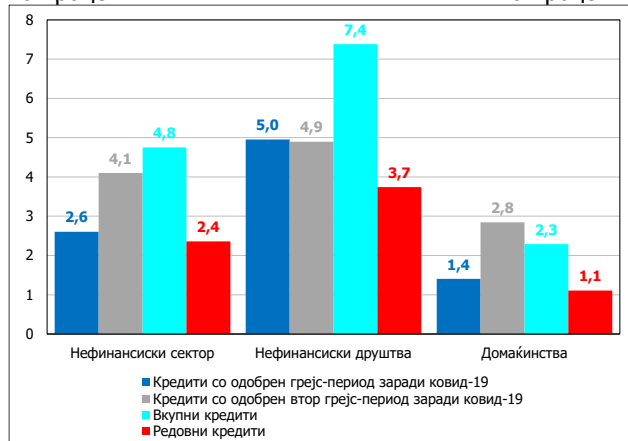
Структура на кредити со неистечен грејс-период на 31.12.2020 година, според периодот на истекување на одобриениот грејс-период, по одделни сектори во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 22

Просечно ниво на ризичност на кредити со одобрен грејс-период заради ковид-19 и вкупните кредити, по одделни сектори во проценти

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Податоците укажуваат дека овие кредити главно се однесуваат на оние кредити за кои банките извршија второ олеснување на договорните услови²². За потсетување, поради продолженото траење на пандемијата, во септември 2020 година, во согласност со регулативата, банките овозможија второ олеснување на договорните услови, коешто беше насочено само кон оние клиенти коишто се најпогодени од корона-кризата. Поради тоа и износот на вториот бран на олеснувања на договорните услови беше значително понизок од првиот бран направен во април и мај 2020 година²³.

Според одделните сектори, на 31.12.2020 година, грејс-периодот сè уште не е истечен кај 9,9% од корпоративното и 5,3% од портфолиото составено од домаќинства. Кај домаќинствата, на 94,7% од овие кредити грејс-периодот ќе истече во првиот квартал од 2021 година. Ова се должи главно на сличниот пристап применуван од страна на банките при олеснувањето на кредитниот товар на физичките лица, главно преку одобрување грејс-период во времетраење до шест месеци.

Наспроти ова, кај кредитите на нефинансиските друштва со неистечен грејс-период на 31.12.2020 година, периодот на истекување на грејс-периодот е продолжен сè до крајот на 2022 година. Така, во првиот квартал од 2021 година ќе истече грејс-периодот на околу 56% од кредитите на претпријатијата, во вториот квартал на уште 17,1% и во третиот квартал од 2021 година на 23,1% од кредитите на нефинансиските друштва со неистечен грејс-период на 31.12.2020 година. Кај само мал дел од овие

²² Ваквата застапеност на кредитите со неистечен грејс-период во вкупните редовни кредити е многу близу до учеството на кредитите со одобрен втор грејс-период на вкупниот нефинансиски сектор (7,2%) и кај претпријатијата (9,9%, наспроти 9,2%), додека во кредитното портфолио на домаќинствата овие две учества (од 5,3%) целосно се преклопуваат. Ова упатува на најголема застапеност на кредитите со одобрен втор грејс-период во структурата на вкупните кредити со неистечен грејс-период на 31.12.2020 година.

²³ Со првиот бран олеснувања на договорните услови, заклучно со мај 2020 година, беше опфатено околу половина од вкупното кредитно портфолио на банките, односно околу 60% од кредитите на домаќинствата и околу една третина од кредитите на корпоративниот сектор.

Графикон бр. 23

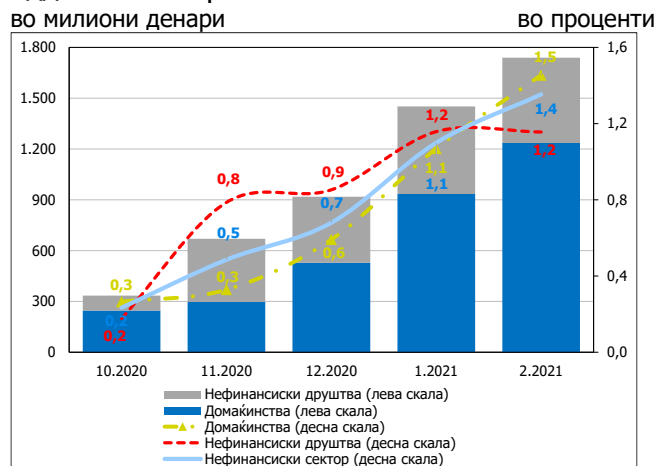
Нефункционални кредити на домаќинствата и учество на нефункционалните кредити со одобрен грејс-период заради ковид-19 во вкупните нефункционални кредити на секторот

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 24

Структура на нефункционалните кредити со одобрен грејс-период заради ковид-19 и стапка на нефункционални кредити, по одделни сектори

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

кредити, грејс-периодот ќе истече во последниот квартал од 2021 година (2,4%) и во текот на 2022 година (1,1%).

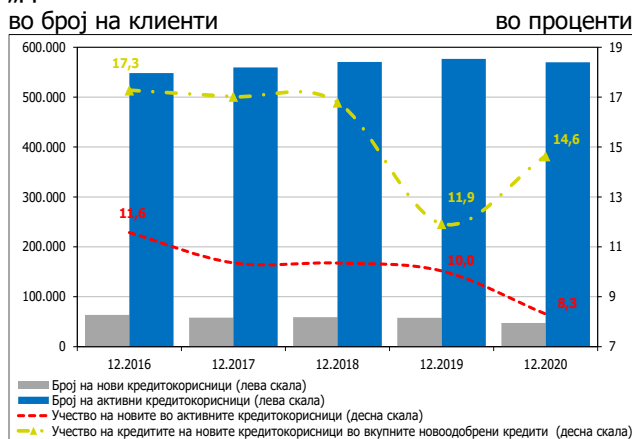
Кредитите со одобрен грејс-период, особено оние со одобрен втор грејс-период, претставуваат потенцијален извор на нови нефункционални кредити, поради неизвесноста дали по истекот на грејс-периодот овие клиенти ќе бидат во можност да вршат редовна отплата на кредитите. Евентуалните кредитни загуби од овие кредити ќе се согледаат во текот на 2021 година. Така, кај домаќинствата, веќе на почетокот на 2021 година се забележува умерен раст на нефункционалните кредити (којшто придонесе за раст на стапката на нефункционални кредити за околу 0,2 проценти поена). Ваквите движења упатуваат на потреба од внимателно следење на кредитите со олеснети услови заради ковид-19 и навремено признавање на кредитните загуби за нив.

Банките ги оцениле кредитите со одобрен грејс-период, особено оние со одобрен втор грејс-период како поризични и соодветно обезбедиле повисока покриеност со резервации, во однос на вкупните редовни кредити на нефинансискиот сектор и кај одделните сектори. Сепак, засега, поточно заклучно со 31.12.2020 година, нивниот квалитет е добар, имајќи предвид дека основниот услов за одобрување грејс-период беше да имаат редовен статус.

Графикон бр. 25

Нови кредитокорисници и учество на кредитите одобрени на овие клиенти во вкупните новоодобрени кредити на секторот „домаќинства“ во број на клиенти

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

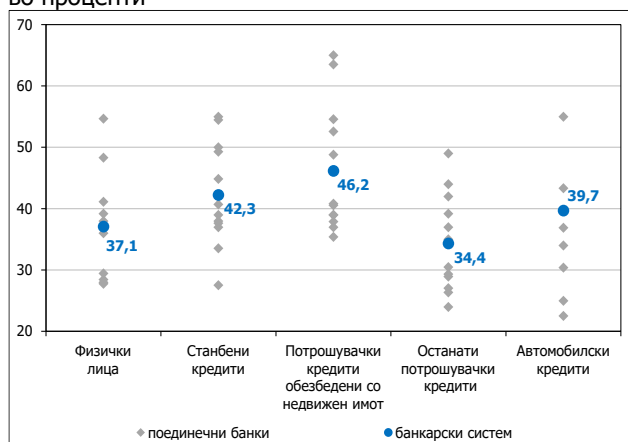
Одредени структурни карактеристики кај домаќинствата можат да бидат потенцијални извори на нови нефункционални кредити, и покрај добриот квалитет и ниското остварување на кредитниот ризик од изложеноста на банките кон овој сектор.

Можен извор на влошување на квалитетот на портфолиото на домаќинствата е релативно високата задолженост на дел од постојните кредитокорисници, каде што се насочуваат најголемиот дел од новоодобрените кредити. Сепак, во 2020 година се забележува поголем прираст на нови клиенти на банките, така што 14,6% од новоодобрените кредити (11,9% во 2019 година) им се одобрени на нови кредитокорисници²⁴. Притоа, новите кредитокорисници се позастапени кај станбеното кредитирање со 22,1%, додека 10,4% од новоодобрените потрошувачки кредити во 2020 година се наменети за нови кредитокорисници. За одбележување е фактот дека во услови на особено изразени негативни ефекти и притисоци од кризата со ковид-19, побарувачката за кредити од домаќинствата бележи значително намалување. Ова соодветно се одрази и на обемот на новоодобрените кредити којшто е помал за околу 20% од износот на новоодобрените кредити на овој сектор во 2019 година. И покрај помалиот обем на новите кредити, сепак постои ризик од негативен шок предизвикан од тековната здравствена криза врз финансиската позиција на одредени сегменти од домаќинствата и следствено, влошување на нивната способност за отплата на постојните кредити. Впрочем, неизвесноста е особено нагласена за лицата што се вработени во секторите коишто се најпогодени од кризата,

²⁴ Како нови се сметаат кредитокорисниците коишто се задолжени кај банките на крајот на анализираниот период, а не биле кредитокорисници на крајот на претходната година, што не значи дека не биле кредитокорисници во текот на 2020 година или во некој период претходно.

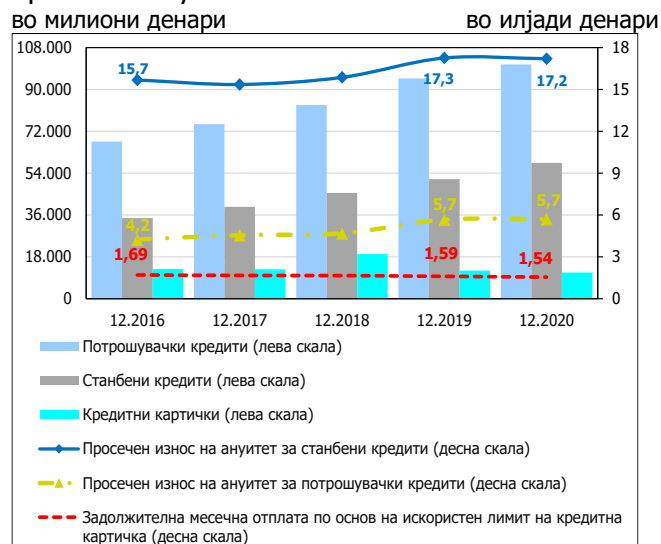
Графикон бр. 26 Просечна висина на „показателот ДТИ“ во кредитното портфолио на физичките лица и одделни кредитни производи, по поединечна банка во проценти

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Забелешка: Вредноста на показателот за банкарскиот систем е пресметан како просек од неговите вредности за одделните банки.

Графикон бр. 27 Потрошувачки, станбени кредити и кредитни картички, состојба и просечен ануитет

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Забелешка: За потребите на оваа анализа, задолжителната месечна отплата врз основа на кредитна картичка е претпоставена на 5%, иако одделните банки може да имаат поинакви лимити.

што најверојатно ќе предизвика значително нарушување на кредитоспособноста на овие клиенти на банките.

Максималниот сооднос меѓу вкупните месечни отплати на долгот на клиентите и нивните месечни примања (показател ДТИ од англ. debt-to-income) тековно е поставен на ниво од 50% до 60% во интерните акти на банките. Согласно со податоците за крајот на 2020 година, просечната висина на показателот ДТИ пресметан за кредитната изложеност на физичките лица врз основа на сите кредитни производи е на релативно ниско ниво од околу 37% во просек за сите банки, а по одделна банки се движи меѓу 27,8% и 54,7%. Од аспект на одделните кредитни производи, соодносот помеѓу месечните обврски на физичките лица и вкупниот месечен приход во просек за сите банки е највисок за потрошувачките кредити обезбедени со недвижен имот (46,2%) и станбените кредити (42,3%), но понизок за останатите потрошувачки кредити (34,4%). Поволното ниво на показателот за соодносот меѓу вкупните месечни отплати на долгот на клиентите и нивните месечни примања не упатува на превисока задолженост на клиентите (иако кај поединечни клиенти или групи клиенти можни се повисоки нивоа на анализираниот показател ДТИ). Со ова се избегнува преземање прекумерен кредитен ризик од страна на банките.

Заради исполнување на критериумите за отплата на месечната обврска на кредитот во однос на своите месечни примања, домаќинствата, најчесто оние со „послаба“ кредитоспособност, се задолжуваат на подолги рокови со можност за отплата на долгот на повеќе месечни рати.

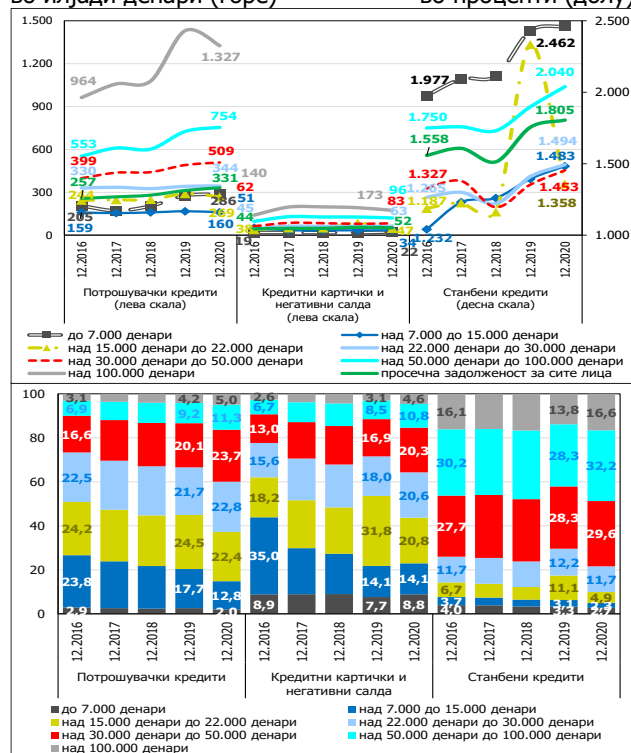
При мало зголемување на просечната пондерирани преостаната рочност на новоодобрените кредити²⁵, **месечната**

²⁵ Просечната рочност на новоодобрените станбени кредити изнесува 20,4 години (20,1 година за 2019 година), а за новоодобрените потрошувачки кредити 8,2 години (8,0 години во 2019 година).

Графикон бр. 28

Просечна задолженост по домаќинство (горе) и структура на кредитната изложеност (долу) врз основа на потрошувачки, станбени кредити и кредитни картички и негативни салда на тековни сметки, според висината на месечните примања во илјади денари (горе) во проценти (долу)

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

обврска за отплата по кредитокорисник, сепак, речиси и да не бележи промена.

Во 2020 година се забележуваат позитивни промени од аспект на структурата на кредитната изложеност кон домаќинствата според нивните месечни примања. Имено, 37,2% од вкупната кредитна изложеност на домаќинствата е сконцентрирана кај домаќинствата со нето-плата еднаква или помала од просечната нето-плата за 2020 година (46,7% на 31.12.2019 година)²⁶. Соодветно со обемот на месечните примања, оваа категорија кредитокорисници има најниска просечна задолженост по лице. Ова упатува на тоа дека ризиците од висока задолженост или појава на презадолженост коишто вообичаено се далеку поизразени кај физичките лица со пониски месечни примања засега се ниски. Сепак, евентуален шок врз месечните примања поради пандемијата на ковид-19, посебно кај оние кредитокорисници коишто го остваруваат доходот од дејностите со најдолготрајни негативни економски ефекти од оваа пандемија, ќе се одрази врз кредитната способност на дел од домаќинствата, со тоа предизвикувајќи и зголемено остварување на кредитниот ризик кај банките.

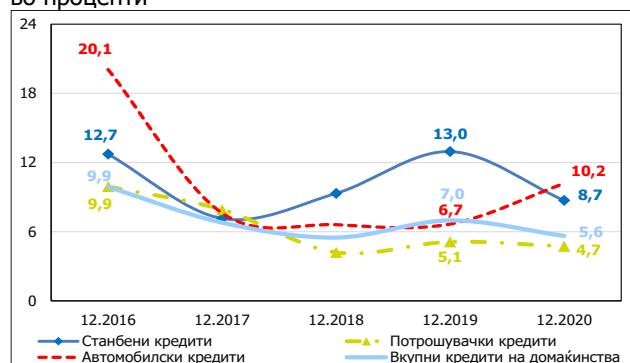
Долгот на домаќинствата со нето-плата еднаква или помала од просечната плата е наменет главно за потрошувачки цели (потрошувачки кредити и кредитни картички и негативни салда на тековни сметки), а станбените кредити се помалку застапени. Позначително намалена концентрација на изложеноста на банките кон лицата со нето-плата еднаква или под просечната, покрај кај вкупната кредитна изложеност е забележана и кај одделните продукти.

²⁶ Концентрацијата на вкупната кредитна изложеност на домаќинствата кај лицата со нето-плата еднаква или помала од просечната бележи надолен тренд, односно позитивни промени во текот на целата 2020 година.

Графикон бр. 29

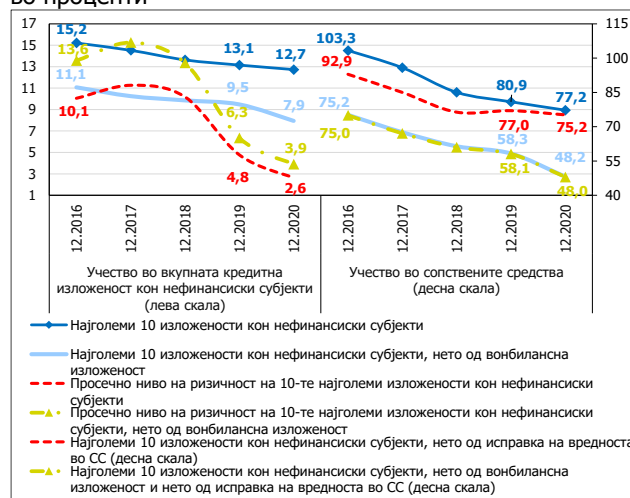
Кредити одобрени со исклучоци во портфолиото на домаќинствата и по одделни кредитни производи во проценти

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 30

Концентрација на кредитната изложеност кон нефинансиските субјекти во проценти

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Кредитите одобрени со исклучоци²⁷ во однос на стандардните критериуми за одобрување кредити²⁸ потенцијално може да претставуваат ризик за квалитетот на кредитното портфолио на домаќинствата. Сепак, тековно, учеството на кредитите одобрени со исклучоци е на релативно ниско ниво и бележи намалување во однос на претходната година, за вкупните кредити на домаќинствата и одделните кредитни производи.

Значајна структурна карактеристика на кредитите на нефинансиските друштва, којашто може да има влијание врз остварувањето на ризиците поврзани со овој сегмент од кредитната активност на банките, претставува нивото на концентрација. Нивото на концентрација на кредитите на претпријатијата, од аспект на одделните дејности, во голема мера соодветствува со структурните карактеристики на домашната економија. Имено, околу 80% од кредитите на нефинансиските друштва отпаѓаат на три дејности („индустрија“, „трговија на големо и мало“ и „градежништво и дејности во врска со недвижен имот“), чии деловни остварувања се особено значајни за степенот на квалитет на кредитното портфолио на банките. Всушност, токму кај кредитното портфолио составено од клиенти на банките од овие дејности, учествата на нефункционалните во вкупните кредити се највисоки, а воедно за нив банките издвоиле

²⁷ Според подзаконската регулатива за управување со кредитниот ризик, политиката за управување со кредитниот ризик или другите интерни акти за идентификување, мерење, контрола или намалување и следење на кредитниот ризик (правила, процедури и слично), коишто банката е должна да ги воспостави и да ги примени, треба, меѓу другото, да содржат дефинирање на дозволените исклучоци, постапката за нивно одобрување и дефинирање на прифатливо ниво на кредитната изложеност одобрена со исклучоци за определен период. Исто така, системот за известување на банката треба да обезбеди извештаи за кредитните изложености одобрени врз основа на исклучоците дефинирани во интерните акти на банката.

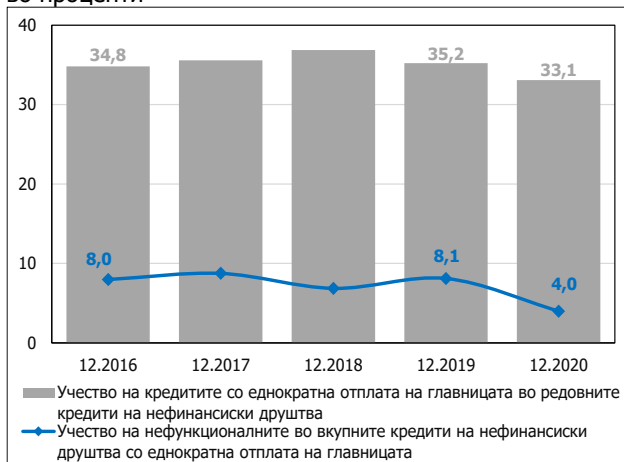
²⁸ Исклучоците при одобрувањето на кредитите може да се категоризираат како т.н. „комерцијални исклучоци“ во кои се вбројуваат висината или типот на каматната стапка, рокот на отплата на кредитот, возраста на клиентот при аплицирање и крајниот рок на отплата на кредитот, потребни документи итн. со кои банките си конкурираат меѓу себе и т.н. „ризични исклучоци“ во кои спаѓаат барањето за покриеност на месечната рата на кредитот со месечните примања на кредитокорисниците, соодносот помеѓу износот на кредитот и проценетата вредност на обезбедувањето, одобрениот износ на кредитот итн.

и највисок износ на исправка на вредноста, а со тоа и овозможиле највисока покриеност со резервации (повеќе детали во анексите кон овој извештај).

Вкупниот износ на десетте најголеми изложености на секоја банка кон клиенти од нефинансискиот сектор учествува со 12,7% во вкупната кредитна изложеност на банкарскиот систем (13,1% на 31.12.2019 година). Овие кредити зафаќаат 77,2% од сопствените средства на банкарскиот систем²⁹ (од 41,6% до 136,9%, по одделна банка³⁰). Притоа, во просек, банките ги резервирале овие изложености со 2,6% (4,8% на 31.12.2019 година). Пониската резервираност се должи на промените во структурата на десетте најголеми изложености кај две банки. Доколку десетте најголеми изложености се намалат за вонбилансната изложеност, тогаш овие изложености зафаќаат околу 48,2% од сопствените средства, а за нив банките обезбедиле покриеност со резервации од 3,9% (6,3% на 31.12.2019 година).

Графикон бр. 31
Кредити на нефинансиските друштва со
еднократна отплата на главница
во проценти

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Друга карактеристика на кредитите на нефинансиските друштва којашто треба **внимателно да се следи е обемот и квалитетот на кредитите со еднократна отплата на главницата**. Учеството на овие кредити во редовните кредити на нефинансиските друштва е релативно високо (33,1%), но пониско во споредба со крајот на 2019 година (кога изнесуваше 35,2%). Нивото на остварување на кредитниот ризик од кредитите со еднократна отплата на главницата бележи подобрување во однос на претходната година (учеството на нефункционалните во вкупните кредити се намали, од 8,1% на 4,0% на 31.12.2020 година), коешто се должи на поизразеното намалување на нефункционалните кредити

²⁹ Согласно со регулативата, вкупниот износ на големи изложености не смее да го надмине осумкратниот износ на сопствените средства на банката.

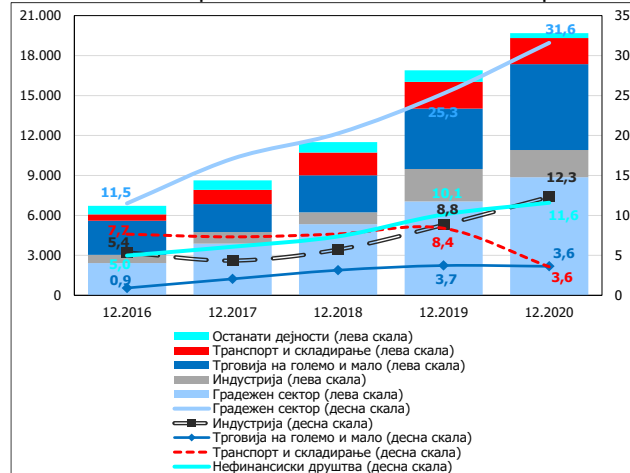
³⁰ При определувањето на најниското и највисокото учество на 10-те најголеми изложености во сопствените средства на одделните банки не е вклучена „Развојна банка на Северна Македонија“ АД Скопје поради малата директна кредитна изложеност на оваа банка кон нефинансискиот сектор.

(за 54,1%, или 2.609 милиони денари), главно поради отпис, но и наплата или преземање на долгот. Ова најмногу доаѓа до израз кај клиентите од градежниот сектор, кај кои стапката на нефункционалните кредити се сведе на 2,8% (11,1% на 31.12.2019 година), наспроти вредноста на овој показател за вкупните кредити на градежниот сектор (4,9%).

Графикон бр. 32

Кредити на нефинансиските друштва за финансирање проекти и нивно учество во вкупните кредити за избрани дејности во милиони денари во проценти

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

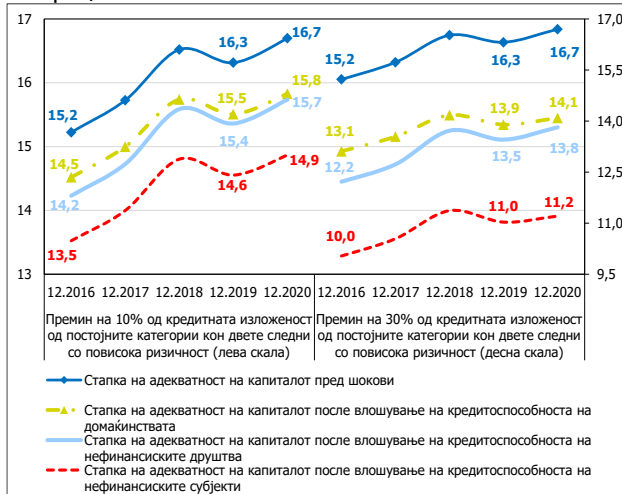
Потенцијален ризик за квалитетот на кредитното портфолио на нефинансиските друштва претставуваат и **кредитите одобрени за финансирање проекти** чијшто квалитет во голема мера е условен од не(остварувањето) на проектираните парични текови од проектите коишто се финансираат, во планираниот обем и/или динамика. Кредитите одобрени за финансирање проекти зафаќаат 11,6% (10,1% на 31.12.2019 година) во вкупното кредитно портфолио на нефинансиските друштва, при што 45,0% од овие кредити им се одобрени на клиенти од градежниот сектор. Кредитите одобрени за финансирање проекти се позастапени кај клиентите од градежниот сектор и „индустријата“. Квалитетот на кредитите одобрени за финансирање проекти е добар при стапка на нефункционалните кредити од 2,3% на крајот на 2020 година. Послаб квалитет бележат кредитите одобрени за финансирање проекти на клиентите од „индустријата“ (со стапка на нефункционални кредити од 4,2%).

Значајна структурна карактеристика на двата сегмента од нефинансискиот сектор којшто може да биде потенцијален извор на индиректен кредитен ризик е и сè уште високото учество на кредитите со валутна компонента и на кредитите со променлива и прилагодлива каматна стапка. Анализата на овие аспекти е опфатена во деловите за валутен ризик и за ризикот од промена на каматните стапки во портфолиото на банкарски активности.

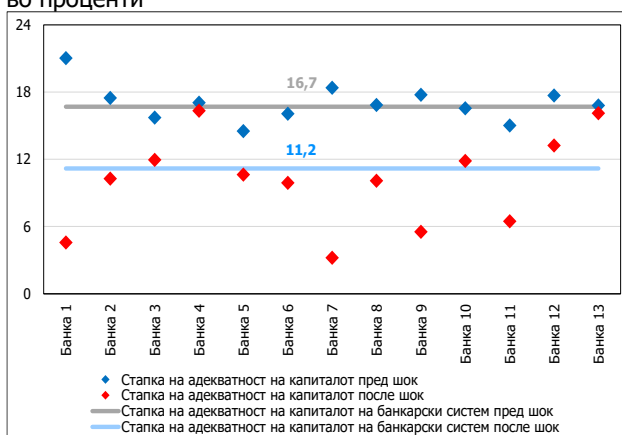
Графикон бр. 33

Стапка на адекватност на капиталот пред и по хипотетички шокови на одделни сегменти од кредитната изложеност во проценти

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 34 Стапка на адекватност на капиталот пред и по хипотетички шок за ненаплата на кредитите со одобрен втор грејс-период, по одделна банка во проценти

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

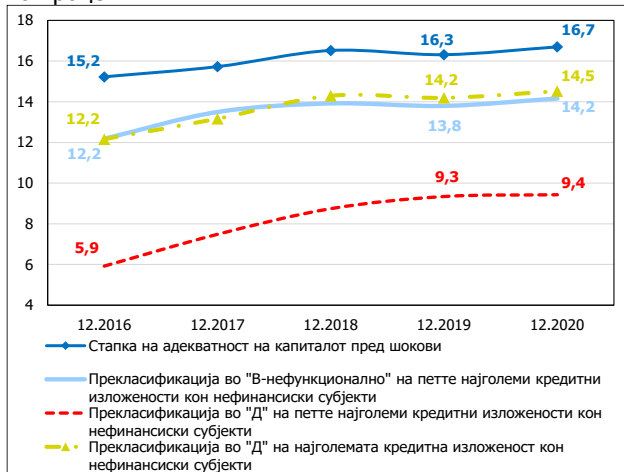
1.3. Стрес-тестирање на отпорноста на банкарскиот систем на зголемување на кредитниот ризик

Резултатите од спроведеното стрес-тестирање покажуваат подобра отпорност на банкарскиот систем на симулираните шокови во споредба со претходната година. Стапката на адекватност на капиталот на банкарскиот систем не се намалува под 8% при одделните хипотетички симулации. При најекстремната, но и најмалку веројатно остварлива симулација за премин на 30% од кредитната изложеност кон нефинансиските субјекти, од постојната кон следните две категории со повисока ризичност, стапката на адекватност на капиталот на банкарскиот систем се намалува на 11,2% (за 5,5 п.п. во однос на почетното ниво на стапката на адекватност на капиталот, што е речиси идентичен резултат во споредба со претходната година). Според одделните дејности, најголем ефект врз стапката на адекватност на капиталот има претпоставеното влошување на квалитетот на кредитната изложеност кај оние дејности каде што концентрацијата на вкупната кредитна изложеност е најголема. Според одделните кредитни производи на домаќинствата, најголемо негативно влијание врз стапката на адекватност на капиталот има хипотетичкото влошување на квалитетот на потрошувачките кредити, како најзастапен кредитен производ.

Резултатите од стрес-тест симулациите за концентрацијата во кредитното портфолио кон нефинансискиот сектор покажува дека банките се помалку чувствителни на остварување на ризикот од концентрација. Подобрувањето на резултатите произлегува од повисока адекватност на капиталот пред спроведувањето на симулациите, што предизвика намалување на нивото на

Графикон бр. 35 Ефекти врз стапката на адекватност на капиталот од прекласификација на најголемите кредитни изложености кон нефинансиските субјекти (вклучително и поврзаните лица) во категорија со повисока ризициност во проценти

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

концентрација во кредитното портфолио на нефинансискиот сектор³¹.

Отпорноста на банкарскиот систем се испитува и преку спроведување екстремна симулација којашто се заснова на комбинација од седум хипотетички шокови на влошување на квалитетот на кредитното портфолио кон нефинансискиот сектор³². И при оваа екстремна симулација адекватноста на капиталот на банкарскиот систем не се намалува под пропишаниот минимум. Имено, по оваа симулација, стапката на адекватност на капиталот се намалува за 4,6 процентни поени до нивото од 12,1%, што претставува подобар резултат во споредба со крајот на претходната година (4,8 п.п. и 11,5%, соодветно). Најголем ефект врз стапката на адекватност на капиталот има претпоставеното влошување на квалитетот на кредитите со еднократна отплата, коешто придонесува за 37,8% од вкупното намалување на адекватноста на капиталот при комбинираниот шок. Покрај тоа, значително е влијанието на хипотетичкото влошување на квалитетот на пролонгираните кредити (на кое отпаѓаат 24,7% од вкупното намалување на стапката на адекватност на капиталот на банкарскиот систем), како и претпоставената целосна ненаплата на нефункционалните кредити на нефинансискиот сектор (16,2% од вкупниот пад на адекватноста на капиталот при комбинираниот шок), и покрај значително намалениот придонес во однос на

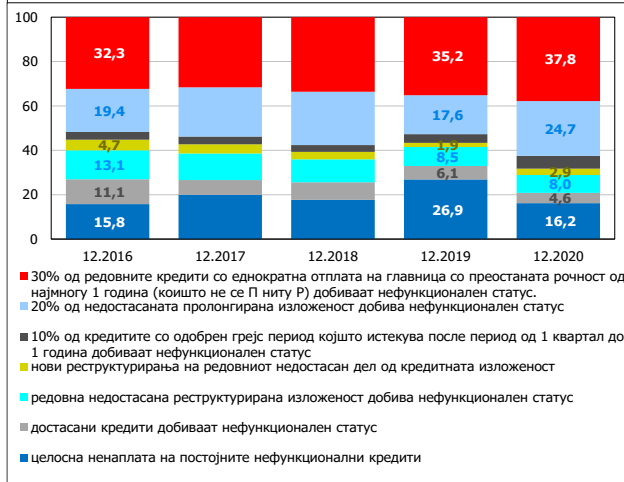
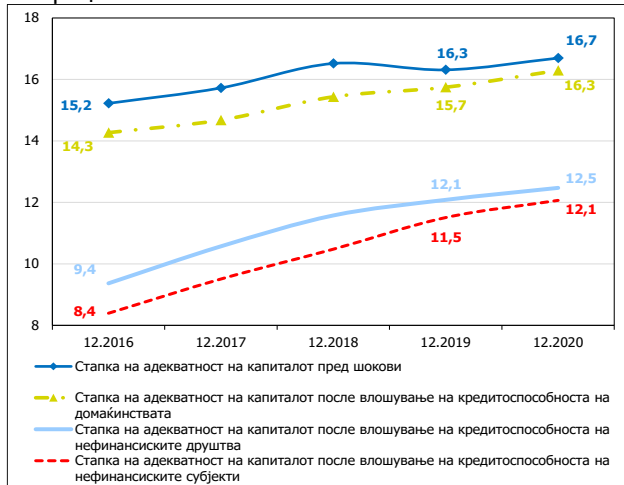
³¹ Годишниот раст на сопствените средства изнесува 7,2%, додека петте и десетте најголеми изложености кон нефинансискиот сектор се зголемија за 1,8% и 2,3%, соодветно. Ова придонесе за намалување на учеството на петте и десетте најголеми изложености кон нефинансискиот сектор во сопствените средства на 48,6% и 77,2%, соодветно на 31.12.2020 година (наспроти учествата од 51,2% и 80,9%, соодветно на 31.12.2019 година).

³² Седумте хипотетички шокови се следниве: 1. целосна ненаплата на постојните нефункционални кредити; 2. вкупните достасани кредити добиваат нефункционален статус; 3. вкупната редовна недостасана реструктурирана изложеност добива нефункционален статус; 4. банките спроведуваат нови реструктурирања на редовниот недостасан дел од кредитната изложеност коишто според обемот соодветствуваат со износот на реструктурираните изложености коишто добиле нефункционален статус од претходната точка; 5. 10% од кредитите со одобрен грејс-период којшто истекува по период од еден квартал до една година добиваат нефункционален статус; 6. 20% од недостасаната пролонгирана изложеност добива нефункционален статус; 7. 30% од редовните кредити со еднократна отплата на главница со преостаната рачност од најмногу една година (коишто воедно не се пролонгирани, ниту реструктурирани) добиваат нефункционален статус.

Графикон бр. 36

Стапка на адекватност на капиталот пред и по хипотетичките комбинирани шокови на различни сегменти од кредитната изложеност (горе) и придонес на одделните шокови врз намалувањето на стапката на адекватност на капиталот (долу) во проценти

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

претходната година. Мало зголемување на придонесот бележат и кредитите со одобрен грејс-период, којшто истекува по најмалку еден квартал (од 3,9% од вкупното намалување на стапката на адекватноста на капиталот на 31.12.2019 година на 5,7% 31.12.2020 година, соодветно), со оглед на одобрувањето дополнителен грејс-период од септември 2020 година за избрани категории кредитокорисници, коешто сепак беше во далеку помал обем во споредба со регулаторното олеснување спроведено во април и мај 2020 година.

2. Ликвидносен ризик

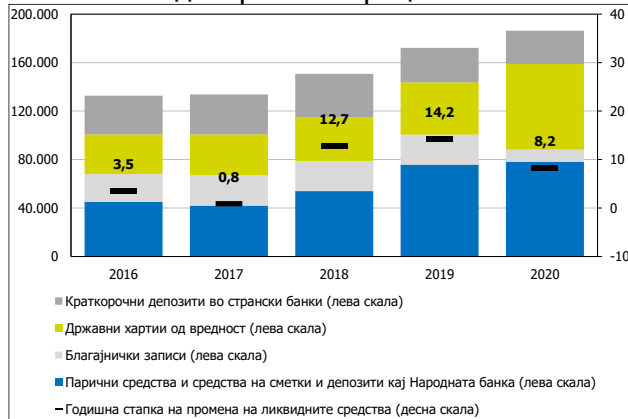
Во 2020 година, македонските банки одржаа стабилна и солидна ликвидносна позиција, што претставува еден од главните столбови на стабилноста на банкарскиот систем, особено битен во кризни услови, како што е тековната здравствена и економска криза предизвикани од корона-вирусот. Во услови на солиден раст на депозитниот потенцијал, вкупните ликвидни средства се зголемија и во 2020 година, но забавено. Главен двигател на годишниот раст на ликвидните средства беа зголемените пласмани на банките во домашни долгорочни државни хартии од вредност (пласманите во денарските државни обврзници и во македонските еврообврзници) и повисоките расположливи депозити кај Народната банка. Показателите преку кои се следи и се оценува ликвидноста се задржаа на задоволително ниво, надминувајќи ги нивоата коишто му одговараат на десетгодишниот просек. Анализирани според валутната структура, ликвидните средства во девизи речиси во целост го определија годишниот раст на вкупната ликвидна актива, што при забавен раст на денарската ликвидна актива, предизвика подобрување на показателите за девизната ликвидност и истовремено умерено влошување на показателите за денарската ликвидност. Видливо е продлабочување на јазот помеѓу средствата и обврските според нивната преостаната договорна рочност, во повеќето рочни сегменти. Сепак, според очекувањата на банките, збирниот јаз меѓу средствата и обврските во сите рочни сегменти е позитивен, што упатува на заклучокот дека банките очекуваат задржување на стабилноста на депозитите како главен извор на финансирање на нивните активности.

Виталноста на ликвидносната позиција е потврдена и преку резултатите од стрес-тестовите на отпорноста на банкарскиот систем на поединечните претпоставени екстремни ликвидносни одливи, коишто се подобри во однос на претходната година.

Мерките преземени од Народната банка во првата половина на 2020 година, при појавата на пандемијата во нашата земја, придонесоа кон креирање ликвидност во системот и поддршка на кредитирањето на домашната економија од страна на банките. На монетарните мерки се надоврзаа донесените мерки за повисока регулаторна флексибилност, коишто на банките им овозможија привремено одложување на наплатата на кредитите, со што им се олесни финансискиот товар на значителен дел од кредитокорисниците на банкарскиот сектор, заради полесно надминување на предизвиците од здравствената и економска криза. Оперативната рамка на монетарната политика и понатаму е поставена на флексибилна основа, којашто ќе овозможи стабилна ликвидност и рамнотежа на девизниот пазар.

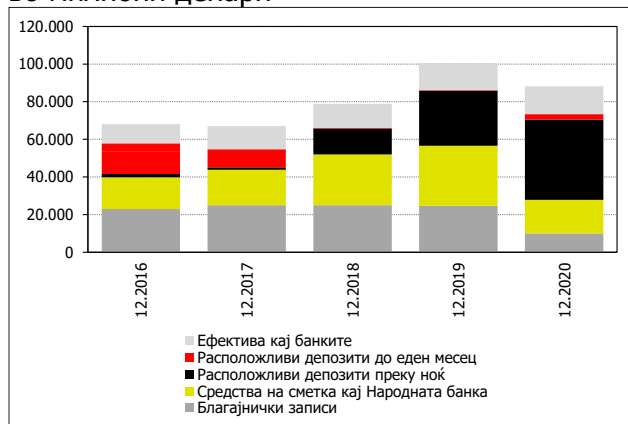

Графикон бр. 37
Ликвидни средства, структура и промена
во милиони денари и во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 38
Парични средства и побарувања на банките
од Народната банка, по одделни инструменти
во милиони денари

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

2.1 Динамика и состав на ликвидните средства

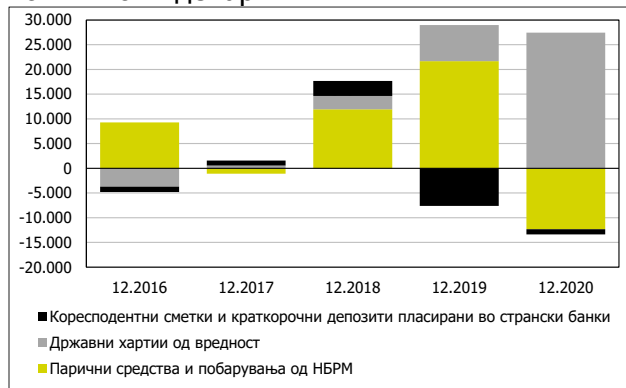
На крајот од 2020 година, вкупните ликвидни средства³³ на банкарскиот систем изнесуваат 186.240 милиони денари и забележаа годишен раст од 8,2% (или за 14.094 милиони денари), што претставува извесно забавување, во споредба со годишниот раст остварен во 2019 година. Носител на годишниот раст на ликвидните средства беа пред сè зголемените пласмани во државни хартии од вредност, а извесен придонес имаа и повисоките депозити кај Народната банка, како и повисоките средства на девизната сметка кај НБРСМ. Наспроти тоа, пласманите во благајнички записи, средствата на денарската сметка кај Народната банка, краткорочните депозити кај странски банки и денарската и девизната готовина (благајна) забележаа годишен пад.

Во структурата на ликвидните средства на банките, со состојба на 31.12.2020 година, паричните средства и средствата на банките кај Народната банка (вклучително и благајничките записи) и натаму имаат највисоко учество (47,4%) и покрај значителниот годишен пад од 12.348 милиони денари, или за 12,3%. Ваквиот пад е резултат на намалените пласмани во благајнички записи (за 14.755 милиони денари), како и на намаленото салдо на денарската сметка кај Народната банка (пад од 13.915 милиони денари, на годишна

³³ Ликвидните средства ги опфаќаат: 1) паричните средства и побарувањата од Народната банка, каде што се вклучени ефективните парични средства, паричните средства на сметките на банките во Народната банка, расположливите депозити кај Народната банка и благајничките записи; 2) краткорочните депозити кај странски банки, вклучително и средствата на банките на нивните кореспондентни сметки во странство и 3) сметководствената вредност на пласманите во хартии од вредност издадени од централни влади, т.е. државни хартии од вредност издадени од Република Северна Македонија и издадени од странски држави. За потребите на анализата на ликвидносниот ризик, средствата и обврските во денари со девизна клаузула се сметаат како денарски.

Графикон бр. 39
Годишна промена на ликвидните средства
во милиони денари

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

основа). Притоа, видливо е позначително зголемување на пласманите на банките во расположливи депозити кај Народната банка со рочност преку ноќ³⁴, при истовремено минимално зголемување на депозитите со рочност од 7 дена, во вкупен износ од 16.129 милиони денари.

Во текот на 2020 година, Народната банка направи измени на висината на понудениот износ на благајнички записи коишто банките можат да ги запишат кај централната банка (до ниво од 10.000 милиони денари), при фиксно утврдена каматна стапка (којашто во споредба со крајот на 2019 година беше намалена за вкупно 0,75 процентни поени³⁵). Со значителна поддршка од мерките донесени од страна на Народната банка, преку обезбедување монетарен стимул³⁶ и регулаторна флексибилност, банките овозможија привремено одложување на наплатата на кредитите, но обезбедија и дополнителна кредитна поддршка на економијата, обезбедувајќи солиден кредитен раст, во услови на силна и непредвидлива здравствена и економска криза.

³⁴ Согласно со регулативата, банките можат да пласираат средства во депозити кај Народната банка секој работен ден со рок на достасување од еден работен ден (преку ноќ) и еднаш неделно со рок на достасување од седум дена. Овие депозити се пласираат без можност за предвремено повлекување. Каматните стапки на овие депозити во текот на 2020 година беа непроменети (од последната промена во март 2018 година) и изнесуваат 0,15% за расположливите депозити преку ноќ и 0,30% за расположливите депозити на седум дена.

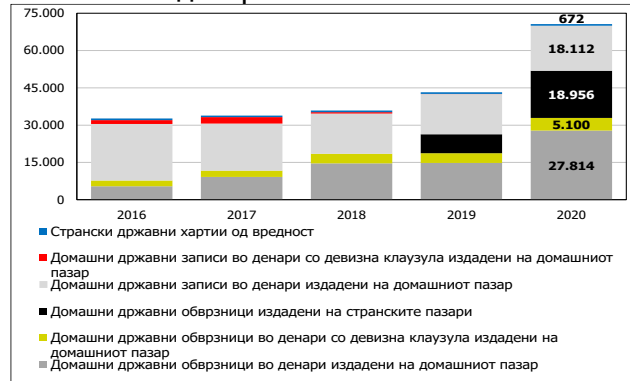
³⁵ Во 2020 година, Народната банка изврши намалување на основната каматна стапка во три наврати, во јануари, март и мај, за по 0,25 процентни поени, со што оваа стапка се сведе на нивото од 1,5%. Промените во висината на каматната стапка на благајничките записи, беа проследени со две измени во висината на понудениот износ на благајничките записи, во април и во мај 2020 година, од 8.000 и 7.000 милиони денари, на нивото од 10.000 милиони денари. Во март 2021 година, во услови на стабилни движења на девизниот пазар и умерена динамика на инфлацијата, а при сè уште присутна неизвесност за здравствената криза и нејзиното влијание врз патеката на закрепнување на економијата, беше донесена одлука за олабавување на монетарната политика со намалување на основната каматна стапка за 0,25 процентни поени, на историски најниското ниво од 1,25%.

³⁶ Покрај намалувањето на основната каматна стапка и на понудата на благајничките записи, Народната банка, уште во вториот квартал од 2020 година, направи измени кај задолжителната резерва со коишто се намали основата за пресметка на задолжителната резерва за износот на кредити одобрувани од банките на претпријатијата од секторите погодени од здравствената криза и го прошири опфатот на хартии од вредност (вклучувајќи ги домашните државни хартии од вредност со најдолги рочности, од 15 и 30 години, и еврообврзниците издадени од државата на меѓународните финансиски пазари) коишто се прифаќаат како обезбедување при спроведувањето на монетарните операции, за да им се овозможи на банките поголем пристап до ликвидност.

Графикон бр. 40

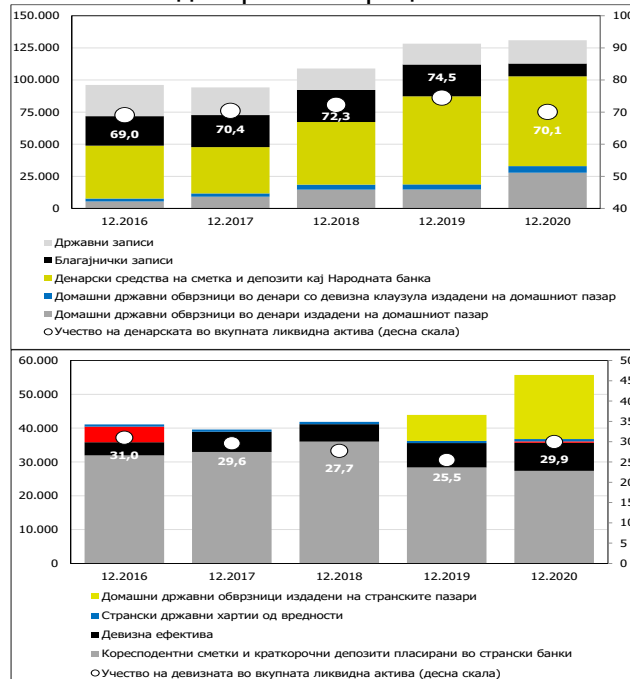
Вложувања на банките во државни хартии од вредност во милиони денари

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 41

Структура на денарската (горе) и девизната (долу) ликвидна актива во милиони денари и во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

При оперативното управување со нивната ликвидност, вложувањата во државни хартии од вредност претставуваат важна алтернатива за банките, коишто во текот на 2020 година значително пораснаа и го условија годишниот раст на ликвидна актива. Имено, во 2020 година, вложувањата во државни хартии од вредност забележаа раст од 27.458 милиони денари, или за 63,6%. Најголем удел во овој раст имаа зголемените вложувања на банките во денарските државни обврзници³⁷ (за 13.023 милиони денари) и во македонските еврообврзници (за 11.313 милиони денари). На тој начин, на крајот од 2020 година, македонските државни обврзници дополнително го зајакнаа своето најголемо учество во структурата на вкупните државни хартии од вредност во сопственост на банките (од 61% во 2019 година на 73,4% во 2020 година), во чии рамки се најзастапени државните обврзници во денари. Пласманите во странски државни обврзници останаа речиси исти и имаат скромно учество од само 1% од вкупното портфолио на државни хартии од вредност на банките.

Банките го зголемија своето учество и во сопственичката структура на вкупните континуирани државни хартии од вредност, за 7,1 п.п. (од 32,6% на 31.12.2019 година, на 39,7%³⁸ на 31.12.2020 година).

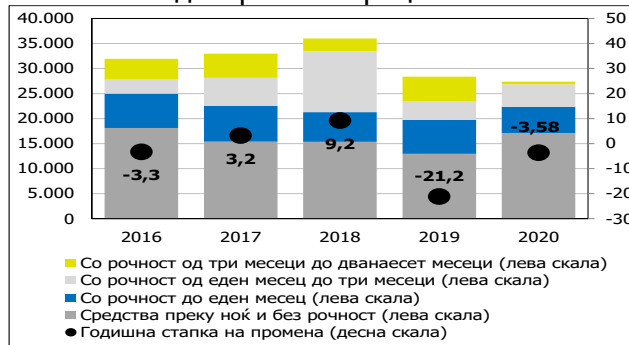
³⁷ Во текот на 2020 година се случија промените во рамките на ликвидните средства, поради одобрувањето краткорочен кредит за државата одобрен од страна на шест банки во јануари, на вкупен износ од 8.173 милиони денари (наменет за отплата/рефинансирање на дел од долгорочен кредит на државата кон меѓународна финансиска институција). Овој кредит беше наплатен до крајот на годината, по што банките ги зголемија вложувањата во хартии од вредност издадени од државата.

³⁸ Пензиските фондови имаат највисоко учество во сопственичката структура на континуираните државни хартии од вредност, коешто на 31.12.2020 година изнесува 41,1% (42,1% на 31.12.2019 година).

Графикон бр. 42

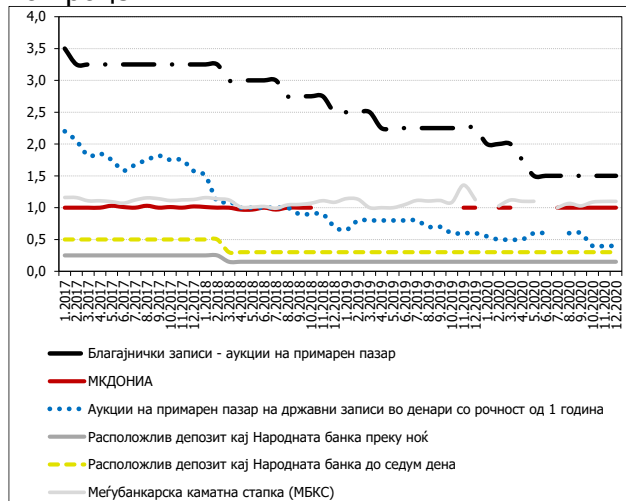
Сметки и краткорочни депозити кај странски банки, структура и раст во милиони денари и во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 43

Движење на домашните каматни стапки во проценти

Извор: Народната банка.

Забелешка: Од почетокот на ноември 2018 година заклучно со октомври 2019 година, како и во јануари 2020 година, така и во вториот квартал од 2020 година, со оглед на помалиот број референтни банки коишто учествуваат во пресметката на СКИБОР и МКДОНИА и при висока денарска ликвидност, на меѓубанкарскиот пазар на необезбедени депозити не се извршени трансакции за пресметка на МКДОНИА.

На крајот од 2020 година, краткорочните средства пласирани во странски банки и натаму имаат највисоко учество во девизната компонента на ликвидните средства³⁹ на банките (49,1%) и покрај остварениот пад на годишна основа. Нивниот удел во девизната ликвидна актива значително се намалува (од нивото од 64,7% во 2019 година) поради поголемата застапеност на еврообврзниците во девизната ликвидна актива. Краткорочните средства пласирани во странски банки, во споредба со претходната година се помали за 1.015 милиони денари, или за 3,6%, што е помал пад во однос на остварениот во претходната година⁴⁰. Сепак, со учество од 14,7% (16,5% на 31.12.2019 година), краткорочните средства пласирани во странски банки претставуваат значајна компонента од вкупната ликвидна актива за потребите на управувањето со ликвидносниот и валутниот ризик, при што најголемиот дел од нив и понатаму се средства на кореспондентните сметки на домашните банки во странство.

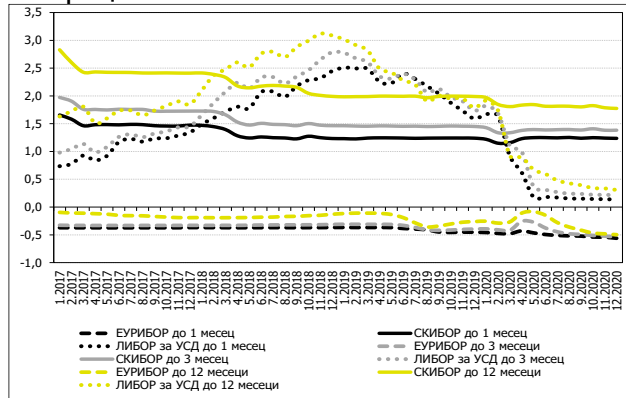
Распределбата на ликвидните средства на банките по одделни финансиски инструменти е во директна зависност од приносот што тие го носат, којшто, пак, првенствено произлегува од движењата на основните каматни стапки. Во текот на 2020 година, покрај неколкуте промени на основната каматна стапка на Народната банка од 2,25% на 1,5%, индикативните каматни стапки за меѓубанкарско тргување со депозити

³⁹ Девизните ликвидни средства ги сочинуваат краткорочните депозити кај странски банки, вклучително и средствата на кореспондентните сметки, вложувањата во странски државни хартии од вредност и домашни државни еврообврзници издадени на странските пазари, девизната ефективна, девизната сметка кај Народната банка и пласманите во девизни депозити кај Народната банка.

⁴⁰ За споредба, на крајот на 2019 година, краткорочните средства вложени кај странски банки забележаа годишно намалување од 7.618 милиони денари, или за 21,2%.

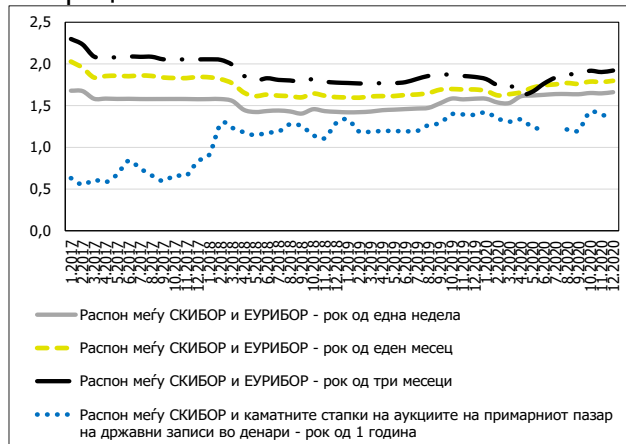

Графикон бр. 44 Движење на основните меѓубанкарски каматни стапки СКИБОР, ЕУРИБОР и ЛИБОР за САД-долар во проценти

Извор: Народната банка и интернет-страницата на Европскиот институт за пазарот на пари за ЕУРИБОР и интернет-страницата на Банката на федералните резерви од Сент Луис (т.н. ФРЕД) за ЛИБОР за американски долари.

Графикон бр. 45 Движење на распонот на СКИБОР во однос на ЕУРИБОР, за избрани рочности во процентни поени

Извор: Народната банка и интернет-страницата на Европскиот институт за пазарот на пари за ЕУРИБОР и интернет-страницата на Банката на федералните резерви од Сент Луис (т.н. ФРЕД) за ЛИБОР за американски долари.

(СКИБОР⁴¹) останаа речиси исти на пократките рокови, додека надолно поместување имаа тримесечните, шестмесечните и дванаесетмесечните каматни стапки, а меѓубанкарската каматна стапка на пазарот на депозити и натаму е стабилна. Меѓубанкарската каматна стапка од сите трансакции (МБКС⁴²) е стабилна и во просек за годината изнесуваше 1,1% (што е непроменето ниво во однос на минатата година).

Во 2020 година, монетарната политика во развиените земји беше стимулативна, заради ублажување на негативните ефекти од пандемијата, главно преку неконвенционални мерки заради креирање ликвидност и поддршка на кредитирањето. Во однос на политиката на каматните стапки, ФЕД во два наврата ја намали каматната стапка во март, за вкупно 150 базични поени, сведувајќи ја на интервал од 0% до 0,25%, при што во истиот период и Банката на Англија, по подолг период на непроменетост на монетарната политика (од август 2018 година), во два наврата ја намали каматната стапка, севкупно од 0,75% на 0,1%. Во еврозоната каматната стапка остана иста, на нивото од 0%, а непроменета беше и каматната стапка на Банката на Јапонија (на ниво од -0,1%).

Во еврозоната⁴³, и каматната стапка на депозитите преку ноќ е непроменета од последната промена во септември 2019 година (кога беше намалена од -0,4% на -0,5%), а непроменета е и каматната

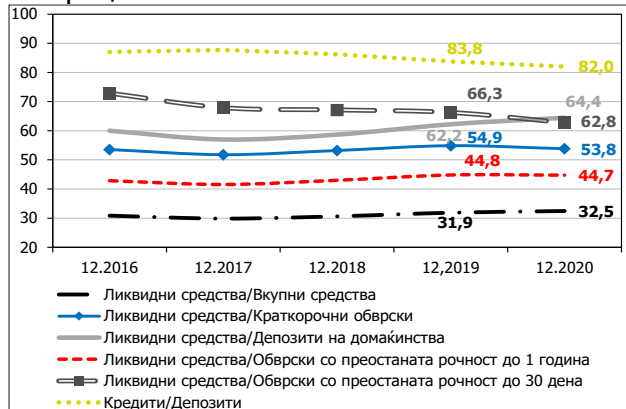
⁴¹ СКИБОР (Skopje Interbank Offered Rate) е референтна каматна стапка на пазарот на пари во денари и претставува меѓубанкарска каматна стапка по која една референтна банка е подготвена да продаде денарска ликвидност на друга референтна банка. Согласно со Правилата за избор и обврски на референтните банки коишто поставуваат котации на каматните стапки за пресметка на СКИБОР и за процесот на пресметување на СКИБОР, усвоени на 22.8. 2018 година од страна на Македонската банкарска асоцијација, а коишто започнаа да се применуваат од 1.10.2018 година, референтните банки се должни да котираат каматни стапки за: една недела, еден месец, три месеци, шест месеци и дванаесет месеци.

⁴² МБКС е меѓубанкарска каматна стапка за тргување на меѓубанкарскиот пазар на депозити.

⁴³ На состанокот одржан кон средината на декември 2020 година, ЕЦБ најави задржување на основните каматни стапки на тековните нивоа или нивно намалување, сè додека изгледите за инфлација не се приближат до нивото од 2%.

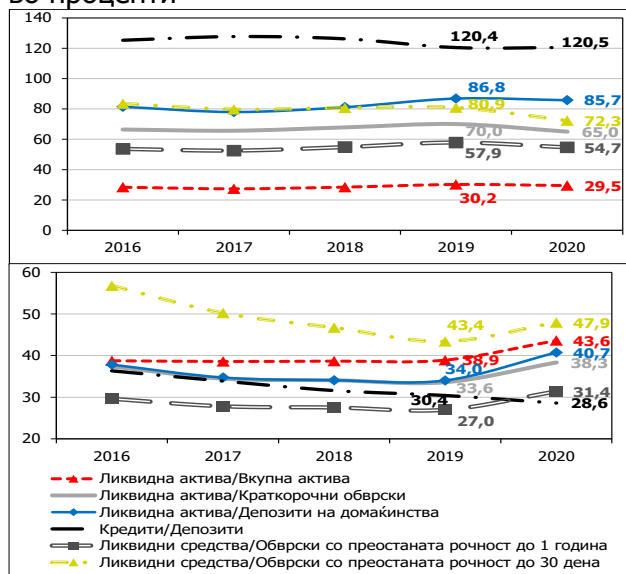
Графикон бр. 46 Показатели за ликвидноста на банкарскиот систем во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 47

Показатели за ликвидноста на банкарскиот систем според валутата – денари (горе) и девизи (долу) во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

стапка на кредитот преку ноќ (0,25%)⁴⁴. При ваква поставеност на монетарните политики, негативните вредности на каматните стапки на меѓубанкарските пазари во еврозоната (ЕУРИБОР) се продлабочија уште на крајот од првата половина од годината, а надолно поместување беше забележано и кај нивото на меѓународните меѓубанкарски стапки во американски долари (ЛИБОР).

2.2 Показатели за ликвидноста

Во 2020 година, во услови на забавен раст на ликвидните средства на македонскиот банкарски систем, показателите за ликвидноста⁴⁵ прикажаа дивергентни движења, но се задржаа на задоволително ниво, надминувајќи ги нивоата коишто одговараат на десетгодишниот просек. Имено, релативно стабилното учество на ликвидните средства во вкупната актива на банките (коешто се задржа на нивото од една третина) и покриеноста на краткорочните обврски и депозитите од домаќинствата со ликвидни средства, коишто се задржаа на стабилно ниво (од над 50% и 60%⁴⁶, соодветно) се показател за соодветното управување со ликвидносниот ризик. Соодносот меѓу кредитите и депозитите на ниво на банкарскиот систем е стабилен и е под 100%, што дополнително упатува на прифатливи рамки на ликвидносен ризик на кој се изложени банките и стабилно управување со ликвидноста од нивна страна.

Од аспект на валутните карактеристики на ликвидните

⁴⁴ До моментот на пишување на овој извештај, ЕЦБ не направи промени во поглед на каматните стапки.

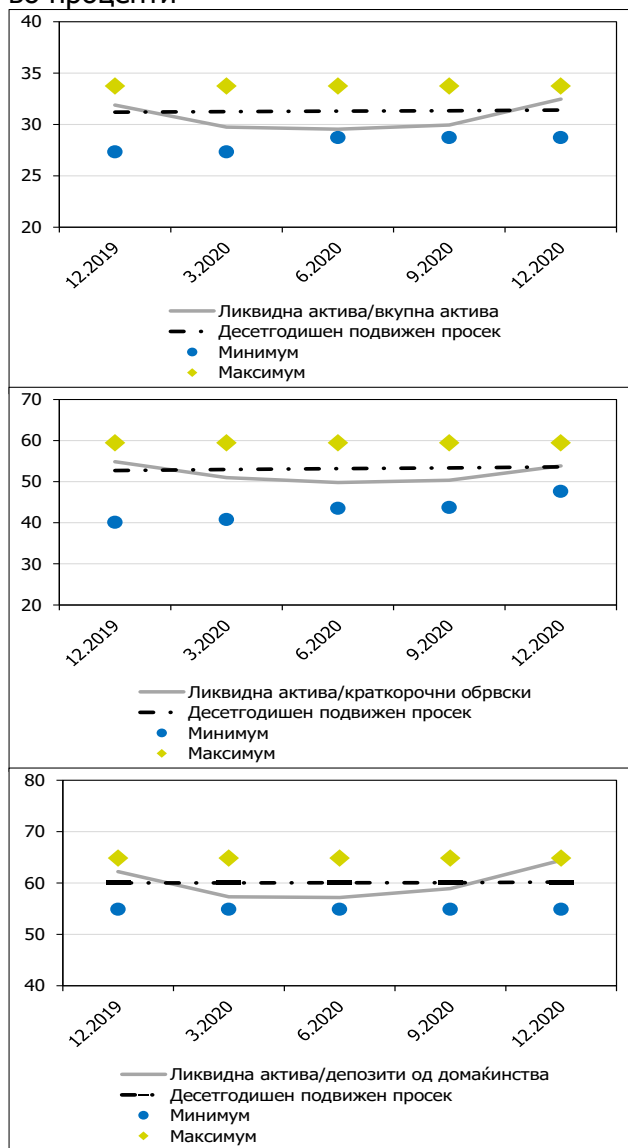
⁴⁵ При пресметката на показателите за ликвидноста на ниво на банкарскиот систем не се земени предвид резидентните меѓубанкарски средства и обврски.

⁴⁶ По одделни банки, на 31.12.2020 година, учеството на ликвидните во вкупните средства е помеѓу 21,5% и 50,9%, со медијана од 26,6% (31.12.2019 година: помеѓу 18,6% и 47,7%). Покриеноста на краткорочните обврски со ликвидни средства е помеѓу 41,6% и 67,9%, со медијана од 51,9% (31.12.2019: помеѓу 41,2% и 90,4%), а покриеноста на депозитите од домаќинства со ликвидни средства меѓу 35,8% и 91,5%, со медијана од 60,2% (31.12.2019: помеѓу 40% и 104,4%). „Развојна банка на Северна Македонија“ АД Скопје е исклучена од оваа анализа.

Графикон бр. 48

Ликвидна актива/вкупна актива (горе),
ликвидна актива/краткорочни обврски
(средина) и ликвидна актива/депозити на
домаќинства (долу)
во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

средства и обврските, во текот на 2020 година, подобрување има главно кај показателите за девизната ликвидност, со оглед на тоа дека ликвидните средства во девизи беа главниот носител на годишниот раст на ликвидната актива. Растот речиси во целост произлегува од годишниот раст на македонските еврообврзници⁴⁷. Од друга страна, показателите за денарската ликвидност забележаа мало влошување. Сепак, и натаму, најголемиот дел од показателите за денарската ликвидност се на повисоко ниво во споредба со показателите за девизната ликвидност, што произлегува од повисокото структурно учество на ликвидните средства во денари во вкупните ликвидни средства на банките. Пониското ниво на показателите за девизната ликвидност се ублажува со можноста којашто им стои на располагање на банките во секое време да ги обезбедат потребните девизни ликвидни средства, преку интервенциите на Народната банка на девизниот пазар. Од друга страна, во август 2020 година, Европската централна банка (ЕЦБ) објави дека на барање на Народната банка ѝ одобрува репо-линија во вредност од 400 милиони евра, наменета за обезбедување девизна ликвидност, доколку има потреба од тоа⁴⁸. Ваквиот инструмент е особено важен, бидејќи овозможува брз пристап до ликвидност во евра, а во услови на висока неизвесност и на евентуални можни поголеми нарушувања на меѓународните пазари заради шокот од ковид-19. Репо-линијата, по едно продолжување на рокот, ќе биде на располагање до март 2022 година. До сега Народната банка нема повлечено средства од оваа репо-линија.

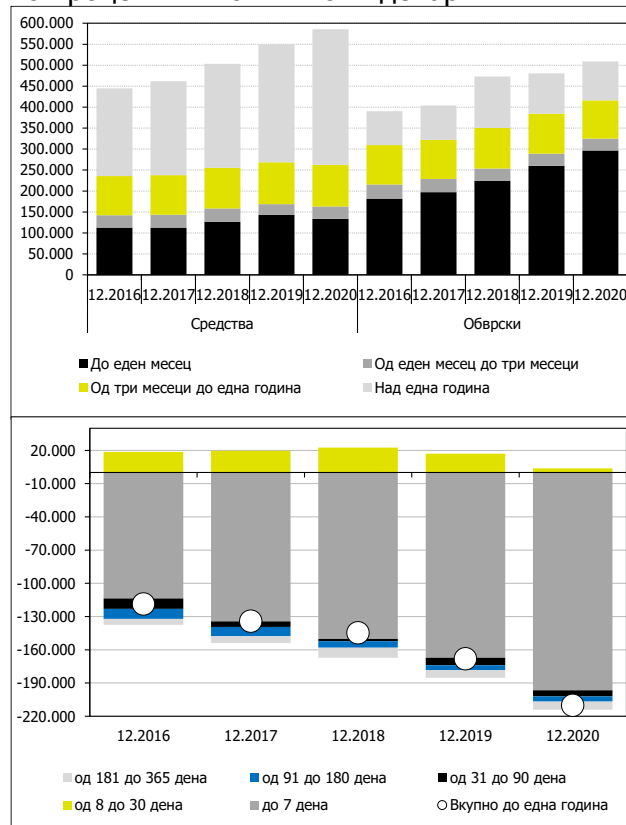
⁴⁷ Во мај 2020 година Министерството за финансии ја издаде седмата еврообврзница на износ од 700 милиони евра и со каматна стапка од 3,675%. Во март 2021 година, Министерството за финансии издаде и осма еврообврзница, во вредност од 700 милиони евра со рочност од 7 години и таа е издадена по историски најниска каматна стапка од 1,625%.

⁴⁸ Повеќе детали се достапни на следнава врска: <http://nbrm.mk/ns-newsarticle-soopstenie-18082020.nspx> и <https://nbrm.mk/ns-newsarticle-soopstenie-04022021.nspx>.

Графикон бр. 49

Состав на средствата и обврските на банките според нивната договорна преостаната рочност (горе) и на јазот меѓу средствата и обврските, со договорна преостаната рочност до една година (долу) во проценти и во милиони денари

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Регулаторните стапки за ликвидноста на банкарскиот систем, претставени како сооднос меѓу средствата и обврските коишто достасуваат во следните 30 дена и 180 дена се над пропишаниот минимум од 1, со што се потврдува задоволителниот обем на ликвидност со кој располага македонскиот банкарски систем, којшто им овозможува на банките непречено да ги извршуваат обврските. Со состојба на 31.12.2020 година, овие стапки изнесуваат 1,8 и 1,4 соодветно (исто како на крајот на 2019 година).

2.3 Рочна структура на средствата и обврските

Во 2020 година, промените во структурата на средствата и обврските според нивната преостаната рочност, придонесоа за дополнително продлабочување на јазот меѓу средствата и обврските со договорна преостаната рочност до 1 година. Најголем придонес за продлабочувањето на вкупниот јаз (до 1 година) имаше јазот меѓу средствата и обврските со договорна преостаната рочност до еден месец, што, пак, е последица на намалените парични средства и побарувања од Народната банка и растот на обврските по видување. Како и вообичаено, единствено во рочниот сегмент од 8 дена до еден месец се забележува позитивен јаз (иако е помал на годишна основа), што произлегува од фактот што вложувањата во благајнички записи на Народната банка му припаѓаат во овој рочен сегмент. Притоа, најголема неусогласеност меѓу средствата и обврските на банките според нивната договорна преостаната рочност и понатаму има кај рочниот сегмент до седум дена (којашто и дополнително се продлабочи на крајот од годината), што

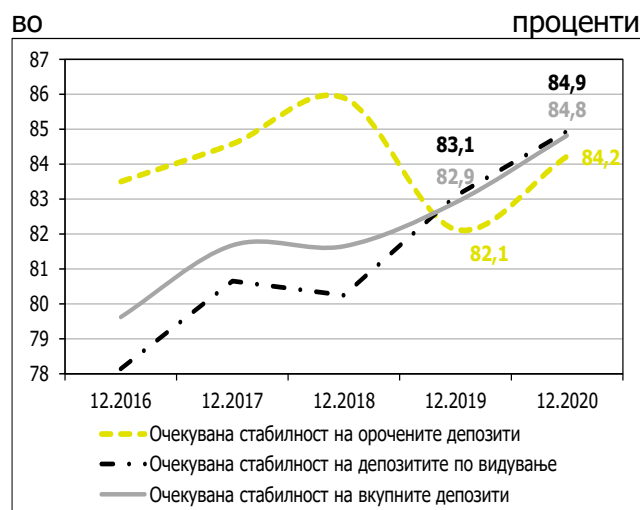

вообичаено произлегува од вклучувањето на обврските на банките по видување и без утврдена рочност во овој рочен сегмент.

Според очекувањата на банките, збирниот јаз меѓу средствата и обврските во сите рочни сегменти е позитивен, што упатува на заклучокот дека банките очекуваат задржување на стабилноста на депозитите како главен извор на финансирање на нивните активности (повеќе детали во анексите на овој извештај). Имено, на крајот од четвртиот квартал од 2020 година, банките очекуваат висока и поголема стабилност на депозитите, односно дека 84,2% од орочените депозити со преостаната рочност до три месеци (82,1% на 31.12.2019 година) и понатаму ќе останат во банките, при што и процентот на очекуваната стабилност за вкупните депозити и депозитите по видување е речиси идентичен (84,8% и 84,9, соодветно). Натamoшното задржување на високата склоност за штедење во банките е особено значајна и во голема мера зависи од очекувањата за стабилизирање на состојбите во домашната економија во услови на продолжено траење на пандемијата од корона-вирусот.

Графикон бр. 50

Очекувана стабилност на депозитите со преостаната рочност до три месеци, од страна на банките

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

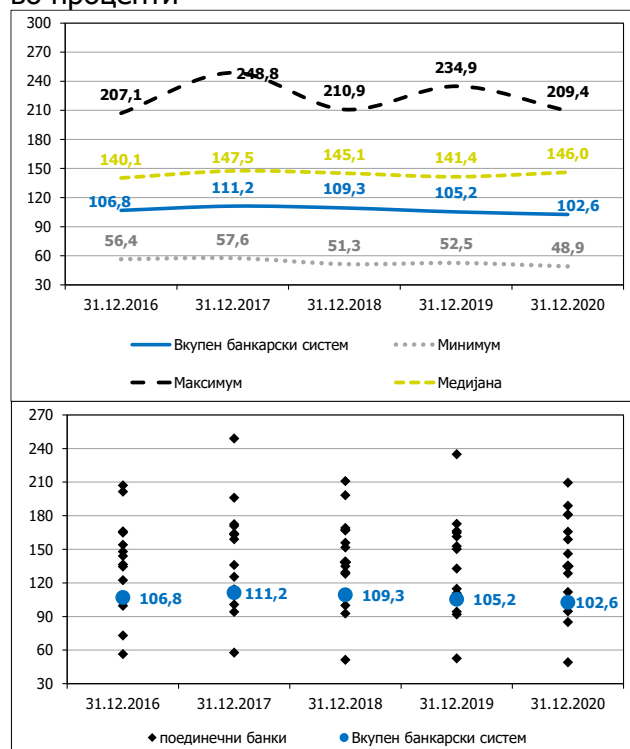
2.3. Стрес-симулации за ликвидносни шокови

Со состојба на 31.12.2020 година, резултатите од спроведените стрес-симулации за ликвидносни шокови покажуваат дека банкарскиот систем се одликува со стабилна ликвидносна позиција, односно располага со доволно ликвидни средства за да одговори соодветно на поединечните симулирани парични одливи. Отпорноста на македонскиот банкарски систем на

Графикон бр. 51

Намалување на ликвидните средства по симулацијата за комбинирани ликвидносни шокови (по сите шокови), вкупен банкарски систем (горе) и по поединечна банка (долу) во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

ликвидносни шокови се потврдува преку резултатите од сите поединечни симулации на ликвидносни шокови, а целосно искористување (102,6% на 31.12.2020 година) на ликвидните средства би настанало само при значително екстремната симулација на ликвидносен шок, којшто опфаќа комбинирани одливи⁴⁹ на средства од банките врз повеќе основи. Со оглед на екстремноста на претпоставката, за потребите на оваа симулација, вообичаениот опфат на ликвидните средства се проширува и со други финансиски инструменти⁵⁰ во сопственост на банките, за кои се цени дека банките брзо и лесно ќе ги наплатат или ќе ги претворат во парични средства. Во таков случај, при комбинација на претпоставените шокови, ликвидните средства на банкарскиот систем не би биле целосно искористени (поточно, за покривање на ликвидносни одливи би биле потребни 95,4% од ликвидните средства коишто се на располагање, според проширената дефиниција).

При примена на поединечните симулации на ликвидносни шокови, високото ниво на ликвидни средства со кое располагаат македонските банки овозможува намирување на сите претпоставени, поединечни, екстремни ликвидносни одливи. Најголемо намалување на ликвидните средства се случува при одлив на депозитите на дваесетте најголеми

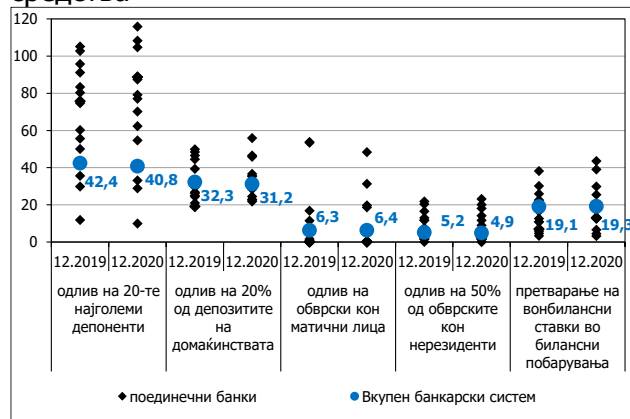
⁴⁹ При симулацијата се претпоставува одлив на: депозитите на дваесетте најголеми депоненти, 20% од депозитите на домаќинствата, обврските кон матичните субјекти (обврските врз основа на субординирани инструменти и хибридни капитални инструменти се исклучени од симулацијата бидејќи, согласно со регулативата за пресметка на адекватноста на капиталот, нивната исплата е регулирана), 50% од обврските кон нерезидентите (со исклучок на обврските кон нерезидентните матични лица на банките, коишто се веќе опфатени со една од претходните симулации) и конверзија на определени вонбилансни обврски на банките (непокриени акредитиви, неотповикливи кредитни линии и неискористени лимити врз основа на кредитни картички и одобрени пречекорувања на трансакциските сметки) во билансни побарувања. При симулациите за ликвидносни шокови е изземена „Развојната банка на Северна Македонија“ АД Скопје.

⁵⁰ Покрај финансиските инструменти што ги сочинуваат ликвидните средства, се додаваат и следниве финансиски инструменти: средствата во резервниот гарантен фонд кај КИБС, долгорочните депозити во странски банки, инструментите на пазарот на пари издадени од странски недржавни издавачи, кредитите со договорна преостаната рочност до 30 дена, како и ефектот од намалувањето на задолжителната резерва за девизните обврски на банките којашто е издвоена во девизи заради симулираниот одлив на девизните депозити на домаќинствата.

Графикон бр. 52

Придонес на одделните шокови во намалувањето на ликвидните средства при симулацијата за комбиниран ликвидносен шок, по банка како процент на намалување на ликвидните средства

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

депоненти, но значењето на оваа симулација за одделните банки е различно, со оглед на разликите во степенот на концентрацијата на депозитите. Спротивно на тоа, кај симулацијата на остварувањето на репутацискиот ризик и губењето на довербата на населението во банките претставена преку одлив на 20% од депозитите на домаќинствата има значително поголема сличност во резултатите за одделните банки, со што се потврдува важноста на депозитите за финансирањето на активностите на банките. Оттука произлегува дека одржливоста на ликвидносната позиција на банките, како и потенцијалниот раст на нивните активности се во директна зависност од случувањата и настапот на банките на депозитниот пазар и одржувањето на довербата на домашните депоненти во македонските банки. При претпоставена конверзија на определени вонбилансни обврски на банките во билансни побарувања⁵¹, банките би потрошиле околу 20% од своите ликвидни средства, што иако е помалку во споредба со симулациите за одлив на депозити⁵², сепак и ова претпоставено намалување на ликвидните средства може да се смета за значајно. Малото учество на обврските кон нерезидентите, како и кон матичните лица во структурата на вкупните извори на финансирање на банките предизвикува скромно влијание на шоките поврзани со нив, врз вкупниот резултат од оваа симулација.

⁵¹ Се претпоставува одлив на средства како резултат на претворање на определени вонбилансни обврски на банките (непокриени акредитиви, неотповикливи кредитни линии и неискористените лимити врз основа на кредитни картички и одобрени пречекорувања на трансакциските сметки) во билансни побарувања.

⁵² При симулацијата за одлив на депозитите од 20-те најголеми депоненти, ликвидните средства на банкарскиот систем се намалуваат за 40,8%, додека при претпоставен одлив на 20% од депозитите на домаќинства, ликвидните средства се намалуваат за 31,2%.

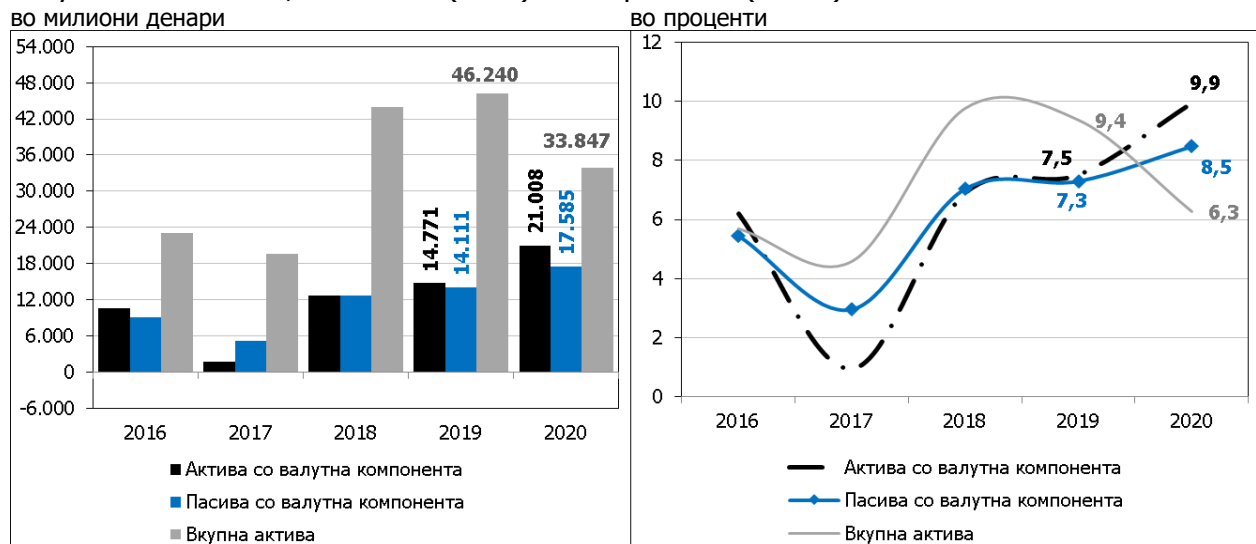
3. Валутен ризик

Во 2020 година, банкарскиот систем ја зголеми директната изложеност на валутниот ризик, што се согледува преку растот на соодносот меѓу отворената девизна позиција и сопствените средства, како и преку растот на учеството на јазот меѓу активата и пасивата со валутна компонента во сопствените средства. Сепак, нивото на оваа изложеност и натаму е умерено и во рамките на пропишаниот лимит. По подолг период на постојан пад, нивото на евроизација мерено преку учествата на активата и пасивата со валутна компонента во вкупната актива, односно пасива, бележи извесен раст, најмногу поради повисоките пласмани во еврообврзниците.

Индиректната изложеност на валутниот ризик, којашто произлегува од присуството на кредити со валутна компонента во кредитните портфолија на банките, не бележи позначителни промени и и натаму е на релативно високо ниво. Сепак, имајќи го предвид претежното учество на еврото во активностите на банките со валутна компонента, веројатноста за остварување на директната и индиректната изложеност на банките на валутен ризик е минимална, со оглед на примената на стратегијата на одржување стабилен номинален девизен курс на денарот во однос на еврото. Анализирани по одделна банка, на 31.12.2020 година, сите банки беа усогласени со пропишаниот лимит од 30% за соодносот на агрегатната девизна позиција и сопствените средства.

Графикон бр. 53

Годишна промена на вкупната актива, активата со валутна компонента и пасивата со валутна компонента, во износи (лево) и во проценти (десно)*

Извор: Народната банка, односно извештајот за отворена девизна позиција врз основа на податоците доставени од страна на банките.

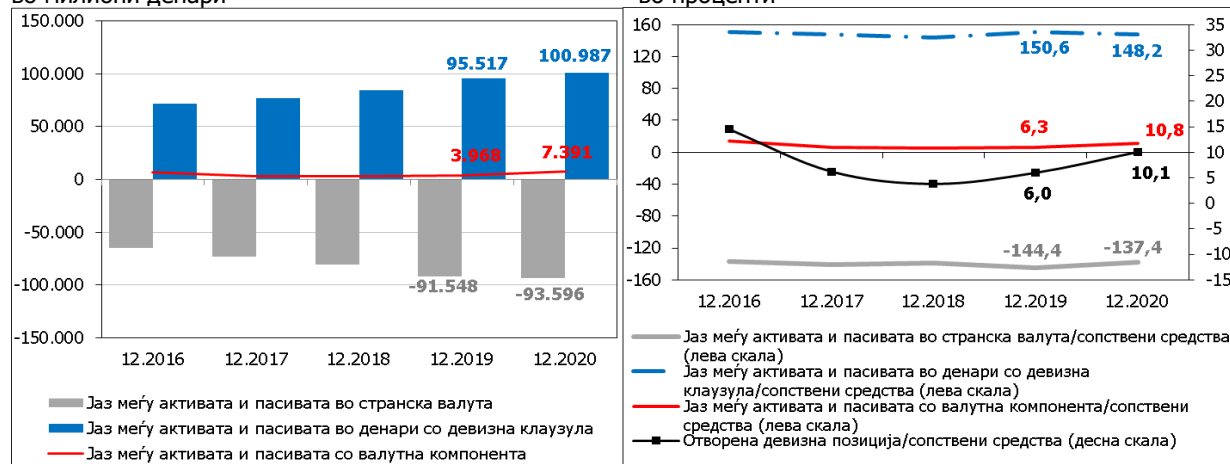
* Средства се на нето-основа, намалени за исправката на вредноста за побарувањата коишто се класифицирани во категориите на ризик „В“, „Г“ и „Д“, согласно со регулативата за управување со валутниот ризик. РБСМ не е вклучена во анализата, бидејќи согласно со законската регулатива, на РБСМ не се применуваат прописите за отворената девизна позиција.

На 31.12.2020 година, јазот меѓу активата и пасивата со валутна компонента беше позитивен и изнесуваше 7.391 милион денари, што претставува годишен раст за високи 86,3%, или за 3.423 милиони денари. Ова зголемување на јазот се должи на поголемиот раст на активата (за 9,9% или за 21.007 милиони денари⁵³) во однос на растот на пасивата со валутна компонента (за 8,5% или за 17.585 милиони денари)⁵⁴. Високиот раст на јазот меѓу активата и пасивата со валутна компонента (86,3%), при помал раст на сопствените средства (7,4%), условија зголемување на соодносот на овој јаз и сопствените средства. Така, на крајот на годината, соодносот на јазот меѓу активата и пасивата со валутна компонента и сопствените средства на банките изнесуваше 10,8%, што претставува годишен раст од 4,6 процентни поени, додека отворената девизна позиција изнесуваше 10,1% од сопствените средства на банкарскиот систем и е поголема за 4,1 процентен поен во однос на 31.12.2019 година⁵⁵.

Графикон бр. 54

Структура на јазот меѓу активата и пасивата со валутна компонента (лево) и учество на јазот меѓу активата и пасивата со валутна компонента во сопствените средства (десно) во милиони денари

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

⁵³ Активата со валутна компонента се зголеми најмногу како резултат на зголемените вложувања во домашните еврообврзници, за 11.313 милиони денари и на кредитите со валутна компонента (како ставка од извештајот за ОДП) кои се зголемија за 5.822 милиони денари (од кои 4.508 милиони се кредити во денари со девизна клаузула, додека 1.314 милиони денари отпаѓаат на девизните кредити). Но, одредено влијание врз растот на активата со валутна компонента имаше и растот на државните обврзници во денари со девизна клаузула (за 1.181 милион денари) и растот на пресметаните, а недостасани камати врз основа на кредити и пласмани во денари со валутна клаузула за 747 милиони денари (од кои 503 милиони денари се камати од физички лица).

⁵⁴ Растот на пасивата со валутна компонента најмногу беше условен од растот на тековните сметки во странска валута за 15.133 милиони денари, меѓутоа одредено влијание имаше и растот на обврските врз основа на кредити во странска валута за 2.410 милиони денари.

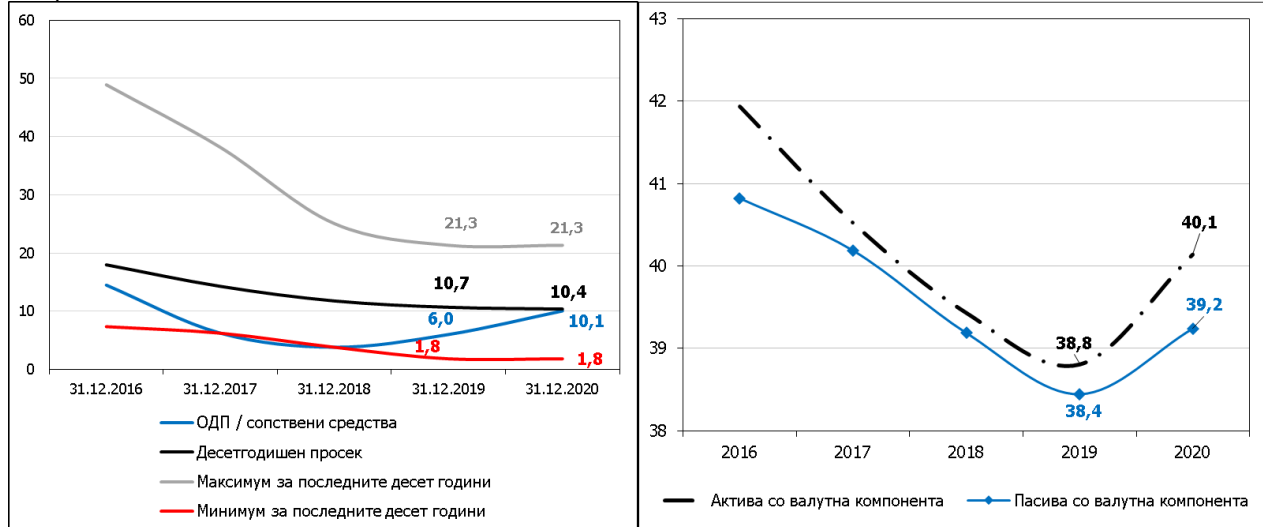
⁵⁵ Јазот меѓу активата и пасивата со валутна компонента ја претставува разликата меѓу билансната актива и пасива со валутна компонента, додека отворената девизна позиција покрај јазот меѓу билансните активни и пасивни позиции со валутна компонента, го вклучува и јазот меѓу вонбилансните актива и пасива со валутна компонента.

Графикон бр. 55

Десетгодишен просек од показателот ОДП/сопствени средства (лево) и учество на активата и пасивата со валутна компонента* во вкупната актива на банките (десно)

во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

* Во рамките на активата, побарувањата се земени на нето-основа, односно се намалени за износот на извршената исправка на вредноста. Од анализата е исклучена „РБСМ“ АД Скопје.

Забрзаниот раст, пред сè на активата, но и на пасивата со валутна компонента,⁵⁶ при забавен раст на вкупната актива,⁵⁷ условија раст на учеството на активата, односно пасивата со валутна компонента во вкупната актива, односно пасива на банките, за 1,3% и 0,8% процентни поени, соодветно.

⁵⁶ Во 2020 година, активата со валутна компонента се зголеми за 9,9%, односно за 21.008 милиони денари (7,5% односно 14.771 милиони денари, соодветно, во 2019 година), додека пасивата со валутна компонента се зголеми за 8,5% или за 17.585 милиони денари (7,3% или за 14.111 милиони денари, соодветно, во 2019 година).

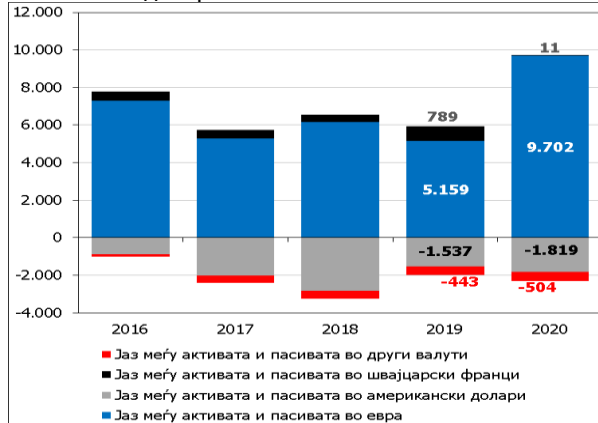
⁵⁷ Од пресметката за вкупната актива на банкарскиот систем е исклучена „РБСМ“ АД Скопје, при што на 31.12.2020 година, вкупната актива се зголеми за 6,3%, или за 33.847 милиони денари (9,4%, или за 46.240 милиони денари, соодветно во 2019 година).

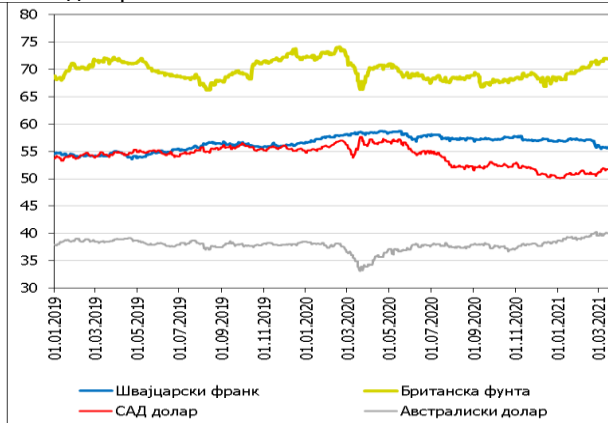
Графикон бр. 56

Динамика и структура на јазот меѓу активата и пасивата со валутна компонента, по валути (лево) и движење на курсот на денарот во однос на американскиот долар, швајцарскиот франк, британската фунта и австралискиот долар (десно)

во милиони денари

во денари

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Табела бр. 3

Валутна структура на активата и пасивата со валутна компонента во проценти

Валута	31.12.2019		31.12.2020	
	Актива	Пасива	Актива	Пасива
Евро	89,1	88,3	90,8	89,5
Американски долар	6,7	7,6	5,8	6,8
Швајцарски франк	1,8	1,5	1,3	1,4
Австралиски долар	0,8	1,0	0,7	0,9
Британска фунта	0,6	0,6	0,5	0,6
Останато	1,0	1,0	0,9	0,9
Вкупно	100,0	100,0	100,0	100,0

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Анализирано по валути, проширувањето на позитивната разлика меѓу активата и пасивата со валутна компонента, се должи на проширувањето на јазот меѓу позициите во евра и евроклаузула (раст за 4.544 милиони денари). Ова произлегува од поголемиот раст на активата во евра и во денари со евроклаузула (за 22.653 милиони денари), во однос на растот на пасивата во евра и во денари со евроклаузула (за 18.109 милиони денари)⁵⁸. Промените во јазот кај позициите во други валути немаат некое значително влијание врз движењата на вкупниот јаз меѓу активата и пасивата со валутна компонента.⁵⁹

⁵⁸ Слично како и за вкупната актива и пасива со валутна компонента, годишниот раст на активата со еврокомпонента произлегува најмногу од растот на пласманите во еврообврзниците, обврзниците во денари со евроклаузула и кредитите со еврокомпонента, додека годишниот раст на пасивата со еврокомпонента е најмногу резултат на зголемувањето на тековните сметки во евра и обврските врз основа на кредити во евра.

⁵⁹ Јазот меѓу активата и пасивата во и изразени швајцарски франци се стесни за 778 милиони денари, како резултат на намалувањето на активата во оваа валута. Кај останатите анализирани валути се забележува проширување на негативниот јаз меѓу активата и пасивата (којшто за позициите во и изразени во американски долари се прошири за 282 милиона денари, додека кај останатите валути се зголеми, збирно, за 61 милион денари).

Табела бр. 4

Распределба на банките според учеството на отворената девизна позиција по одделни валути и агрегатната девизна позиција во сопствените средства

Опис	Број на банки										Агрегатна девизна позиција/ сопствени средства
	Отворена девизна позиција по одделни валути/ сопствени средства										
	Евро		Американски долар		Швајцарски франк		Австралиски долар		Останато		
	Долга	Кратка	Долга	Кратка	Долга	Кратка	Долга	Кратка	Долга	Кратка	
под 5%	5	1	11	2	9	3	8	1	10	3	6
од 5% до 10%	2										
од 10% до 20%	3										4
од 20% до 30%	2										3
над 30%											

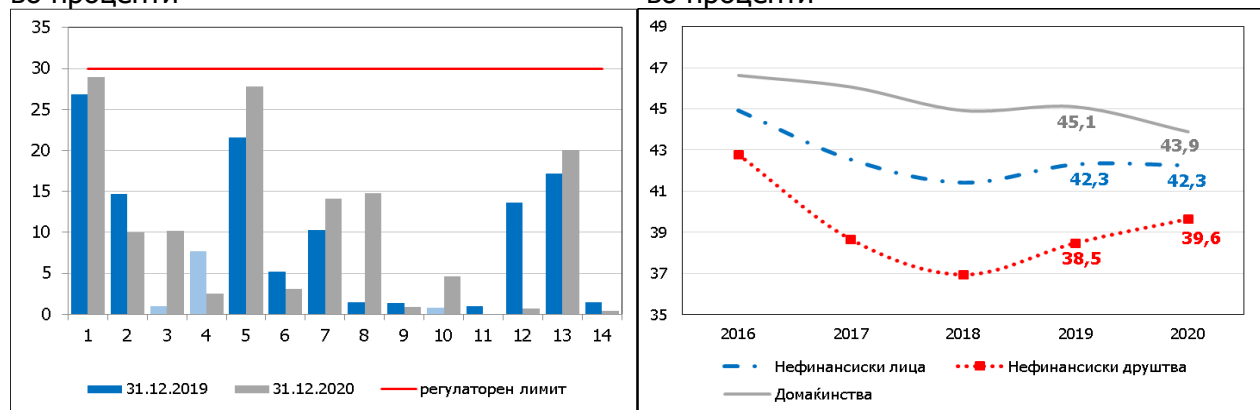
Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Одржувањето стабилен номинален девизен курс на денарот во однос на еврото е клучен фактор за одржување ниска веројатност за остварување и на индиректниот валутен ризик, имајќи предвид дека повеќе од 99% од кредитите со валутна компонента се номинирани во евра, или се во денари со евроклаузула. На 31.12.2020 година, учеството на кредитите со валутна компонента во вкупните кредити кај нефинансиските друштва се зголеми за 1,2 процентни поена, додека ова учество кај домаќинствата се намали за 1,2 процентни поена. Учеството на кредитите со валутна компонента во вкупните кредити на нефинансиските лица е непроменето.

На 31.12.2020 година, сите банки беа усогласени со пропишаниот лимит од 30% за соодносот на агрегатната девизна позиција и сопствените средства. Сите банки бележат долга девизна позиција, при што највисоката агрегатна девизна позиција изнесуваше 29,0% во однос на сопствените средства на банката, додека најниската изнесуваше 0,4% од сопствените средства на банката.

Графикон бр. 57

Сооднос на агрегатната девизна позиција и сопствените средства, по одделни банки* (лево) и учество на кредитите со валутна компонента во вкупните кредити (десно) во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

* Столпчињата со посветли нијанси, се однесуваат на банките кои имаат кратка девизна позиција, но прикажани во апсолутна вредност.

* На 31.12.2020 година, прикажани се 13 банки (за една банка помалку) со оглед на одземањето на дозволата за работа на „Еуростандард банка“ АД Скопје, во август 2020 година.

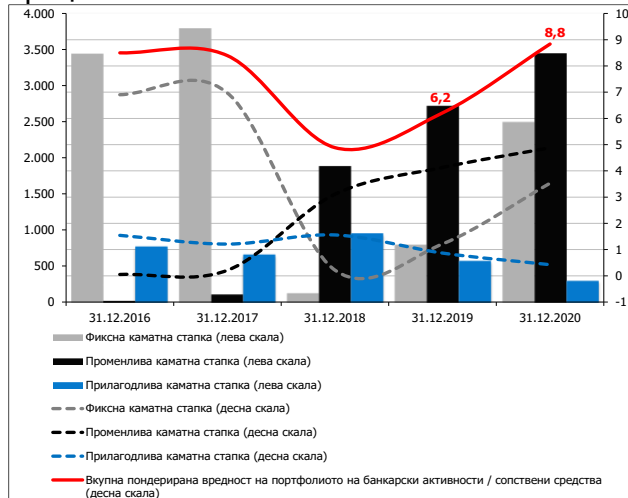

4. Ризик од промена на каматните стапки во портфолиото на банкарски активности

На крајот на 2020 година, пондерираната вредност на портфолиото на банкарски активности, како мерка за изложеноста на ризикот од промена на каматните стапки, бележи зголемување, како во апсолутен износ, така и во однос на сопствените средства на банкарскиот систем. На агрегирана основа, банкарскиот систем и понатаму е изложен на ризик од намалување на каматните стапки, со оглед на позитивниот вкупен јаз меѓу каматочувствителните средства и обврски. Значителното присуство на кредитите со прилагодливи и променливи каматни стапки и натаму ја истакнува индиректната изложеност на ризикот од зголемување на каматните стапки.

Графикон бр. 58

Вкупна пондерирана вредност на портфолиото на банкарски активности* според тип на каматна стапка, во апсолутен износ (лева скала) и во однос на сопствените средства (десна скала) во милиони денари

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

* Вкупната пондерирана вредност на портфолиото на банкарски активности ја означува потенцијалната загуба на економската вредност на ова портфолио, при претпоставен неповолен каматен шок од ± 2 процентни поена.

Вкупната пондерирана вредност на портфолиото на банкарски активности, забележа висок годишен раст од 52,5%, или за 2.147 милиони денари, достигнувајќи ниво од 8,8% од сопствените средства на банкарскиот систем (6,2% на крајот од 2019 година). По одделна банка, овој сооднос се движи во интервалот од 0,5% до 16%, што е под нивото од пропишаните 20%⁶⁰. Според типот на каматната стапка се зголемуваат пондерираните вредности на портфолијата со фиксна каматна стапка (за 1.693 милиони денари, или за 211,8%) и со променлива каматна стапка (за 726 милиони денари или за 26,7%). Наспроти тоа, пондерираната вредност на портфолиото со прилагодлива каматна стапка бележи годишно намалување за 272 милиони денари, или за 47,6%.

Во 2020 година, оствареното ниво на соодносот меѓу нето пондерирана позиција и сопствените средства го надмина пресметаниот просек од овој показател за последните 5 години и се доближи до максималното ниво забележано во последните 5 години⁶¹.

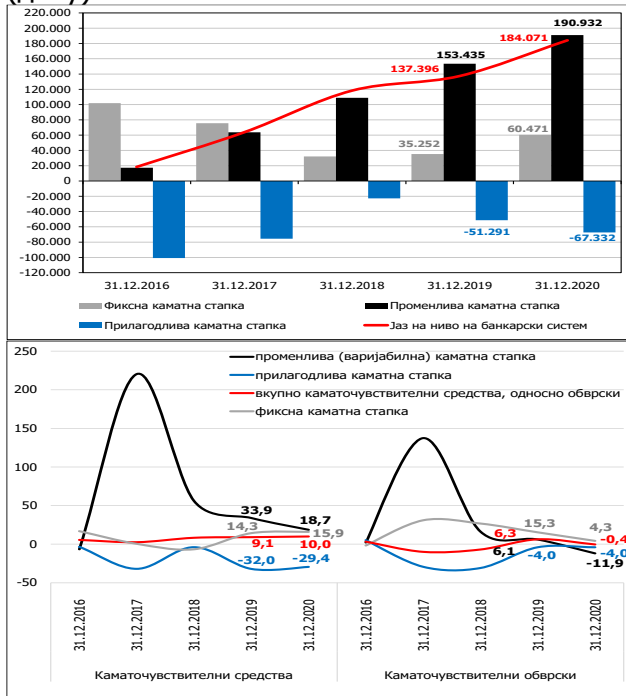
⁶⁰ Според регулативата, во случај кога односот помеѓу вкупната пондерирана вредност на портфолиото на банкарски активности и сопствените средства на банката надмине 20%, банката е должна да предложи мерки за намалување на овој однос, а Народната банка може да ѝ наложи и издвојување соодветен износ на капитал за покривање на ризикот од промена на каматните стапки во портфолиото на банкарски активности.

⁶¹ Податоците за изложеноста на банките и банкарскиот систем на ризикот од промена на каматните стапки во портфолиото на банкарски активности се расположливи од 2010 година, коишто овозможуваат утврдување петгодишни просеци почнувајќи од 2016 година.

Графикон бр. 59

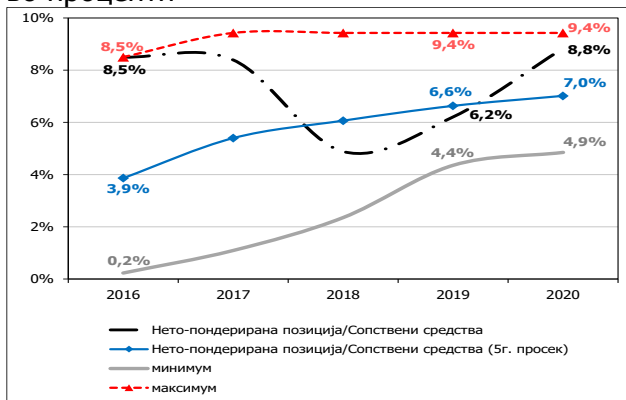
Каматочувствителни средства и обврски според тип на каматна стапка, јаз (горе) и годишна промена (долу) во милиони денари (горе) и во проценти (долу)

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 60

Нето пондерирана позиција/Сопствени средства во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Во 2020 година, вкупниот јаз, односно нето непондерираната позиција меѓу каматочувствителните средства и обврски, забележа годишен раст од 34%, или за 46.675 милиони денари. Ова најмногу се должи на проширувањето на позитивниот јаз на позициите со променливи каматни стапки, од 37.497 милиони денари или за 24,4%. Во проширувањето на јазот на позициите со променливи каматни стапки, растот на пласманите во кредити со овој тип каматна стапка (за 30.934 милиони денари) имаше најголем придонес. Позитивниот јаз меѓу средствата и обврските со фиксна каматна стапка бележи годишно проширување, од 25.219 милиони денари, или за 71,5%, што е резултат на повисокиот годишен раст на средствата со овој тип каматна стапка, во најголем дел поради растот на орочените депозити⁶² (за 10.518 милиони денари) и должничките хартии од вредност (за 12.643 милиони денари). Негативниот јаз меѓу средствата и обврските со прилагодлива каматна стапка бележи годишно проширување (за 16.042 милиона денари, или за 31,3%), најмногу заради намалувањето на пласманите во кредити со овој тип каматна стапка (за 20.765 милиони денари). Во услови на годишен пад на вкупните обврски врз основа на орочени депозити, трендот на замена на прилагодливата⁶³ со фиксна каматна стапка кај орочените депозити продолжи, но позабавено. Од друга страна, во 2020 година, пласманите во кредити со прилагодлива каматна стапка забележаа пад, којшто беше помал во споредба со вкупниот раст на пласманите во кредити со променлива и фиксна каматна стапка.

⁶² Пред сè, станува збор за расположливите депозити кај Народната банка.

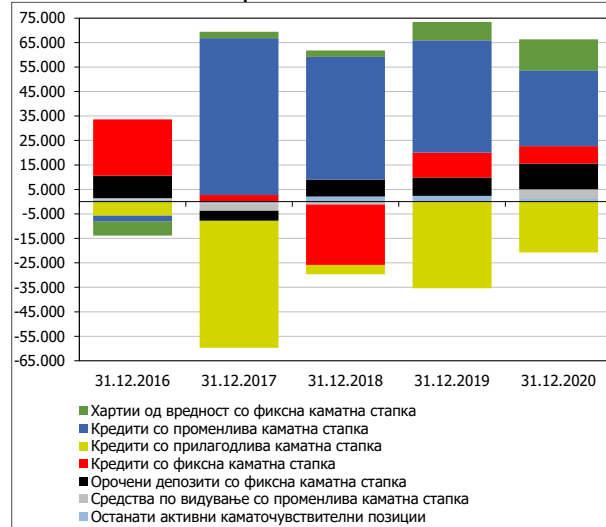
⁶³ Учеството на прилагодливата каматна стапка кај каматочувствителните обврски се намали од 22,3% на крајот на 2019 година на 20,1% на крајот на 2020 година.

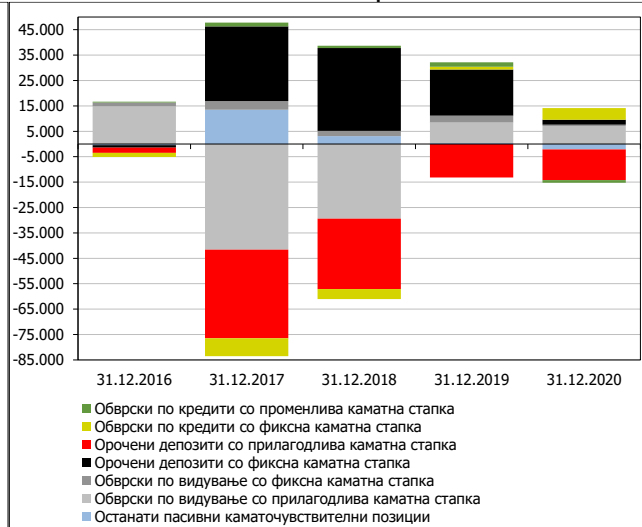
Графикон бр. 61

Годишни промени на каматочувствителните средства (лево) и обврски (десно), според типот на инструментот и типот на каматната стапка

во милиони денари

во милиони денари

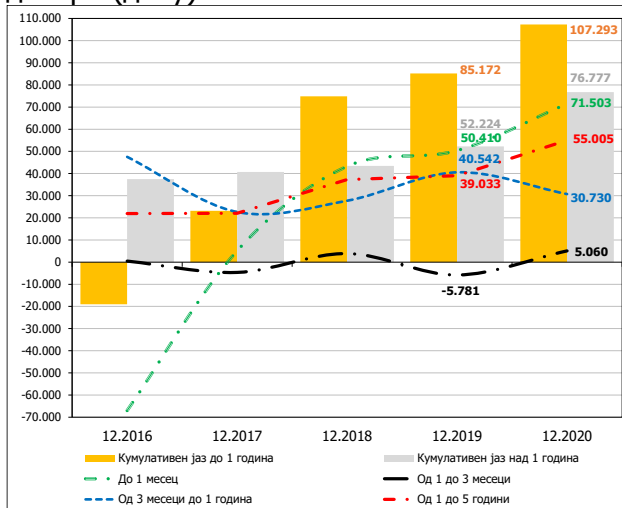
Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Анализирано според временскиот период до следната преоцена на висината на каматните стапки, во 2020 година, најголем придонес кон проширувањето на вкупниот јаз меѓу каматочувствителните средства и обврски имаа јазовите до 3 месеци (раст од 31.934 милиони денари) и од 2 до 3 години (раст од 20.321 милион денари). Притоа, јазот меѓу позициите каде што временскиот период до следната преоцена на каматните стапки е до 3 месеци се прошири најмногу заради растот на пласманите во хартии од вредности и во орочени депозити со фиксни каматни стапки, како и на пласманите во кредити со променлива каматна стапка. Слично, зголемените пласмани во хартии од вредност со фиксна каматна стапка и на кредитите со променлива каматна стапка имаа најголем придонес и за проширувањето на јазот во блокот од 2 до 3 години. Наспроти тоа, јазот меѓу позициите каде што временскиот период до следната преоцена на каматните стапки изнесува меѓу 6 до 12 месеци забележа

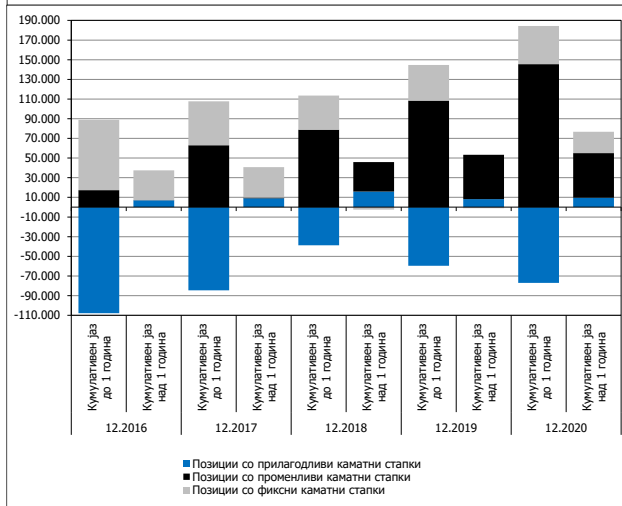

Графикон бр. 62

Јаз меѓу активните и пасивните позиции, според периодот до следна преоцена на каматните стапки (горе) и структура на јазот според типот на каматната стапка (долу) во милиони денари (горе) и во милиони денари (долу)

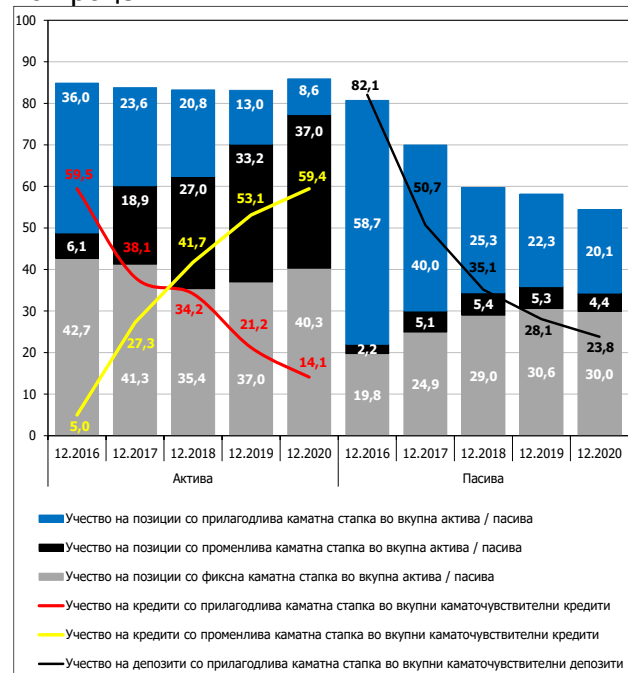
годишен пад, од 11.165 милиони денари, што е најмногу последица на намалените пласмани во кредити со прилагодлива каматна стапка. На агрегирана основа, банкарскиот систем и натаму е изложен на ризик од намалување на каматните стапки, со оглед на позитивниот вкупен јаз меѓу каматочувствителните средства и обврски.

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 63
Структура на активата и пасивата, според типот на каматна стапка во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Индиректната изложеност на ризикот од зголемување на каматните стапки, којашто произлегува од присуството на кредити со променлива и прилагодлива каматна стапка и натаму е значителна и забележа извесно зголемување во 2020 година.

На 31.12.2020 година, збирното учество на овие кредити во вкупните кредити изнесува 73,5% (74,3% на 31.12.2019 година), при што 59,4% од вкупните кредити имаат променлива каматна стапка, додека 14,1% се со прилагодлива каматна стапка.

Трендот на намалување на учеството на позициите со прилагодлива каматна стапка продолжи и во 2020 година. Така, учеството на прилагодливата каматна стапка кај каматочувствителните средства се намали од 13% на крајот на 2019 година, на 8,6% на крајот на 2020 година.

Повеќе детали околу структурата на каматочувствителните позиции на банките се дадени во анексите кон овој извештај.

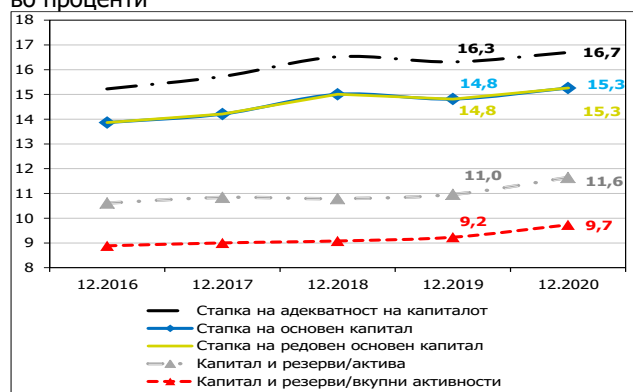

5. Ризик од несолвентност

И покрај сите предизвици од здравствената криза, банкарскиот систем ја заврши 2020 година со повисоки показатели за солвентноста и капитализираноста, во споредба со претходната година. Повисокиот раст на сопствените средства на банките во однос на изложеноста на ризици доведе до подобрена солвентна позиција, а со тоа и подобрен капацитет за справување со неочекуваните загуби. Стапката на адекватност на капиталот забележа годишно зголемување за 0,4 процентни поени, до нивото од 16,7%. Растот на сопствените средства најмногу се должи на задржаните добивки, емисијата на обични акции и издадените нови субординирани обврзници и инструменти коишто ги исполнија условите да се вклучат во пресметката на сопствените средства, додека растот на активата пондерирана според ризиците беше најмногу концентриран кај активата пондерирана според кредитниот ризик. Половината од растот на сопствените средства беше искористен за исполнување на заштитните слоеви на капиталот и за исполнување на капиталните барања за покривање на кредитниот ризик, но половината од овој раст се искористи за зголемување на „слободниот“ капитал над минималните регулаторни и супервизорски барања. Така, во услови на поумерени промени кај активностите на банкарскиот систем, „слободниот“ капитал над утврдениот регулаторен и супервизорски минимум го зголеми своето учество во сопствените средства до нивото од 9,1% (6,6% на крајот на 2019 година). Покрај тоа, дури 43% од сопствените средства на банкарскиот систем отпаѓаат на капиталните додатоци утврдени согласно со супервизорската оценка и на заштитните слоеви на капиталот, коишто, пак, се особено значајни во услови на кризни епизоди, кога може да се искористат за справување со предизвици од различна природа и интензитет. Спроведеното стрес-тестирање на отпорноста на банкарскиот систем на симулираните шокови и понатаму покажува задоволителна отпорност.

Графикон бр. 64

Показатели за солвентноста и капитализираноста на македонскиот банкарски систем во проценти

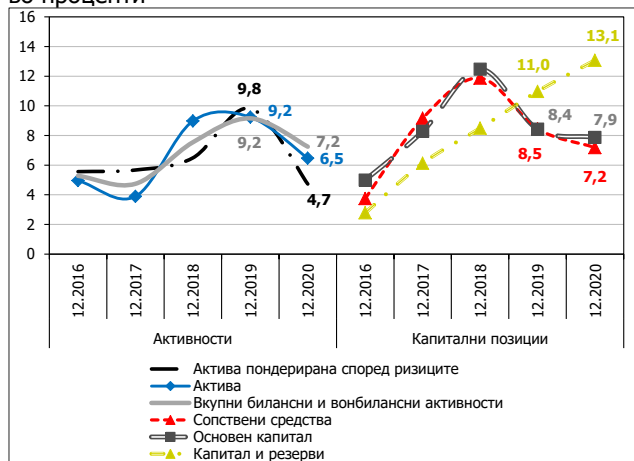
Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

5.1. Солвентност и капитализираност на банкарскиот систем

Во 2020 година, банкарскиот систем ја одржа високата капитализираност и стабилната солвентна позиција. На годишна основа, стапката на адекватност на капиталот се зголеми за 0,4 процентни поени, до нивото од 16,7%, коешто е над пресметаниот десетгодишен просек од оваа стапка (16,5%). Годишно зголемување од 0,5 процентни поени, забележаа и стапката на основен капитал и стапката на редовен основен капитал, коишто на 31.12.2020 година изнесуваат 15,3% и се значително повисоки од

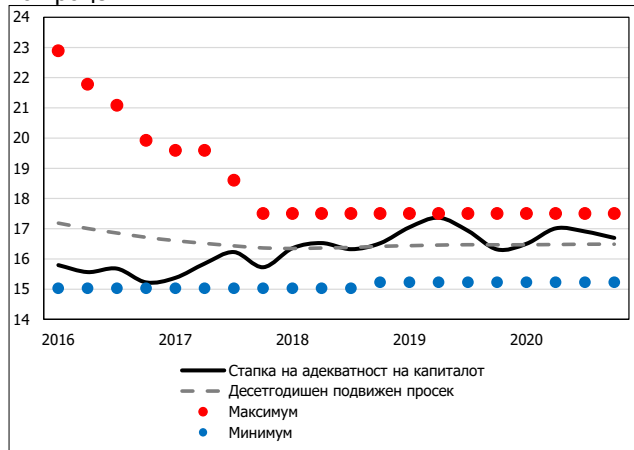

Графикон бр. 65
Годишна промена на компонентите на
показателите за солвентноста
во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 66
Движење на стапката на адекватност на
капиталот
во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

пропишаниот минимум од 6% и 4,5%, соодветно (притоа само една банка има издадено инструменти на додатен основен капитал). Истовремено, и учеството на капиталот и резервите во вкупната актива, односно во вкупните активности на банкарскиот систем се зголемија, за 0,6 и 0,5 процентни поени, соодветно и на 31.12.2020 година изнесуваа 11,6% и 9,7%, соодветно. Ваквото подобрување на сите показатели за солвентноста и капитализираноста на банкарскиот систем произлегува од поизразеното зголемување на капиталните позиции во споредба со зголемувањето на активностите на банкарскиот систем. Така, сопствените средства, основниот капитал и капиталот и резервите забележаа годишен раст од 7,2%, 7,9% и 13,1%, соодветно, додека зголемувањето на активата пондерирана според ризиците, билансната актива и вкупните (билансни и вонбилансни) активности на банките беше поумерено и изнесуваше 4,7%, 6,5% и 7,2%, соодветно.

Заради обезбедување соодветно ниво на капитал и спречување прекумерно задолжување, банките се должни на полугодишна основа да ја утврдуваат и да ја следат стапката на задолженост (како сооднос меѓу основниот капитал и вкупната билансна и вонбилансна изложеност). Просечната стапка на задолженост пресметана за 2020 година изнесува 10,6%⁶⁴ и е пониска во однос на просечната стапка на задолженост за 2019 година, за 0,2 процентни поена.

Анализирано по одделна банка, стапките на адекватност на капиталот кај половината од банките забележаа

⁶⁴ Просечната стапка на задолженост пресметана за првото полугодие од 2020 година изнесува 10,5%, а за второто полугодие од годината изнесува 10,8%.

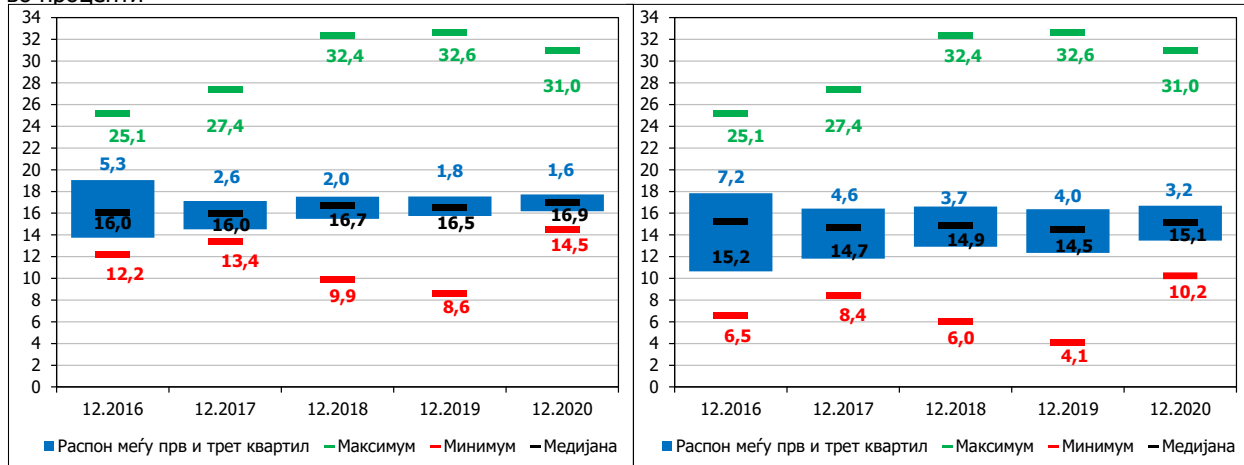
Извештај за ризиците во банкарскиот систем во 2020 година

годишно зголемување (во интервал од 0,3 до 2,1 процентен поен), додека кај другата половина од банките забележаа годишно намалување (во интервал од -0,3 до -2,1 процентен поен).

Графикон бр. 67

Мерки за распределбата на стапката на адекватност на капиталот (лево) и стапката на основен капитал (десно) во банкарскиот систем

во проценти

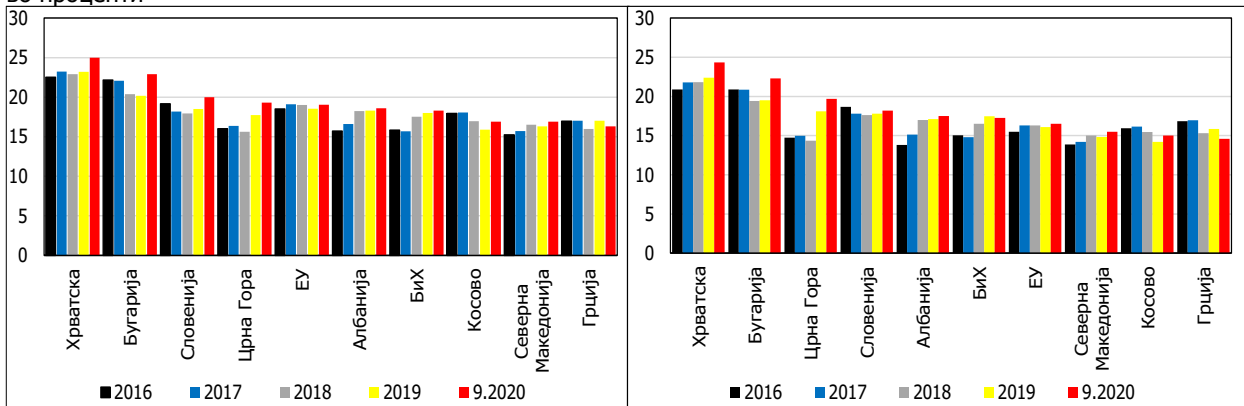

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 68

Стапка на адекватност на капиталот (лево) и стапка на основен капитал (десно) за банкарските системи на избрани земји

во проценти

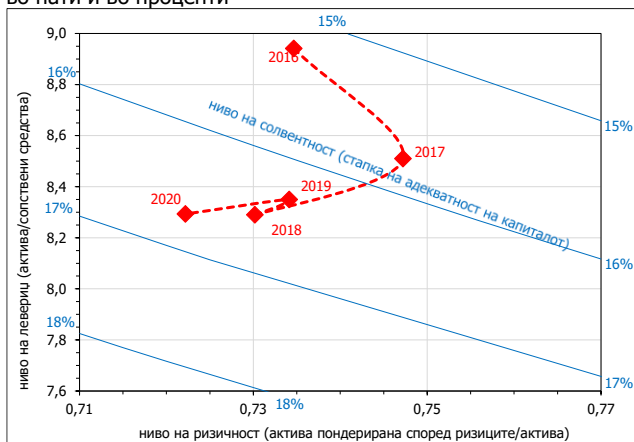

Извор: ММФ, ЕБА и интернет страниците на институциите.

* Податоците за банкарскиот систем на Северна Македонија се со состојба на 30.9.2020 година, заради подобра споредливост со банкарските системи на другите земји, за кои последен расположлив податок е заклучно со септември 2020 година.

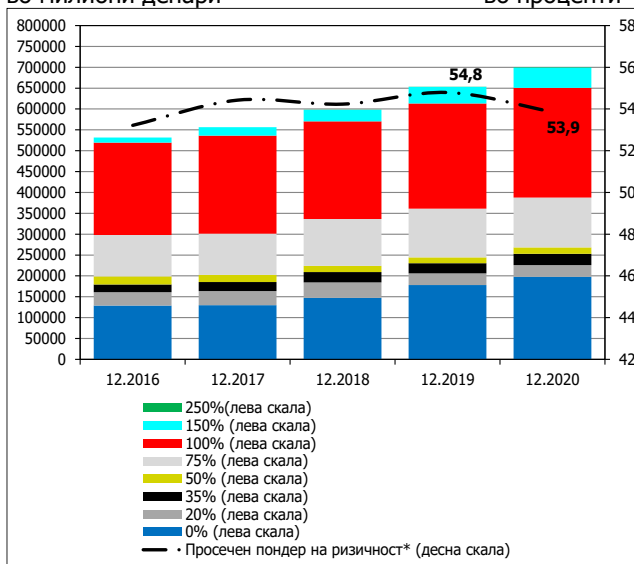

Графикон бр. 69
Ниво на левериц, ризичност и солвентност на банкарскиот систем во пати и во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 70
Износ на вкупната билансна и вонбилансна изложеност, според пондерите на ризичност во милиони денари во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Забелешка: Просечниот пондер на ризичност е пресметан како сооднос меѓу активата пондерирана според кредитниот ризик и вкупната билансна и вонбилансна изложеност на банкарскиот систем.

Во споредба со банкарските системи на земјите од нашето окружување и со ЕУ, македонскиот банкарски систем претежно има пониски показатели за солвентноста. Кај оваа група анализирани земји, стапката на адекватност на капиталот се движи во интервалот помеѓу 16,3% и 25%.

Расчленувањето на стапката на адекватност на капиталот на нејзините составни компоненти упатува на истовремено намалување на соодносот меѓу активата и сопствените средства (показател за нивото на левериц, задолженост), како и на учеството на активата пондерирана според ризиците во вкупната актива (показател за нивото на ризичност на активностите на банкарскиот систем), што севкупно придонесе за зголемување на стапката на адекватност на капиталот во 2020 година.

Во услови на исклучително непредвидлив амбиент и забавена кредитна активност на банкарскиот систем, активата пондерирана според ризиците значително го забави годишниот раст. Вкупната актива пондерирана според ризиците се зголеми за 4,7% (9,8% во 2019 година) или за 19.088 милиони денари, што речиси во целост произлезе од растот на активата пондерирана според кредитниот ризик за 18.824 милиони денари, или за 5,3%. Најголем раст во вкупната билансна и вонбилансна изложеност на банкарскиот систем забележаа активностите на банките коишто се вклучуваат со пондер на ризичност од 0% (за 20.108 милиони денари), како резултат на годишниот раст на ликвидната актива на банкарскиот систем (пласманите на банките во домашни хартии од вредност⁶⁵). Истовремено, малку понизок годишен раст бележат и

⁶⁵ Повеќе детали во делот за ликвидносниот ризик од овој извештај.

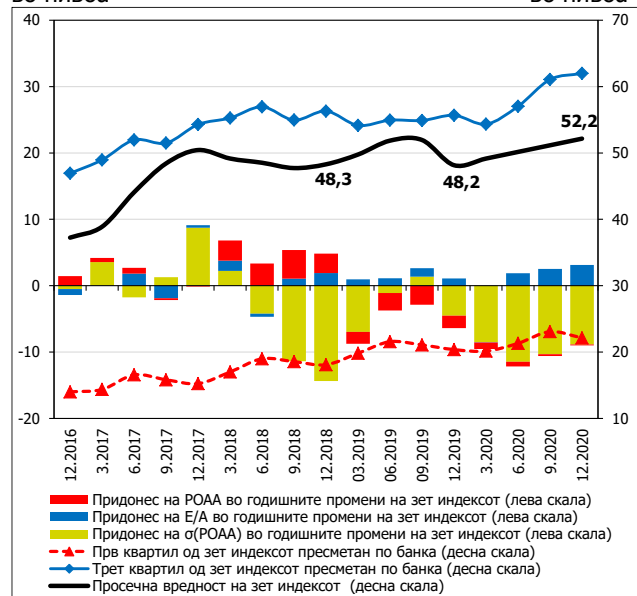

Графикон бр. 71

Зет индекс

во нивоа

во нивоа

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

* Нагорното движење на зет-индексот упатува на пониско ниво на ризик и повисоко ниво на севкупна стабилност.

позициите со пондер на ризичност од 100% и 150% (за 10.673 милиони денари и за 8.858 милиони денари, соодветно), како резултат на зголемувањето на побарувањата од други трговски друштва и на портфолиото на мали кредити (најмногу заради зголемувањето на кредитната активност на банките со домаќинствата, при малку поумерен раст на кредитната активност на банките со корпоративниот сектор), во услови кога повеќе од половината од потрошувачките кредити беа под мораториум во најголемиот дел од 2020 година и клиентите не ги отплаќаа ратите од кредитите. **Ваквите движења во активата пондерирана според кредитниот ризик придонесоа за намалување на просечното ниво на ризичност на банкарските активности (мерено преку соодносот меѓу активата пондерирана според кредитниот ризик и вкупната билансна и вонбилансна изложеност) за 0,9 процентни поени, на нивото до 53,9%.**

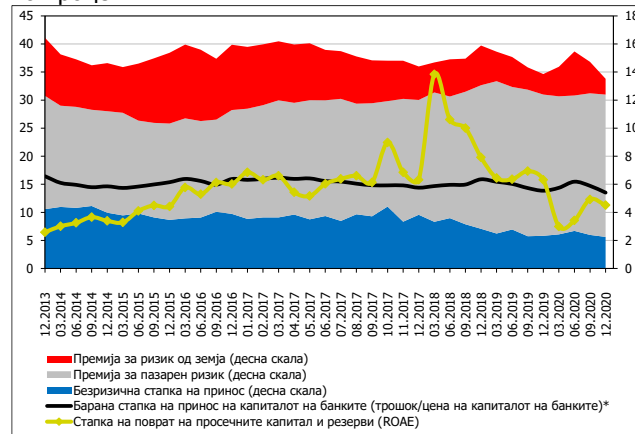
Стабилноста на банките, мерена преку т.н. зет-индекс (англ. Z-index⁶⁶), е на релативно високо ниво. Во просек е потребен негативен шок во висина од најмалку 52,2 стандардни девијации од стапката на поврат на просечната актива, за да дојде до целосно исцрпување на капиталниот потенцијал на банкарскиот систем. Во текот на 2020 година, се забележа одредено зголемување на

⁶⁶ Зет-индексот се пресметува на следниов начин: $Z = (ROAA + E/A) / (\sigma(ROAA))$, каде што ROAA претставува стапка на поврат на просечната активата, E се капиталот и резервите, A ја претставува активата, а $\sigma(ROAA)$ претставува стандардна девијација од стапката на поврат на просечната актива, пресметана за последните три години. Од формулата може да се забележи дека оваа мерка во себе комбинира повеќе показатели: показател за остварувањата, профитабилноста на банките (ROAA), показател за нивото на ризици во банкарското работење ($\sigma(ROAA)$) и мерка за стабилноста и солвентноста на банките (E/A). Вака пресметан, зет-индексот го мери „растојанието“ на банката од целосно исцрпување на нејзиниот капитален потенцијал, изразено во број на стандардни девијации од стапката на поврат на активата и како таков, претставува мерка за капацитетот на банките за апсорбирање загуби. Индексот на ниво на банкарскиот систем се утврдува како просек од вредноста на индексот пресметан за секоја банка. Повисоките нивоа на овој индекс упатуваат на пониско ниво на ризик и повисоко ниво на севкупна стабилност на банките. Зет-индексот, вообичаено, се изразува во логаритамска форма (природен логаритам од претходно дадената формула), но полесно се интерпретира и е поиндикативен кога е изразен во нивоа.

Графикон бр. 72

Висина и структура на трошокот (цената) на капиталот на банките чии акции котираат на официјалниот пазар на Македонската берза во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

просечната вредност на зет-индексот, заради повисоката стапка на поврат на просечната актива, како и заради намалената променливост на профитите на банките во текот на годината, мерена преку стандардната девијација од стапката на поврат на просечната актива.

Трошокот на капитал, односно бараната стапка на принос на инвеститорите во акциите на банките, пресметан со примена на т.н. модел „КАПМ⁶⁷“, на примерок од осум банки чии акции котираат на официјалниот пазар, забележа годишно намалување. Имено, цената на капиталот, пресметана со овој модел, се намали на 13,5%, на крајот на 2020 година, што, пак, е повеќе за 0,4 процентни поени во споредба со стапката на поврат на капиталот, остварена од страна на банките опфатени со анализата. Пониската барана стапка на принос од акциите на банките произлегува од намалената премија за ризик од земја, којашто се намали за 0,4 процентни поени (што е резултат на стеснувањето на разликата меѓу приносите на издадените македонски еврообврзници и приносите на споредливи германски обврзници). Од друга страна, безризичната стапка на принос и премијата за пазарен ризик останаа на истото ниво како и во декември 2019 година, односно на 2,3% и 10,1%, соодветно. На меѓународните пазари на капитал во 2020 година се тргуваше со пет македонски обврзници чии приноси забележаа годишно надолно коригирање, а приносите на една од еврообврзниците, при крајот на 2020

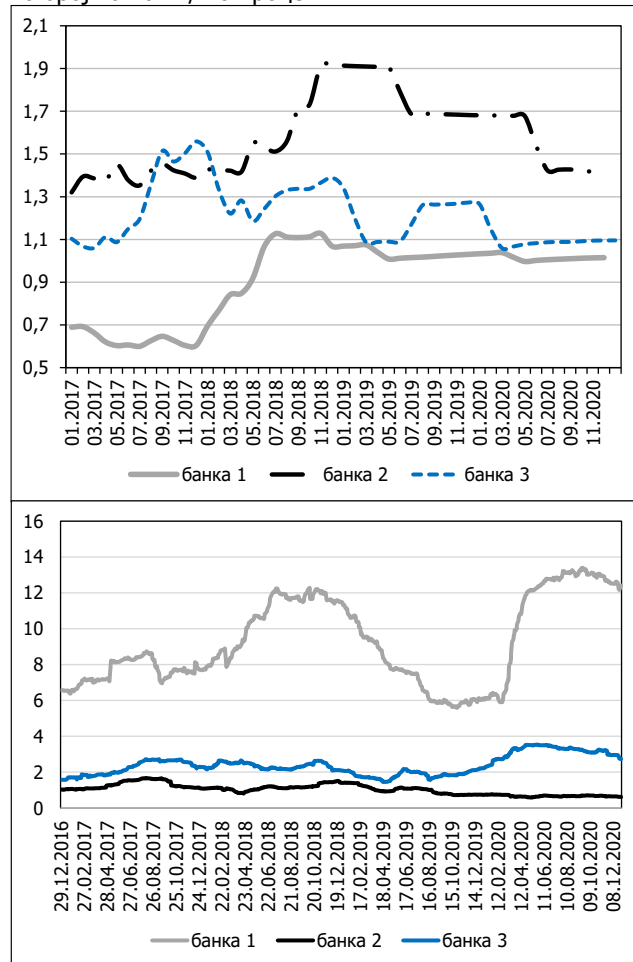
⁶⁷ Пресметан е со примена на т.н. модел КАПМ (англ. Capital-Asset Pricing Model – CAPM), каде што цената на капиталот се утврдува како збир од: 1) безризичната стапка на принос (утврдена е како просек од приносите до достасување на државните обврзници коишто котираат на Македонската берза), 2) производот од бета-коэффициентот за акцијата и разликата меѓу пазарната стапка на принос и безризичната стапка на принос (или премија за пазарен ризик) и 3) премијата за ризик од земја (утврдена како разлика меѓу приносите на македонските еврообврзници и споредливи германски обврзници). Премијата за пазарен ризик е пресметана како просек од премиите за пазарен ризик за секоја банка одделно, пондерирани со големината на нивната актива.

Графикон бр. 73

Сооднос меѓу пазарната цена и книговодствената вредност на акциите за трите најголеми банки во системот (горе) и процент од вкупниот број издадени акции коишто биле тргувани во изминатиот едногодишен период, за трите најголеми банки во системот (долу)

во број на пати / во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

година, дури навлегоа во негативната зона, што е показател за нивна зголемена побарувачка и покрај тековната криза поврзана со пандемијата и последователно зголемената променливост на движењата на меѓународните финансиски пазари.

Во 2020 година, показателот за соодносот меѓу цените на акциите и нивната книговодствена вредност (англ. price-to-book ratio) за трите најголеми банки во системот се одржаа на релативно високо ниво. Сепак, вредностите на овој показател се пониски во споредба со 2019 година, што во најголема мера се објаснува со силната надолна корекција на цените на акциите, најмногу изразена во март 2020 година, под влијание на настаните и информациите поврзани со ширењето на вирусната инфекција ковид-19⁶⁸.

5.2. Квалитет на сопствените средства на банкарскиот систем

Структурата на сопствените средства на ниво на банкарскиот систем покажува дека секторот располага со квалитетни капитални позиции, коишто му овозможуваат задоволителна отпорност на потенцијални стресни сценарија. На крајот на 2020 година, најквалитетниот слој од сопствените средства на банкарскиот систем (редовниот основен капитал) учествува со 91% во вкупните сопствени средства, на додатниот основен капитал отпаѓаат само 0,4% од

⁶⁸ Заради неизвесноста околу времетраењето и интензитетот на преносните негативни ефекти од здравствената криза врз економиите, во март 2020 година, Македонската берза АД Скопје ги промени дневните ценовни ограничувања, а воведо и нов механизам за автоматско стабилизирање на ценовните движења. Повеќе информации можат да се најдат на интернет-страницата на Македонската берза АД Скопје (врски: <https://www.mse.mk/mk/news/16/3/2020/new-price-limitations-on-the-macedonian-stock-exchange> и <https://www.mse.mk/mk/content/21/1/2008/trading-rules>).

Графикон бр. 74
Структура на годишните промени на сопствените средства во милиони денари

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

сопствените средства на банкарскиот систем, а дополнителниот капитал сочинува 8,6%.

Во 2020 година, сопствените средства на банкарскиот систем забележаа годишен раст од 4.733 милиони денари, или за 7,2%, што е мало забавување во однос на претходната година. Најголем придонес за растот на сопствените средства во 2020 година имаше реинвестирањето на добивките на банките остварени во претходната година, како и емисијата на нови обични акции (од страна на две банки од групата големи банки⁶⁹) и издадените нови субординирани инструменти⁷⁰. Повеќе детали во врска со нивото на сопствените средства по групи банки се прикажани во анексите кон овој извештај.

Во услови на поумерен раст на активностите на банкарскиот систем, речиси половината од годишниот раст на сопствените средства беше акумулиран како „слободен“ капитал над потребното ниво за покривање на одделните ризици и за одржување на потребните заштитни слоеви на капиталот и капиталните додатоци. Така, сопствените средства над потребното ниво за покривање на сите овие барања забележаа позначително годишно зголемување (за 2.045 милиони денари, или за 46,8%) и на 31.12.2020 година го зголемија учеството во вкупните сопствени средства на 9,1%

⁶⁹ Повеќе информации околу емисиите можат да се најдат на следниве врски:

<https://www.sec.gov.mk/media/files/2020/%D0%9C%D0%B5%D1%81%D0%B5%D1%87%D0%B5%D0%BD%20%D0%B8%D0%B7%D0%B2%D0%B5%D1%88%D1%82%D0%B0%D1%98%20%D0%B0%D0%BF%D1%80%D0%B8%D0%BB%202020%20%D1%80%D0%B5%D0%B2%D0%B8%D0%B4%D0%B8%D1%80%D0%B0%D0%BD.pdf> и

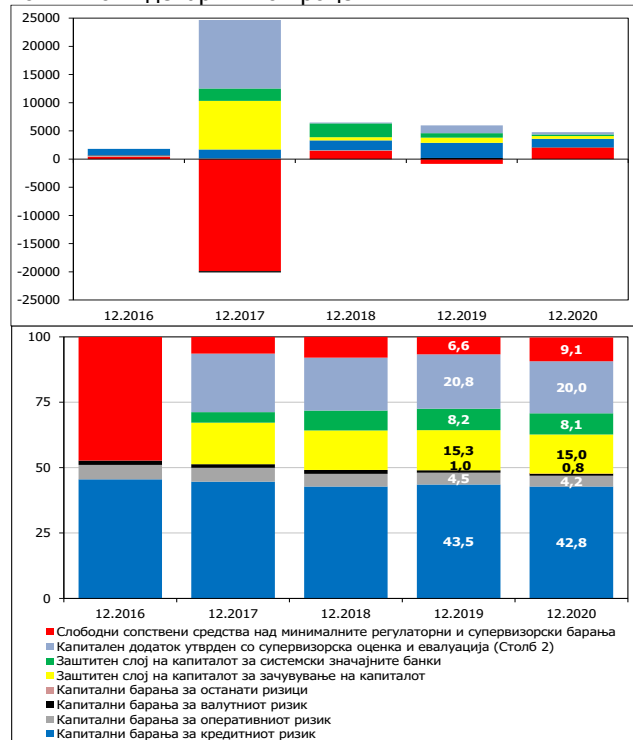
<https://www.sec.gov.mk/media/files/2020/%D0%9C%D0%B5%D1%81%D0%B5%D1%87%D0%B5%D0%BD%20%D0%B8%D0%B7%D0%B2%D0%B5%D1%88%D1%82%D0%B0%D1%98%20%D0%9C%D0%B0%D1%98%202020%20%D0%9C%D0%9A%D0%94.pdf>

⁷⁰ Во 2020 година, издадени се субординирани инструменти во вкупен износ од 492 милиона денари од страна на една банка од групата средни банки (во март, септември и декември 2020 година, во вкупен износ од 400 милиони денари) и една банка од групата мали банки (во форма на корпоративна обврзница, во вкупен износ од 92 милиона денари).

Графикон бр. 75

Структура на годишните промени (горе) и на состојбата (долу) на сопствените средства, според потребата за покривање на одделните ризици и за одржување на потребните заштитни слоеви на капиталот во милиони денари и во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

(6,6% на 31.12.2019 година). Истовремено, вкупните регулаторни капитални барања за покривање на одделните ризици бележат зголемување за 1.527 милиони денари, или 4,7%, што речиси во целост е резултат на зголемените капитални барања за покривање на кредитниот ризик, за 1.506 милиони денари, или за 5,3% (и тоа најмногу заради зголемувањето на кредитната активност на банките со домаќинствата, при малку поумерен раст на кредитната активност на банките со корпоративниот сектор)⁷¹. Износот на капиталниот додаток утврден со супервизорска оценка и евалуација (столб 2) забележа годишно зголемување за 394 милиони денари, или за 2,9%, додека заштитниот слој за зачувување на капиталот⁷² и заштитниот слој за системски значајните банки⁷³, за 477 милиони денари (или за 4,7%) и за 289 милиони денари (или за 5,3%), соодветно. Сепак, позначителното зголемување на сопствените средства од годишното зголемување на капиталот потребен за покривање на ризиците услови мало намалување (од 44,3% на 31.12.2019 година, на 43% на 31.12.2020 година) на делот (при раст на апсолутниот износ) од сопствените средства којшто отпаѓа на капиталните

⁷¹ Во 2020 година, капиталните барања за покривање на валутниот ризик годишно се зголемуваат за 51 милион денари, или за 7,8%, а за првпат во 2020 година, две големи банки издвојуваат и капитал потребен за покривање на другите ризици (ризик од друга договорна страна) во вкупен износ од 0,9 милиони денари.

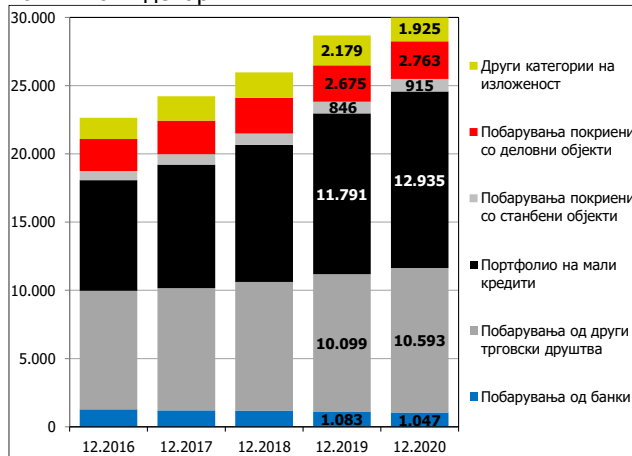
⁷² Од четирите заштитни слоеви на капиталот предвидени со Законот за банките, во 2020 година сите банки имаа обврска да го исполнуваат заштитниот слој за зачувување на капиталот, додека седумте банки идентификувани како системски значајни банки, имаат обврска да исполнуваат и соодветна стапка на заштитен слој на капиталот за системски значајни банки.

⁷³ Согласно со Одлуката за методологијата за идентификување системски значајни банки („Службен весник на Република Македонија“ бр. 26/17), најдоцна до 30 април во секоја година, Народната банка ги идентификува системски значајните банки и ги утврдува стапките на заштитен слој на капиталот што овие банки треба да ги одржуваат. Системски значајните банки се должни да се усогласат со утврдените стапки на заштитниот слој на капиталот системски значајни банки најдоцна до 31 март во следната година. Пресметката за идентификување на системски значајните банки за периодот април 2020 – март 2021 година е спроведена врз основа на податоците, со состојба на 31 декември 2019 година. Според оваа пресметка, како системски значајни банки се идентификувани седум банки (коишто треба да ја исполнат утврдената стапка на заштитен слој на капиталот за системски значајна банка, најдоцна до 31.3.2021 година). Повеќе на следнава врска:

<https://www.nbrm.mk/content/%D0%9B%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B0%20%D1%81%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B5%D0%BC%D1%81%D0%BA%D0%B8%20%D0%B7%D0%BD%D0%B0%D1%87%D0%B0%D1%98%D0%BD%D0%B8%20%D0%B1%D0%B0%D0%BD%D0%BA%D0%B8%2031%2012%202019.pdf>

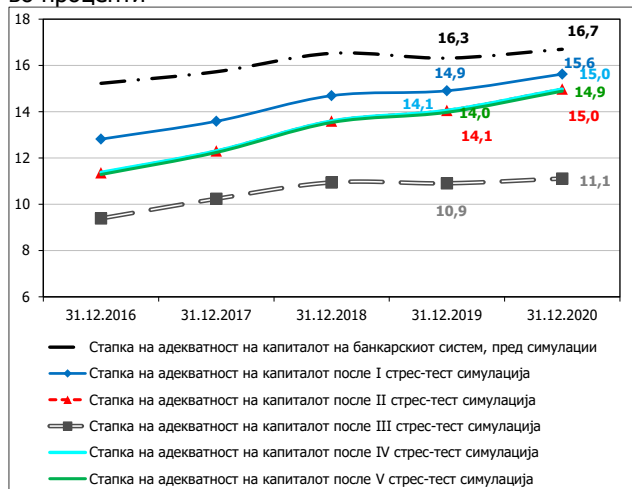

Графикон бр. 76 Износ и структура на капиталните барања за покривање на кредитниот ризик, според категории на изложеност во милиони денари

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 77 Резултати од стрес-тест симулациите во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките⁷⁴.

додатоци утврдени согласно со супервизорската оценка и евалуација и на заштитните слоеви на капиталот, коишто се особено значајни во услови на кризни епизоди, кога банките може да ги искористат за справување со предизвици од различна природа и интензитет.

Повеќе детали за капиталните барања за покривање на ризиците и стапката на адекватноста на капиталот, по одделни групи, банки се прикажани во анексите кон овој извештај.

5.3. Стрес-тестирање на отпорноста на банкарскиот систем на хипотетички шокови

Банкарскиот систем покажува задоволително ниво на отпорност на спроведените редовни симулирани шокови, коишто претпоставуваат екстремно остварување на кредитниот ризик (изолирано, или во комбинација со остварување на валутниот и/или ризикот од промена на каматните стапки). Резултатите од спроведеното редовно стрес-тестирање на отпорноста на банкарскиот систем и на одделните банки на симулирани шокови се подобри во споредба со 31.12.2019 година, заради повисокото стартно ниво на стапката на адекватност на капиталот, пред шокови. Покрај тоа, во сите симулации каде што се претпоставува раст на нефункционалната кредитна изложеност, резултатите од стрес-тестот се подобри и поради повисокото годишно намалување на нефункционалната

⁷⁴ Стрес-тестирањето ги опфаќа следниве симулации:

I: Зголемување на нефункционалната кредитна изложеност кон нефинансиските субјекти за 50%;

II: Зголемување на нефункционалната кредитна изложеност кон нефинансиските субјекти за 80%;

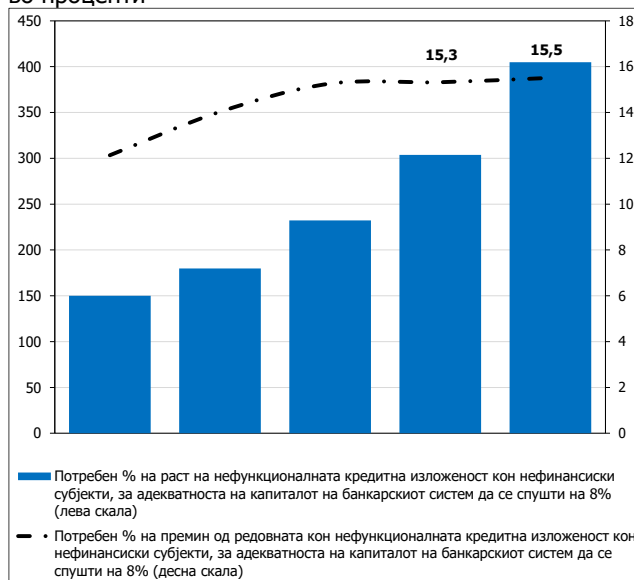
III: Премин на 10% од редовната кон нефункционална кредитна изложеност кон нефинансиските субјекти;

IV: Зголемување на нефункционалната кредитна изложеност кон нефинансиските субјекти за 80% и зголемување на каматните стапки од 1 до 5 п.п.;

V: Зголемување на нефункционалната кредитна изложеност кон нефинансиските субјекти за 80%, депрецијација на курсот на денарот за 30% и зголемување на каматните стапки од 1 до 5 п.п.

Графикон бр. 78
Потребно влошување на квалитетот на кредитната изложеност, за да може адекватноста на капиталот на банкарскиот систем да се спушти на 8% во проценти

Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

кредитна изложеност и последователно пониската стартна основа на оваа изложеност пред спроведувањето на симулациите. Адекватноста на капиталот на банкарскиот систем не се намалува под 8%, при ниту една од симулациите, иако кај поединечни банки се воочува хипотетичка потреба за докапитализација при симулираните екстремни шокови.

Хипотетичките шокови на страната на кредитниот ризик имаат најголемо влијание врз солвентноста на банкарскиот систем. Резултатите од т.н. обратен стрес-тест (англ. reverse stress test), покажуваат дека е потребен раст од 404,9% на нефункционалната кредитна изложеност, односно премин на 15,5% од редовната кон нефункционалната кредитна изложеност, за да може адекватноста на капиталот на банкарскиот систем да се спушти до 8%. Сепак, станува збор за прилично екстремни и помалку веројатни симулации, особено на краток рок, имајќи предвид дека во 2020 година, нефункционалната кредитна изложеност кон нефинансиските субјекти бележи годишно намалување за дури 26,5%. Од друга страна, во 2020 година, само 0,7% од редовната кредитна изложеност кон нефинансискиот сектор доби нефункционален статус. Сепак, банкарскиот систем мора да остане исправен пред можноста за зголемени ризици и евентуални остварувања на поекстремните сценарија. И покрај тоа што, засега, банкарскиот сектор покажа соодветна подготвеност да им одговори на ризиците и да им одолее на негативните ефекти од здравствената криза, предизвиците сè уште постојат. Високата неизвесност и понатаму постои, како и ризиците главно поврзани со развојот на пандемијата и изгледите за справување со неа.

III. Позначајни билансни промени и профитабилност на банкарскиот систем

1. Активности на банките

Во 2020 година, банкарскиот сектор се соочи со бројни предизвици и покажа соодветна подготвеност да им одговори на ризиците. Во услови на силна здравствена и економска криза, банкарскиот систем не само што ја задржа стабилноста, туку забележа и раст на активностите и придонесе за ублажување на последиците од корона-кризата. Со поддршка од мерките донесени од страна на Народната банка, преку обезбедување дополнителна ликвидност и регулаторна флексибилност, банките овозможија привремено одложување на наплатата на кредитите, коешто во вториот квартал од 2020 година опфати околу 45% од редовното кредитно портфолио. Во септември 2020 година, при продолжено времетраење на пандемијата на вирусот, следеше нова понуда за промена на договорните услови на кредитите, при што беа опфатени околу 7% од вкупните редовни кредити. На тој начин, им се олесни финансискиот товар на значителен дел од кредитокорисниците на банкарскиот сектор, заради полесно справување со негативните ефекти од здравствената и економска криза. На крајот на 2020 година, 7,5% од вкупните редовни кредити и натаму се под одредена форма на олеснување во плаќањата, коешто за повеќето од 70% од овие кредити завршува во март 2021 година.

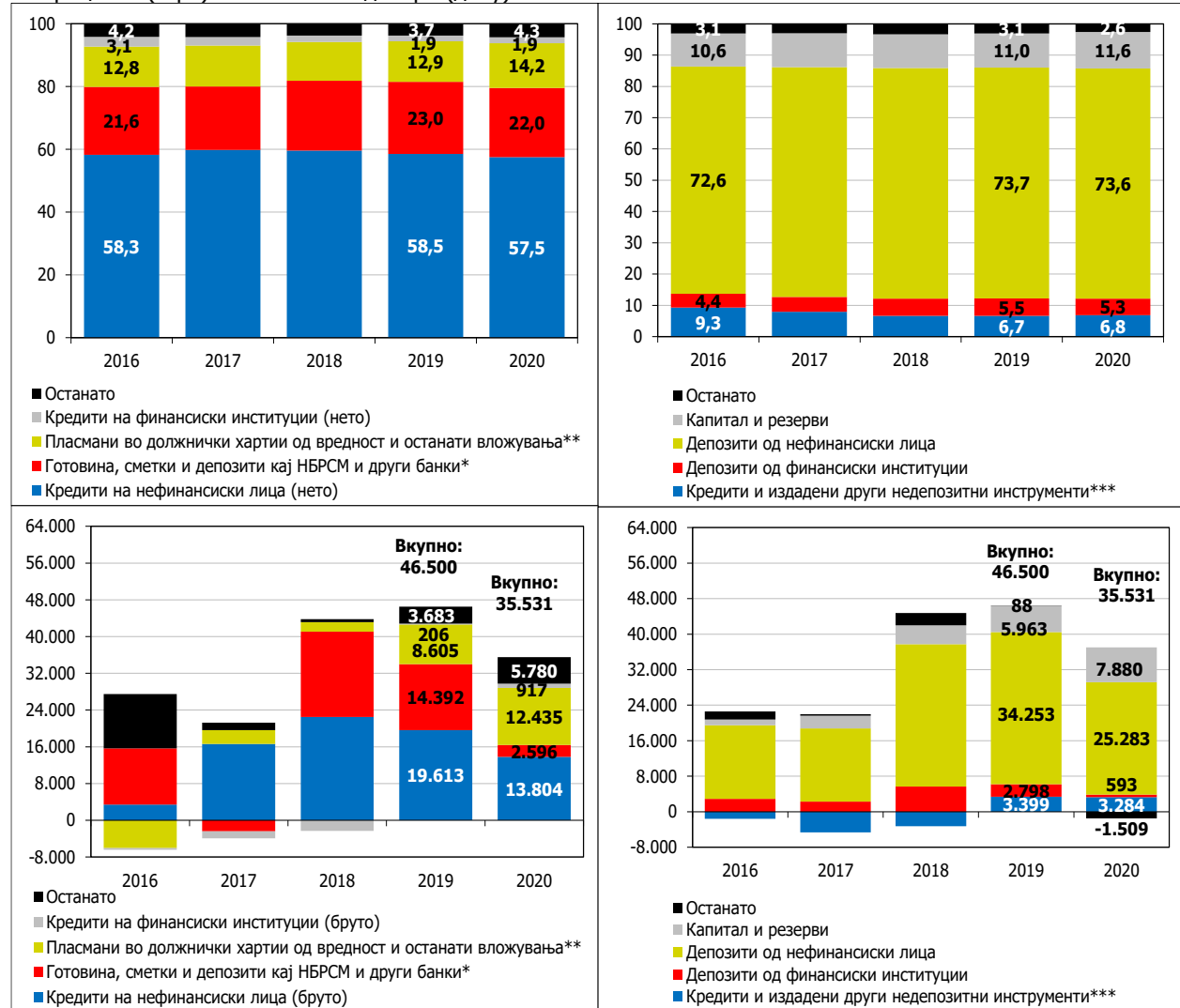
Активата на банкарскиот систем растеше и во 2020 година, но забавено, под влијание на здравствената и економска криза⁷⁵. Така, паралелно со одложувањето на отплатите на кредитите, банките обезбедија и солиден кредитен раст. Поголемиот дел од годишниот раст на кредитите беше насочен кон населението, и тоа претежно во денари, иако и кредитната активност со претпријатијата забележа зголемување. Покрај кредитната активност со нефинансискиот сектор, во 2020 година, позначителен раст забележаа и пласманите на банките во државни хартии од вредност. Зголемувањето на активата на банкарскиот систем беше поддржано од натамошниот раст, иако забавен, на депозитите од нефинансиските лица. Од секторски аспект, депозитите од домаќинства и нефинансиски друштва имаа речиси подеднаков придонес во годишниот раст на вкупните депозити. Валутните склоности на депонентите се променија во 2020 година, со што девизните депозити за првпат по 2016 година дадоа најголем придонес во зголемувањето на вкупните депозити. Од аспект на рочноста, депозитите по видување го условија во целост растот на вкупните депозити при годишен пад на долгорочните депозити. Повисокото ниво на капиталот и резервите, заради реинвестирањето на добивките од 2019 година и новите емисии на акции кај две банки, исто така, значително придонесоа за годишниот раст на изворите на средства.

Неизвесноста и ризиците за глобалните и домашните економски текови и натаму се високи, што влијае врз динамиката на закрепнување на економската активност во идниот период, а преку неа и врз идното работење и обемот на активности на финансиските посредници.

Графикон бр. 79

Структура на активата (горе лево) и на пасивата (горе десно) и структура на годишните промени на активата (долу лево) и на пасивата (долу десно) на банкарскиот систем во проценти (горе) и во милиони денари (долу)

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од банките.

Забелешка: * Во готовина, сметки и депозити кај НБРСМ и други банки се вклучени и средствата во резервниот гарантен фонд на КИБС, како и задолжителната резерва во девизи; **Останатите вложувања вклучуваат пласмани во сопственички инструменти и вложувања во подружници, придружени друштва и заеднички вложувања; *** Издадените други недепозитни инструменти опфаќаат издадени субординирани и хибридни капитални инструменти.

⁷⁵ Намалувањето на бројот на банки заради укинувањето на дозволата за основање и работење на „Еуро стандард банка“ АД Скопје, во август 2020 година, имаше извесно влијание врз годишната динамика на активностите на банкарскиот систем, коешто е сепак од помал обем, со оглед на ниските пазарни учества на оваа банка (од 1% до 2%) во одделните категории од билансот на состојба на банкарскиот систем.

Графикон бр. 80
Актива на банкарскиот систем
во милиони денари

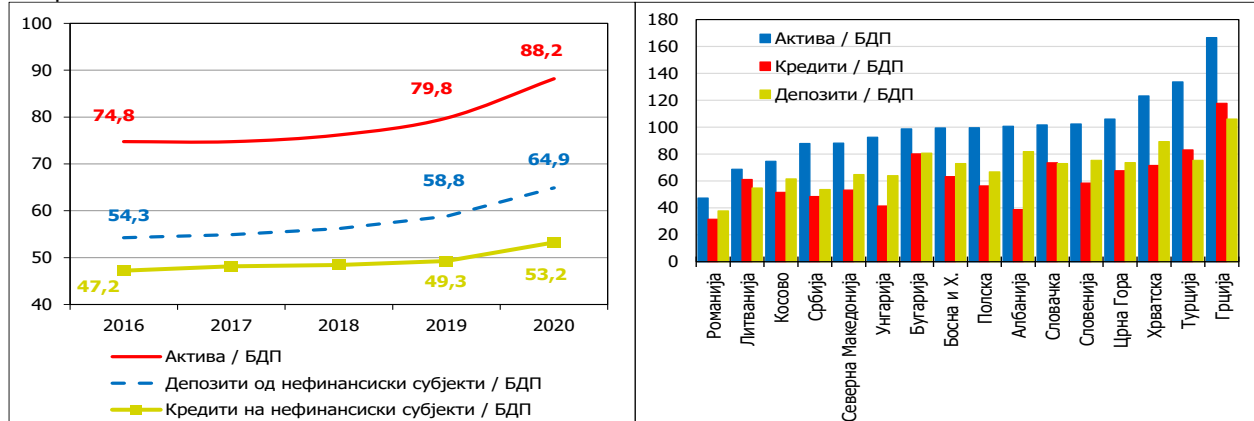

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од банките.

Графикон бр. 81

Степен на финансиско посредување во Република Северна Македонија (лево) и по одделни земји (десно)

во проценти

Извор: Народната банка и ДЗС, врз основа на податоците доставени од банките, ММФ и интернет-страниците на одделните централни банки.

Во 2020 година, билансот на состојба на банкарскиот систем и натаму расте, но забавено во споредба со претходната година. На годишна основа, активата на банкарскиот систем се зголеми за 35.531 милион денари, или за 6,5% (во 2019 година, активата се зголеми за 46.500 милиони денари или за 9,2%). Во активата, најголем раст бележат кредитите на нефинансиски лица и пласманите во државни хартии од вредност, додека на страната на пасивата, зголемувањето на депозитите од нефинансиски лица и на капиталот и резервите придонесоа најмногу за растот на пасивата.

Показателите за финансиското посредување забележаа раст во 2020 година, што најмногу е резултат на падот на БДП, при истовремен раст, но забавен, на активностите на банкарскиот систем. Сепак, споредбената анализа со други земји од Централна и Југоисточна Европа упатува на сè уште скромно ниво на финансиско посредување во нашата земја.

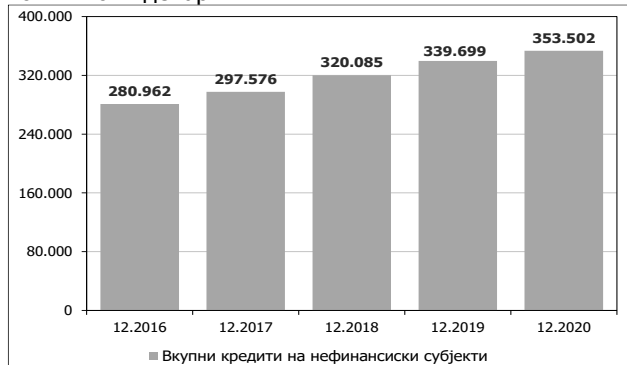
Компаративно пониските нивоа на финансиско посредување, вообичаено, упатуваат на потенцијално помала поддршка на банкарскиот систем за економскиот раст и развој на земјата. Наспроти тоа, поради примената на едноставен, традиционален деловен модел од страна на банките, нивната ниска меѓусебна поврзаност и меѓузависност, како и поради

помалата интегрираност во меѓународните текови, банкарскиот систем е поотпорен на надворешни шокови, а неговата поскромна големина дополнително ги ограничува потенцијалните повратни негативни ефекти од банкарскиот сектор кон економијата.

Графикон бр. 82
Износ на кредитите на нефинансиските субјекти

во милиони денари

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 83

Раст на кредитите на нефинансиските субјекти

во милиони денари

во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Забелешка: На црвената линија е прикажан растот на вкупните кредити со исклучување на ефектот од сите задолжителни отписи извршени во периодот 1.1.2016 – 31.12.2020 година. Почнувајќи од декември 2019 година податокот ги содржи и наплатените задолжително отпишани кредити.

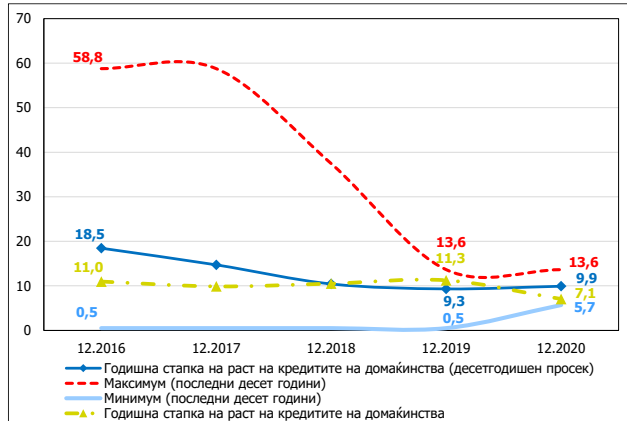
1.1 Кредити на нефинансиските субјекти⁷⁶

Во 2020 година, кредитирањето на нефинансискиот сектор растеше, но забавено. Забавувањето во еден дел произлегува од излезот на „Еуро стандард банка“ од банкарскиот систем. Послабиот кредитен раст во мала мера произлегува и од задолжителните отписи на целосно резервираните нефункционални кредити⁷⁷. Во 2020 година, кредитите на нефинансиските субјекти се зголемија за 13.804 милиони денари, или за 4,1%. Анализирани по поединечна банка, четири банки (три од групата големи банки и една од групата средни банки) придонесоа со околу 78% во вкупниот годишен раст на кредитите на нефинансиските субјекти.

Растот на кредитната активност во 2020 година беше поддржан од пакетот мерки преземени од страна на Народната банка поради здравствената криза. Имено, монетарните мерки преземени од Народната банка во првата половина на годината (сè уште активни и на почетокот од 2021 година) придонесоа за креирање ликвидност во банкарскиот систем којашто се користи за обезбедување поддршка на домашната економија, главно преку одржување на кредитните текови и на кредитниот циклус од страна на банките. Покрај монетарните мерки, регулаторните измени коишто ги донесе Народната банка од крајот на март 2020 година, им

⁷⁶ Кредитите на нефинансиските субјекти ги вклучуваат кредитите на нефинансиските лица резиденти и нерезиденти, и тоа кредитите на приватните и јавните нефинансиски друштва, централната влада, локалната самоуправа, непрофитните институции коишто им служат на домаќинствата (кредити на други клиенти), самостојните вршителите на дејност и физичките лица (кредити на домаќинствата).

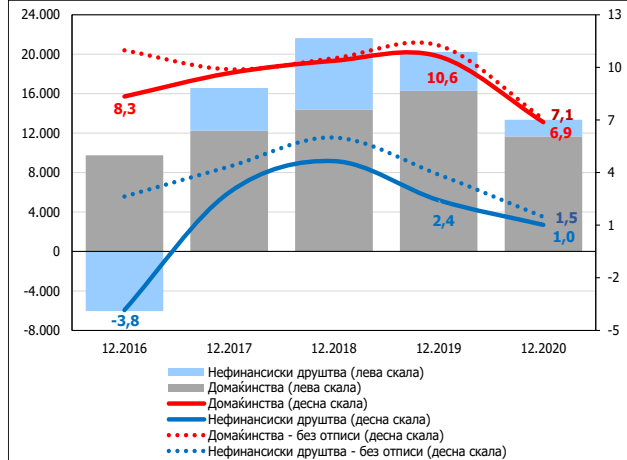
⁷⁷ Со исклучување на ефектот од задолжителните нето-отписи, вкупните кредити на нефинансиските субјекти бележат раст од 4,3%, наспроти растот од 7,1% на крајот на 2019 година.

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

*Забелешка: Исклучен е ефектот од сите задолжителни отписи извршени во периодот 1.1.2016 – 31.12.2020 година. Почнувајќи од декември 2019 година податокот содржи и наплатени задолжително отпишани кредити.

Графикон бр. 86 Раст на кредитите на нефинансиските друштва и домаќинствата во милиони денари во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Забелешка: На линиите со точки е прикажан растот на кредитите со исклучување на ефектот од сите задолжителни отписи извршени во периодот 1.1.2016 – 31.12.2020 година. Почнувајќи од декември 2019 година податокот ги содржи и наплатените задолжително отпишани кредити.

Периодот на истекување на одобриениот грејс-период за кредитите коишто се во грејс-период на 31.12.2020 година е најчесто до крајот на март 2021 година, за кредитното портфолио на домаќинствата, односно до крајот на септември 2021 година, за кредитите на нефинансиските друштва.

Обемот на нови кредити во 2020 година бележи намалување.

Следено на месечна основа, обемот на новоодобрените кредити во 2020 година е главно помал во однос на 2019 година, но од втората половина на годината, особено во последниот квартал од 2020 година се забележува извесно заживување на кредитната активност на банките, особено во сегментот на домаќинствата. Сепак, износот на новоодобрените кредити во 2020 година бележи пад за 12,1%, во однос на 2019 година, со речиси идентично намалување на новоодобрените кредити на домаќинствата (за 12,6%) и претпријатијата (за 11,9%).

Годишниот раст на кредитната активност во најголем дел произлезе од кредитирањето на домаќинствата, додека придонесот на кредитите на нефинансиските друштва беше помал.

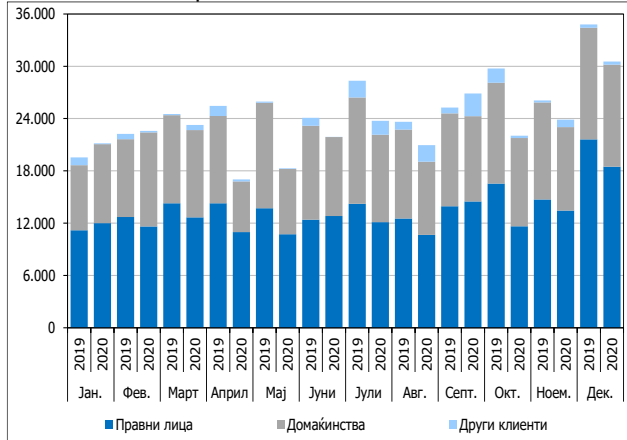
Кредитите на нефинансиските друштва се зголемија за 1.698 милиони денари, или за 1,0%⁷⁹, наспроти растот од 2,4% на крајот на 2019 година.

Послабиот раст на кредитирањето на претпријатијата (без ефектот од нето-отписите) се согледува и со приближувањето на остварената стапка на раст кон минималната вредност на годишниот раст на кредитите на претпријатијата остварена во последните 10 години (разликата меѓу двете стапки на раст е само 0,6 процентни поени). Сепак, ваквото забавување на

⁷⁹ Доколку се из земе ефектот од задолжителните нето-отписи, годишниот раст на кредитите на нефинансиските друштва изнесува 1,5% (3,9% на 31.12.2019 година).

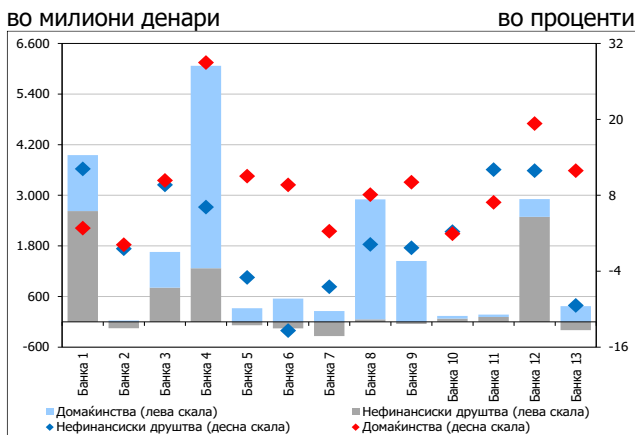

Графикон бр. 87
Новоодобрени кредити по одделни сектори
во милиони денари

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 88
Годишен раст на кредитите на
нефинансиските друштва и домаќинствата,
по поединечна банка
во милиони денари

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

годишната стапка на раст во најголем дел се должи на споменатото намалување на бројот на банките за една банка. Треба да се има предвид дека одобриениот мораториум на околу 40% од кредитното портфолио на банките, поради отсуство на отплати за овој дел од кредитното портфолио, исто така, имаше свое влијание врз стапката на кредитен раст.

Причините за забавувањето на кредитниот раст кон нефинансиските друштва треба да се бараат и на кредитниот пазар, каде што се забележува заострена кредитна понуда (во втората половина од годината) и намалена побарувачка за кредити (во текот на 2020 година). Во втората половина од 2020 година, банките извршија нето-заострување на условите⁸⁰ за одобрување корпоративни кредити⁸¹ (наспроти првата половина од годината кога банките извршија нето-олеснување на кредитните услови за овие кредити). Истовремено, и во втората половина од 2020 година, банките укажуваат на поизразено нето-намалување на вкупната побарувачка за корпоративни кредити, при поумерено нето-намалување во првата половина од годината. За првиот квартал од 2021 година, банките очекуваат нето-олеснување на кредитните услови за одобрување корпоративни кредити, при натамошно нето-намалување на кредитната побарувачка од страна на претпријатијата.

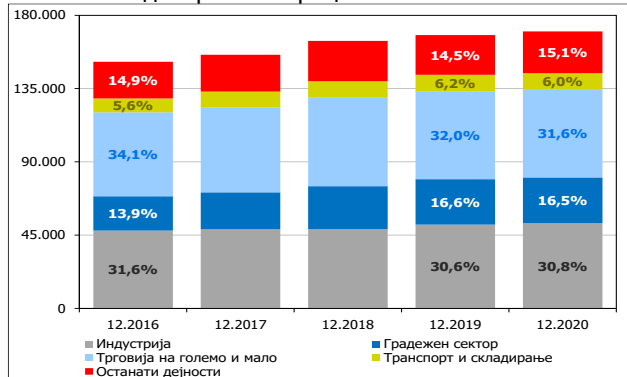
Според економската дејност на клиентите, во структурата на кредитите на нефинансиските друштва преовладуваат кредитите одобриени на клиенти од трговијата на големо и мало и

⁸⁰ Од аспект на поединечните услови за кредитирањето на претпријатијата, банките укажуваат на нето-заострување кај некаматните приходи и кај барањата за обезбедување, во текот на целата 2020 година. Кај останатите кредитни услови (каматната стапка, големината и достасувањето на заемите) банките укажале на нето-олеснување во втората половина од 2020 година.

⁸¹ Извор: Анкети на Народната банка за кредитната активност на банките во првиот, вториот, третиот и четвртиот квартал од 2020 година.

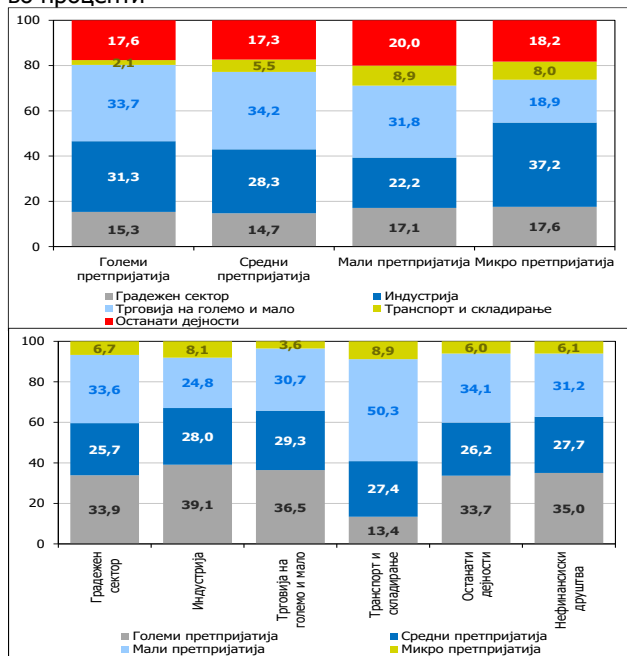

Графикон бр. 89 Структура на кредитите на нефинансиските друштва, по одделни дејности во милиони денари и во проценти во ознаки

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 90 Структура на кредитите на нефинансиските друштва (горе) и по одделни дејности (долу), според големината на друштвата во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

индустријата. Анализирани според големината на нефинансиските друштва⁸², на крајот на 2020 година, најголемиот дел од одобрените корпоративни кредити се однесуваат на големите претпријатија (35,0%), со релативно слично учество и на малите претпријатија (31,2%). По нив следат кредитите на средните претпријатија (27,7%) и кредитите на микропретпријатија (6,1%).

Послаба кредитна поддршка има и во кредитното портфолио на домаќинствата, каде што годишната стапка на раст во 2020 година изнесува 6,9%⁸³, при раст на овие кредити за 11.656 милиони денари (растот во 2019 година изнесуваше 10,6% или 16.281 милион денари). Притоа, годишниот раст на кредитите на домаќинствата (без ефектот од нето-отписите) се спушти под 10-годишниот подвижен просек од годишните стапки на раст на овие кредити и воедно, се приближи кон минималната вредност од нејзиниот 10-годишен подвижен просек (разликата меѓу двете стапки на раст изнесува 1,4 процентни поени).

Забавувањето на кредитниот раст кај домаќинствата е најмногу последица на намалената побарувачка за кредити, при истовремено олеснети кредитни услови. Во 2020 година, најголемиот дел од банките укажуваат на нето-олеснување на кредитните услови⁸⁴ кај кредитите на домаќинствата⁸⁵. Анализирани по поединечни типови кредити, банките укажале на постојано нето-олеснување на кредитните услови кај станбените кредити,

⁸² Критериумите за класификацијата на субјектите според големината (на големи, средни, мали и микро) се дадени во член 470 од Законот за трговските друштва.

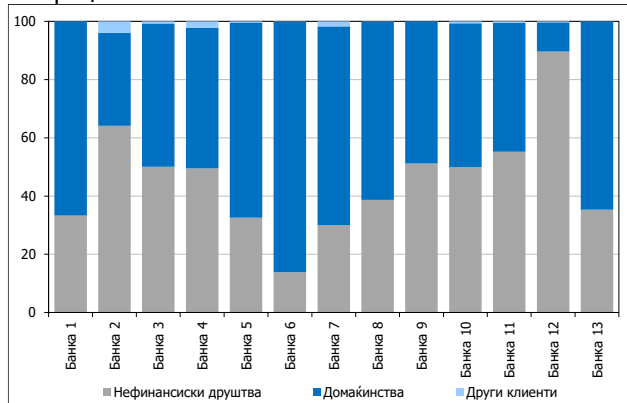
⁸³ Без ефектот од задолжителните нето-отписи, кредитите на домаќинствата бележат раст од 7,1% (наспроти растот од 11,3% во 2019 година).

⁸⁴ Со исклучок на третиот квартал од 2020 година кога најголемиот дел од банките укажаа на непроменети кредитни услови.

⁸⁵ Гледано од аспект на поединечните кредитни услови, се забележува поизразено нето-олеснување кај каматната стапка на кредитите на домаќинствата и на провизиите кај станбените кредити, коешто сепак е послабо во втората половина од годината. Што се однесува до останатите кредитни услови кај потрошувачките и станбените кредити (обврски за обезбедување, достасување на заемите и покриеност на обезбедување) главно се забележува мало нето-олеснување.

Графикон бр. 91
Секторска структура на кредитите на нефинансиските субјекти, по поединечна банка во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 92
Структура на кредитите на физичките лица, по производи во милиони денари и во проценти во ознаки

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

додека кај потрошувачките и останатите кредити е забележано мало нето-заострување во третиот квартал од 2020 година. На страната на побарувачката, банките укажуваат на нето-намалување на побарувачката за кредити на домаќинствата коешто беше поизразено во вториот квартал, но помалку изразено беше и во втората половина од 2020 година. Имено, интересот на домаќинствата главно е помал за останатите и станбените кредити, наспроти потрошувачките кредити за кои банките укажале на послабо нето-намалување на побарувачката⁸⁶. Во првиот квартал од 2021 година, банките очекуваат нето-олеснување на кредитните услови, при натамошно нето-намалување на побарувачката на кредити од страна на домаќинствата.

Значително послабиот раст на кредитите на претпријатијата, при раст, но побавен, на кредитирањето на домаќинствата придонесе за зголемување на структурно учество на домаќинствата во вкупните кредити, коешто на 31.12.2020 година изнесува 51,2%, наспроти учеството од 47,6% на кредитите на нефинансиските друштва. Според кредитните производи, 65,6% од кредитите на физичките лица се наменети за финансирање на ненаменската потрошувачка на физичките лица (потрошувачки кредити, дозволени пречекорувања на трансакциски сметки и кредитни картички).

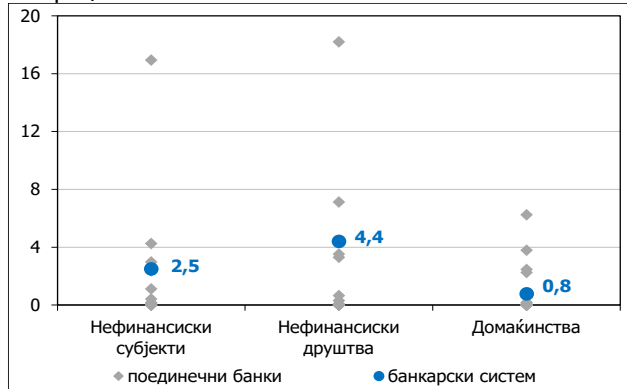
Во 2020 година, се забележува сè поголем, но сè уште релативно низок, интерес на домашните кредитори за финансирање инвестиции во проекти со позитивно влијание врз животната средина и здравјето на луѓето, проекти што придонесуваат за намалување на негативните ефекти од климатските промени и проекти поврзани со обновливи

⁸⁶ Кај потрошувачките кредити банките укажале на мало нето-зголемување на побарувачката во третиот квартал од 2020 година.

Графикон бр. 93

Учество на „зелените“ кредити во вкупните кредити на нефинансиските субјекти и по одделни сектори, по поединечна банка во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 94 Структура на вкупните кредити, според секторот (горе) и валутата (средина) и структура на редовните кредити според рочноста (долу)*

во проценти

извор на енергија (т.н. „зелено финансирање“).

Имено „зелените“ кредити⁸⁷ одобрени од страна на банките, учествуваат со 2,5% во вкупните кредити на нефинансиските субјекти, со поголемо учество од 4,4% кај нефинансиските друштва и само 0,8% кај домаќинствата, на крајот на 2020 година. И покрај малку зголемената застапеност на овие кредити во корпоративното кредитно портфолио (од 3,7% на 31.12.2019 година), сепак и натаму, анализирано агрегирано, е мала застапеноста на финансирањето на проекти од овој тип, иако кај поединечни банки солиден дел од кредитното портфолио отпаѓа на „зелените“ кредити⁸⁸.

Во 2020 година, денарските кредити⁸⁹ имаа најголем придонес (58,9%) во растот на вкупните кредити на нефинансиските субјекти, додека придонесот на кредитите во денари со девизна клаузула⁹⁰ и девизните кредити⁹¹ е видно помал (31,8% и 9,3%, соодветно). Валутната структура на вкупните кредити остана речиси иста во однос на претходната година. Најголемо структурно учество и понатаму имаат денарските кредити со идентична процентуална застапеност како и во 2019 година (57,7%).

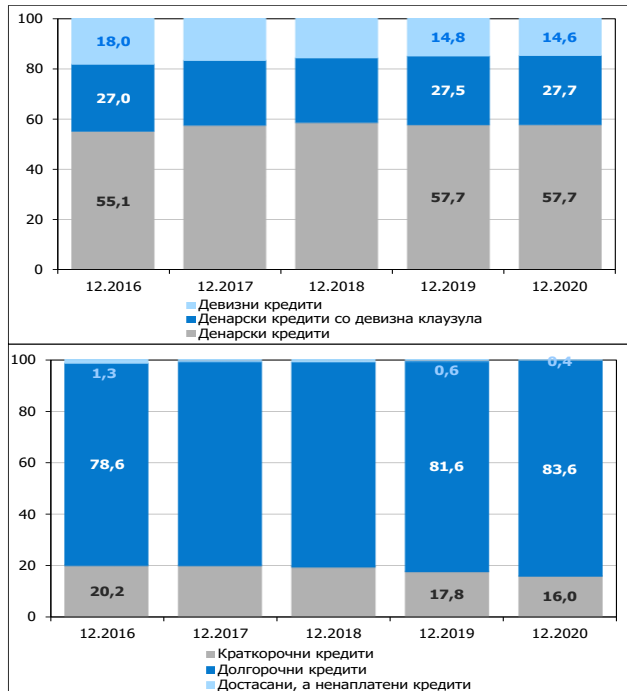
⁸⁷ Во отсуство на стандардизирана дефиниција во домашната економија, за потребите на овој извештај како „зелени“ кредити се сметаат кредитите коишто се наменети за подобрување на енергетската ефикасност на домаќинствата и на корпоративниот сектор; кредитите за поддршка на инвестициите во зелени технологии, материјали и решенија; кредитите за поддршка на инвестиции во обновливи извори на енергија, контрола и спречување на загадувањето, заштита на животната средина, намалување на ризиците од климатските промени и слично.

⁸⁸ Од тринаесетте анализирани банки, пет банки немаат одобрено „зелени“ кредити на 31.12.2020 година. Кај банките коишто имаат одобрено вакви кредити, учеството на „зелените“ кредити во вкупните кредити се движи во интервал од 0,1% до 16,9%. Од секторски аспект, застапеноста на „зелените“ кредити во вкупните кредити по одделни банки е помеѓу 0,1% и 18,2% кај претпријатијата, односно меѓу 0,1% и 6,2% кај домаќинствата.

⁸⁹ Денарските кредити на годишна основа се зголемија за 8.133 милиони денари, или за 4,1%, што произлегува од кредитите на домаќинствата (раст од 8.590 милиони денари, или 9,2%), наспроти намалувањето на денарските кредити на нефинансиските друштва (за 911 милиони денари, или 0,9%).

⁹⁰ Денарските кредити со девизна клаузула на годишна основа се зголемија за 4.384 милиони денари (или за 4,7%), во поголем дел како резултат на кредитите на домаќинствата (2.665 милиони денари, или 4,0%), а во помал дел од зголемувањето на кредитите на претпријатијата (1.965 милиони денари, или 7,7%).

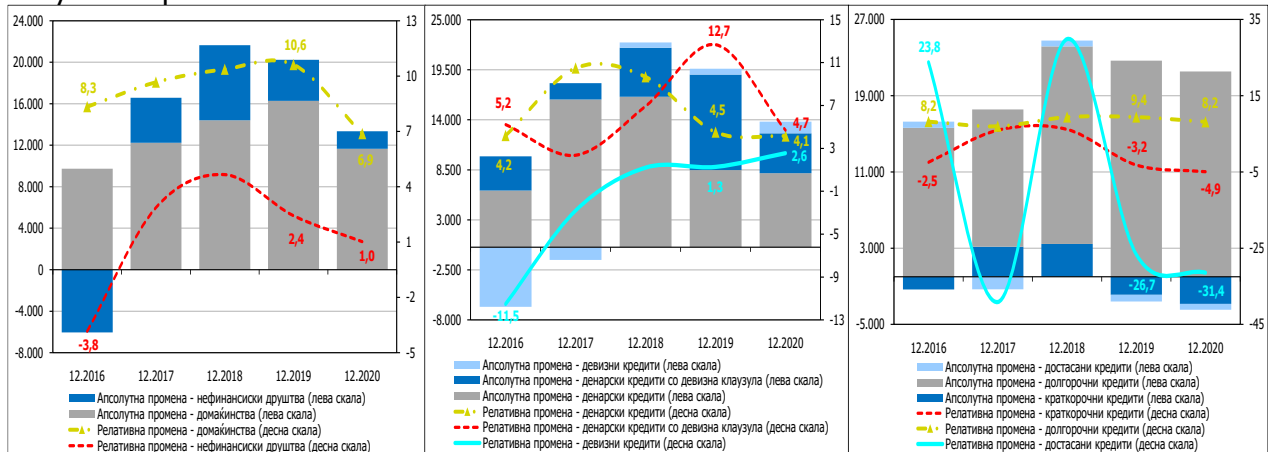
⁹¹ Девизните кредити на годишна основа растат за 1.287 милиони денари, или за 2,6%, а во нивни рамки кредитите на претпријатијата се зголемија за 644 милиони денари (или 1,7%), додека растот на кредитите на домаќинствата изнесува 402 милиона денари (или 4,0%).

Зголемувањето на рочноста на кредитното портфолио продолжи и во 2020 година, преку натамошен раст на долгорочното кредитирање (за 8,2%, или за 21.535 милиони денари), коешто на 31.12.2020 година достигна учество од 83,6% во структурата на вкупните редовни⁹² кредити. Поголемиот дел (околу 60%) од растот на долгорочните кредити се должи на кредитите на домаќинствата, а помал дел и на кредитите на нефинансиските друштва. Краткорочните кредити бележат намалување.

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 95
Годишен раст на кредитите, според секторот, валутата и рочноста

1.2 Депозити на нефинансиските субјекти

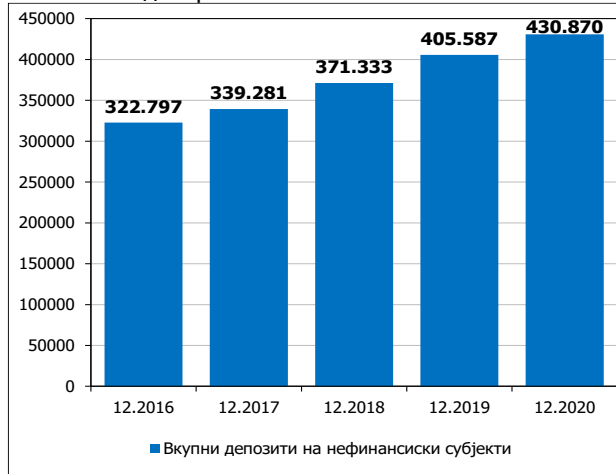
Во 2020 година, депозитите на нефинансиските субјекти и натаму растат (за 25.283 милиони денари, или за 6,2%), но побавно во споредба со претходната година (кога растот изнесуваше 9,2%), што е и очекувано, со оглед на продлабочувањето на ризиците за домашната економија, предизвикани од

⁹² При анализата на рочната структура на кредитите се исклучени нефункционалните кредити.

тековната здравствена криза. Извесен придонес за забавениот раст на депозитите од нефинансиските субјекти имаше и намалувањето на бројот на банките за една банка, заради укинувањето на дозволата за основање и работа на „Еуростандард банка“.Анализирано по поединечна банка, четири банки од групата големи банки најмногу го условуваат годишниот раст на депозитите.

Графикон бр. 96 Состојба на депозитите на нефинансиските субјекти во милиони денари

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 97 Промена на депозитите на нефинансиските субјекти во милиони денари и во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Забавување на растот на депозитите има кај двата нефинансиски сектора, што главно се поврзува со здравствената криза. Домаќинствата, коишто традиционално се најзначајниот депонент во македонскиот банкарски систем (со учество од 67,1% во вкупните депозити), во 2020 година, ги зголемија своите средства депонирани во банките, за 12.321 милион денари, или за 4,5% (7,6% во 2019 година). Забавување на растот на депозитите на домаќинствата, само во мала мера, произлегува од затворањето на „Еуростандард банка“ АД Скопје.

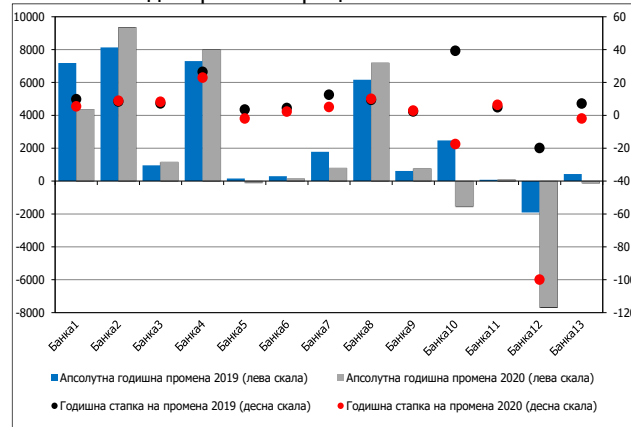
Депозитите на нефинансиските друштва остварија годишен раст, од 12.532 милиони денари, или за 10,9%, што претставува извесно забавување во однос на растот остварен во 2019 година (13.905 милиони денари или 13,8%).

Од аспект на валутната структура, најголем придонес во годишниот раст на депозитната база имаа девизните депозити (59,3%), коишто се зголемија за 15.002 милиона денари, или 9,1%. На тој начин, девизните депозити за првпат по

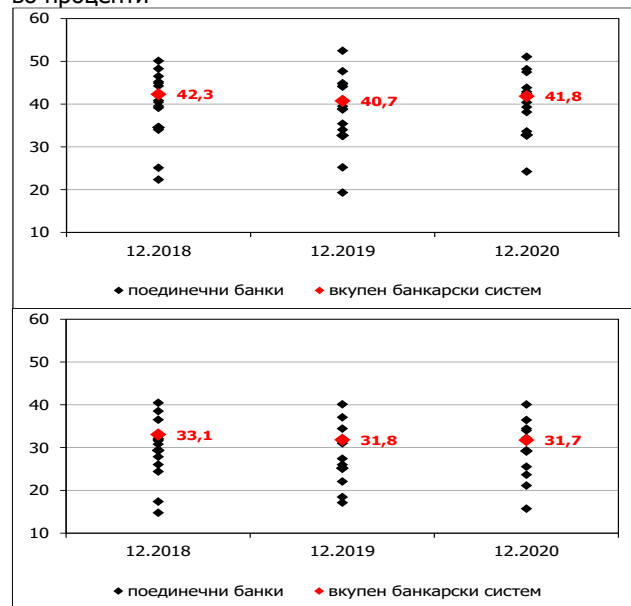
Графикон бр. 98 Раст на депозитите на нефинансиските субјекти, по поединечна банка

во милиони денари и во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 99 Учество на вкупните девизни депозити (горе) и на девизните депозити на домаќинствата (долу) во вкупните депозити во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

2016 година дадоа најголем придонес во зголемувањето на вкупните депозити. Годишниот раст на девизните депозити во најголем дел произлезе од депозитите по видување на двата нефинансиски сектора.

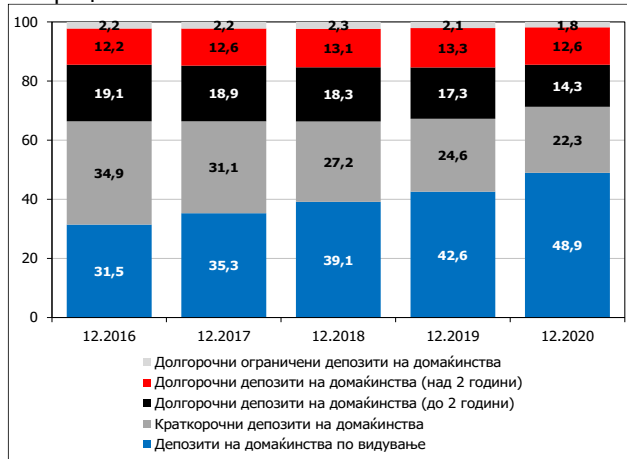
Денарските депозити забележаа поскумно годишно зголемување (од 10.118 милиони денари, или за 4,2%). Во нивни рамки, депозитите на нефинансиските друштва имаа малку поголем придонес (49%) во однос на придонесот на депозитите на домаќинствата (44,8%). Притоа, и кај секторот домаќинства и кај нефинансиските друштва, растот на денарските депозити произлезе од депозитите по видување. Следствено на ваквите движења, се намали учеството на денарските депозити во вкупната депозитна база, коешто на крајот на 2020 година изнесува 58,1% (59,2% на 31.12.2019 година), додека уделот на девизните депозити се зголеми до нивото од 41,8% (40,7% на 31.12.2019 година).

Од аспект на рочноста, во текот на 2020 година, видлива е склоноста на депонентите за чување на нивните средства во банките на многу кратки рокови. Така, депозитите по видување во целост го условија годишниот раст на депозитниот потенцијал и остварија апсолутно годишно зголемување од 38.605 милиони денари, или 17,6%, како резултат на растот на депозитите кај двата сектора. Наспроти тоа, орочените депозити и на краток и на долг рок⁹³ забележаа речиси подеднакво годишно намалување (за 6.851 и 6.471 милион денари, или за 8,5% и 6,1%, соодветно).

⁹³ Годишниот пад на долгорочните депозити е речиси во целост резултат на падот на депозитите на домаќинства за 7.577 милиони денари (каде што придонесот на денарските депозити е 87,1%, додека придонесот на девизните депозити е далеку помал, односно 12,9%) и во мал дел на намалувањето на денарските депозити на нефинансиските друштва за 579 милиони денари.

Графикон бр. 100 Рочна структура на депозитите на домаќинствата во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Анализата на рочната структура на депозитите од домаќинства, во 2020 година, покажува зголемување на структурното учество на депозитите по видување во рочната структура на депозитите на домаќинствата (од 42,6% на 31.12.2019 година, на 48,9% на 31.12.2020 година). Наспроти тоа, учеството на краткорочните депозити и натаму бележи надолжен тренд (од 24,6% на 31.12.2019 година, на 22,3% на 31.12.2020 година), додека учеството на долгорочните депозити се намали, на годишна основа, за 4 п.п., до нивото од 28,7%⁹⁴.

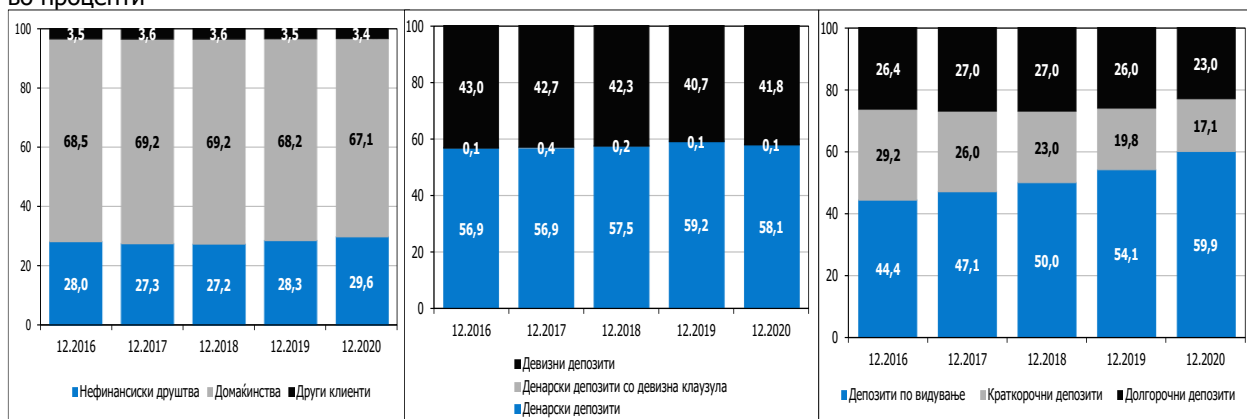
Иако повисокиот придонес на депозитите по видување во растот на вкупните депозити е редовен тренд во изминативе години, сепак невообичаениот пад на долгорочните депозити, од една страна, и најголемиот придонес на девизните депозити во растот на вкупните депозити, од друга страна, упатуваат на присутна валутна и рочна трансформација на депозитите во 2020 година, што е најверојатно последица на неизвесноста околу продолжената пандемија од ковид-19. Сепак, нивото на евроизираност е релативно стабилно, а долгорочното штедење бележи знаци на закрепнување во последниот квартал од 2020 година.

⁹⁴ За споредба, на 31.12.2019 година, учеството на долгорочните депозити во рочната структура на депозитите на домаќинствата изнесуваше 32,8%.

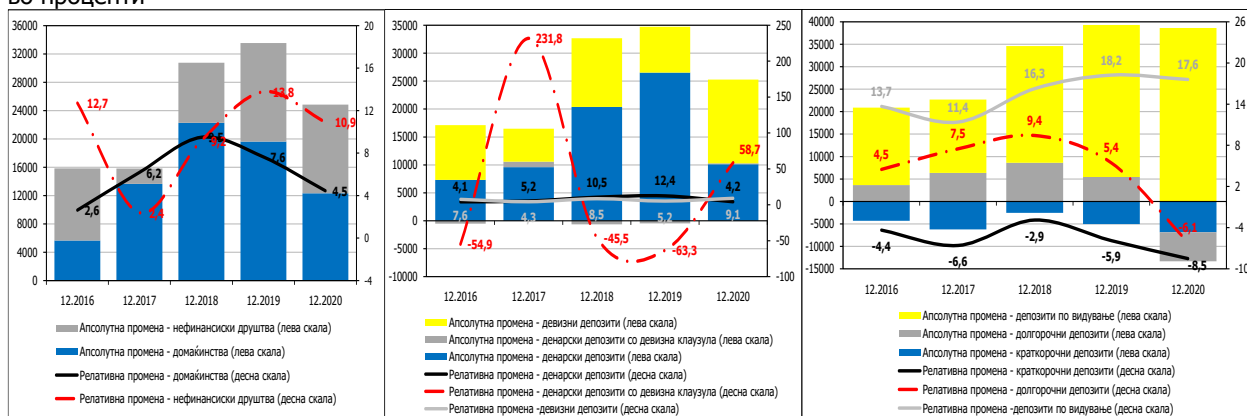
Извештај за ризиците во банкарскиот систем во 2020 година

Графикон бр. 101 Структура на вкупните депозити, според секторот (лево) и валутата (средина) и рочноста (десно) во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 102 Годишна промена на депозитите, според секторот, валутата и рочноста во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

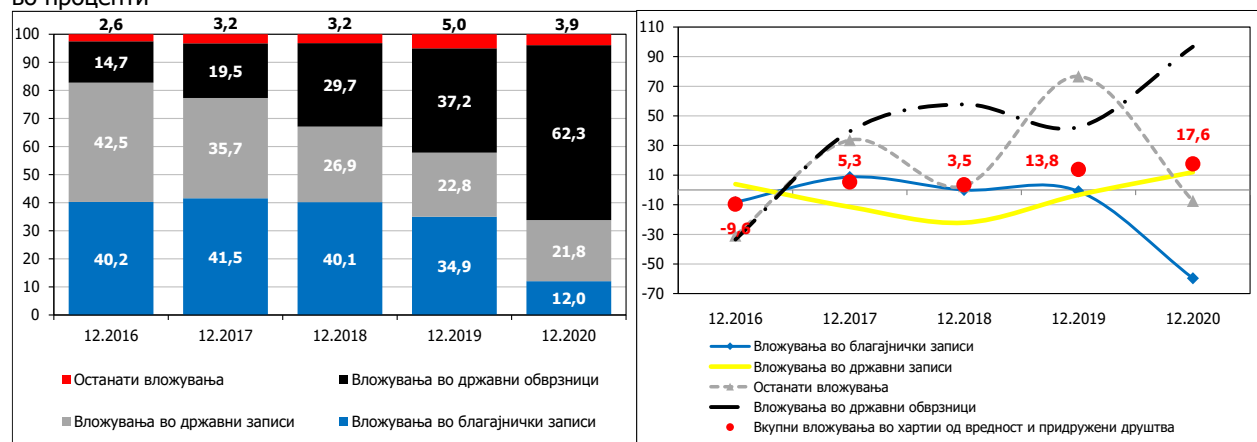

1.3. Останати активности

На крајот од 2020 година, пласманите на банките во должнички хартии од вредност и останати вложувања⁹⁵ (според нето сметководствената вредност) забележаа зголемување од 12.435 милиони денари (или 17,6%), што придонесе за зголемување на нивното учество во вкупната актива на банките до 14,2% на 31.12.2020 година (12,9% на 31.12.2019 година). Ваквите движења речиси во целост беа условени од годишниот раст на вложувањата на банките во државни обврзници (за 25.510 милиони денари⁹⁶), а во нешто помал обем и од годишниот раст на вложувањата на банките во државни записи (за 1.939 милиони денари, или за 12%). Спротивно на ваквите движења, вложувањата на банките во благајнички записи се значително намалени во однос на 2019 година (за 14.755 милиони денари, или за 59,6%), што соодветствува со позначителното намалување на понудениот износ на благајнички записи извршено во два наврата во 2020 година⁹⁷. Освен тоа, во мај 2020 година, како резултат на сè поизразените ризици од тековната здравствена криза и последователно, економска криза, Народната банка направи и дополнителни промени преку кои на банките им се овозможи поголем пристап до ликвидност. Овие промени вклучуваат проширување на опфатот на хартиите од вредност коишто Народната банка може да ги прифати од домашните банки како инструменти за обезбедување денарска ликвидност во банкарскиот систем (поточно домашните државни обврзници со рочност од 15 и 30 години, како и еврообврзниците издадени од страна на државата на меѓународните финансиски пазари, коишто се во сопственост на домашните деловни банки). Ваквите движења придонесоа за годишно зголемување на учеството на вложувањата во државни обврзници во вкупните пласмани во должнички хартии од вредност и останати вложувања на банките, од 37,2% на 31.12.2019 година, на 62,3% на 31.12.2020 година, за сметка на намалувањето на учеството на пласманите во благајнички записи (од 34,9% на 31.12.2019 година, на 12% на 31.12.2020 година).

Графикон бр. 103

Структура (лево) и годишна промена (десно) на пласманите во должнички хартии од вредност и останати вложувања* во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

* Останатите вложувања вклучуваат пласмани во сопственички инструменти и вложувања во подружници, придружени друштва и заеднички вложувања.

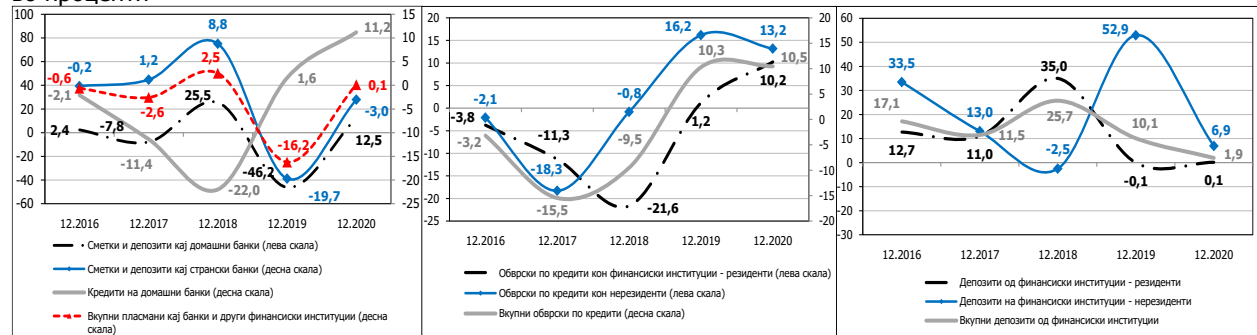

Пласманите кај банките и другите финансиски институции во 2020 година забележаа мало зголемување за 54 милиони денари, или 0,1%. Ваквото зголемување во поголем дел произлезе од растот на кредитите на домашните банки (за 1.063 милиони денари, или за 11,2%⁹⁸), а во помал обем и на растот на пласманите на сметки и депозити кај домашните банки⁹⁹, при намалени пласмани на сметките и депозитите кај странските банки¹⁰⁰.

Вкупните **обврски врз основа на кредити** на годишна основа се зголемија за 3.193 милиони денари, или за 10,5%, што е најмногу резултат на растот на обврските врз основа на кредити кон нерезидентите матични лица на банките (за 2.633 милиони денари), а во помал обем и на зголемените обврски врз основа на кредити кон домашни банки¹⁰¹ (за 1.017 милиони денари).

Графикон бр. 104 Годишна промена на побарувањата од финансиски институции (лево), обврските врз основа на кредити (средина) и депозитите од финансиските институции (десно)

во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Депозитите од банките и останатите финансиски институции и понатаму се мал извор на финансирање на банките, со учество од 5,3% во вкупната пасива во 2020 година. Годишниот раст на депозитите од банките и останатите финансиски институции (за 593 милиони денари, или 1,9%) во најголем дел се должи на зголемувањето на депозитите на

⁹⁵ Во останатите вложувања се вклучени пласманите во сопственички инструменти и вложувањата во подружници, придружени друштва и заеднички вложувања.

⁹⁶ Вложувањата на банките во државни обврзници во 2020 година беа речиси удвоени во споредба со вложувањата претходната година. Средствата коишто банките ги наплатија од кредитот што ѝ го одобрија на државата во јануари 2020 година (во висина од 8,1 милијарди денари), тие ги употребија за вложувања во државни хартии од вредност (главно државни обврзници), во декември 2020 година.

⁹⁷ Во април и мај беше намален износот на благајничките записи коишто банките можат да ги запишат кај централната банка, за 8.000 милиони денари и 7.000 милиони денари, соодветно (до 10.000 милиони денари). Во 2020 година, Народната банка изврши намалување на основната каматна стапка за по 0,5 процентни поени во јануари, во март и во мај, до нивото од 1,5%.

⁹⁸ Растот на долгорочните кредити на домашните банки произлегува од кредитите на РБСМ АД Скопје плаќани кон домашните банки, врз основа на одобрена кредитна линија од ЕИБ, со крајна цел за финансирање на домашните нефинансиски компании.

⁹⁹ Средствата на сметките и депозитите кај домашните банки се зголемија за 146 милиони денари, или за 12,5%, што во најголем дел се должи на растот на салдата на орочените депозити на домашните банки во странска валута до еден месец (за 404 милиони денари) кај две големи и една средна банка.

¹⁰⁰ Годишниот пад на средствата на сметки кај странски банки изнесува 924 милиони денари (или 3%). Во нивни рамки, се забележа познатителен раст на средствата на редовните сметки во странство во странска валута (за 5.348 милиони денари) при познатителното намалување кај орочените депозити во странство во странска валута од три месеци до една година (за 4.427 милиони денари), до еден месец (за 1.562 милиона денари) и преку ноќ (за 1.214 милиони денари).

¹⁰¹ Годишното зголемување на обврските врз основа на кредити кон домашните банки се должи на растот на обврските врз основа на кредити во странска валута над пет години кон РБСМ (за 1.788 милиони денари).

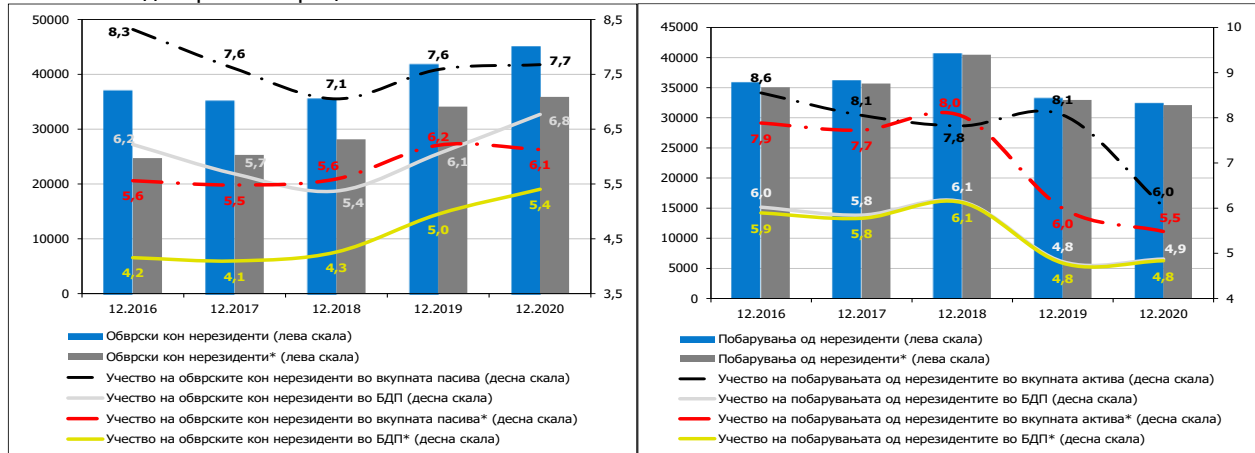

нерезидентите финансиски друштва (транзакциски сметки во странска валута и краткорочни депозити во странска валута), како и на долгорочните депозити на пензиските фондови (до пет години во денари).

Обемот на активности на банкарскиот систем со нерезидентите е постојано мал, иако се забележуваат разлики по поединечни банки. Притоа, банкарскиот систем повеќе им должи¹⁰² отколку што побарува од нерезидентите. Обврските на домашните банки кон нерезидентите забележаа годишен раст од 3.220 милиони денари, или 7,7%, а нивното учество во вкупната пасива на банкарскиот систем се зголеми и достигна 7,7%¹⁰³ (7,6% на 31.12.2019 година). Ваквото зголемување во еден дел произлегува од растот на обврските врз основа на долгорочни кредити во странска валута (кај РСБМ, за заемот од ЕИБ), а во друг дел и од растот на транзакциските сметки и краткорочните депозити во странска валута од нерезидентите финансиски друштва – матичните лица на банките. Спротивно на обврските, побарувањата на банките од нерезидентите забележаа годишно намалување за 833 милиони денари (или 2,5%), во целост како резултат на намалувањето на депозитите во странски банки во странска валута.

Графикон бр. 105

Обврски (лево) и побарувања (десно) кон/од нерезидентите во милиони денари и во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Извор за БДП: Државниот завод за статистика.

* Без учество на „РСБМ“ АД Скопје.

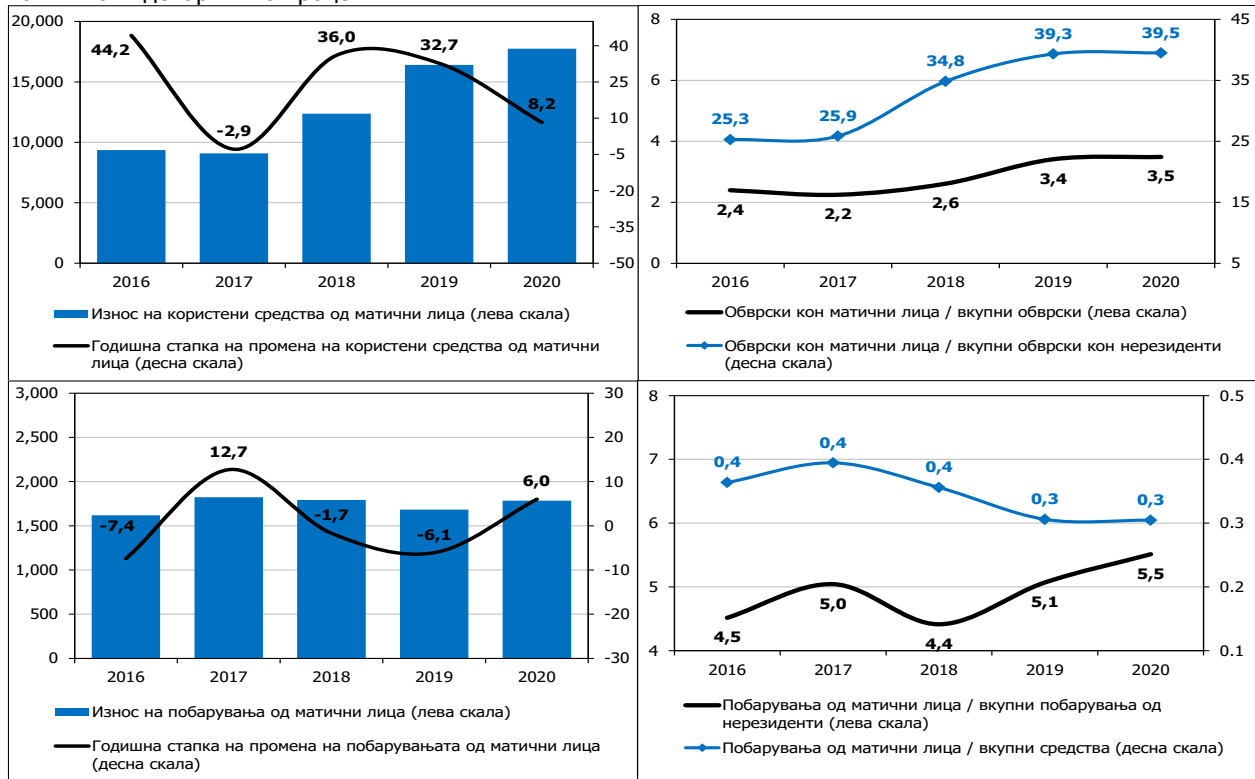
¹⁰² На 31.12.2020 година, осум од вкупно четиринаесет банки повеќе должат отколку што побаруваат од нерезидентите.

¹⁰³ Доколку од анализата се исклучи „РСБМ“ АД Скопје, учеството на обврските кон нерезидентите во вкупната пасива изнесува 6,1%.

Графикон бр. 106

Обврски (горе) и побарувања (долу) кон/од матичните лица на банките во милиони денари и во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Користењето заеми од матичните субјекти не претставува значаен извор на финансирање на активностите на домашните банки, иако може да се забележат разлики по поединечни банки. Во 2020 година, обврските на банките кон нивните матични субјекти забележаа зголемување за 1.346 милиони денари (или за 8,2%), што во најголем дел е резултат на зголемувањето на краткорочните депозити од финансиските субјекти, како и на зголемувањето на долгорочните обврски врз основа на кредити. Со тоа, учеството на обврските на банките кон матичните лица (вклучувајќи ги и субординираните обврски и хибридните капитални инструменти) во вкупните обврски на домашниот банкарски систем и во обврските кон нерезидентите се зголеми на 3,5% и 39,5%, соодветно. Побарувањата од матичните лица зафаќаат само 0,3% од вкупната актива на банкарскиот систем, додека нивното учество во вкупните побарувања од нерезидентите изнесува 5,5%. Во споредба со 31.12.2019 година, побарувањата од матичните субјекти се зголемија за 101 милион денари, или за 6%.

2. Профитабилност

Во 2020 година, банкарскиот систем оствари повисока добивка од работењето, во споредба со истиот период од претходната година. Високиот раст на капиталната добивка од продажба на преземените средства, како и малку повисоките приходи од наплатените претходно отпишани побарувања имаа најголем придонес за растот на добивката. Скромниот раст на нето каматните приходи и минималниот пад на оперативните трошоци имаа мало влијание врз растот на добивката. Наспроти ова, забележан е раст на трошоците за исправките на вредноста на финансиските и нефинансиските средства, како и намалување на приходите од провизии и надоместоци, коишто ја ограничија можноста за остварување поголема добивка од банкарскиот систем. Повисокиот финансиски резултат во 2020 година е под влијание и на намалениот број на банките, со оглед на излезот на „Еуростандард банка“ АД Скопје од банкарскиот систем, којашто работеше со загуба.

Стапката на поврат на просечната актива се задржа на истото ниво како и во 2019 година, додека стапката на поврат на просечниот капитал и резерви забележа мал пад. Истовремено, показателот за профитната маргина забележа подобрување. Во услови на намалување, иако минимално, на оперативните трошоци, најмногу заради пониските трошоци за вработените, показателите за оперативната ефикасност на банкарскиот систем забележаа подобрување.

Трошоците за исправката на вредноста на финансиските и нефинансиските средства бележат двоцифрен процентуален раст. Високиот раст на овие трошоци, во голема мера, се должи на зголемената внимателност на банките со оглед на очекуваните поголеми кредитни загуби поради кризата предизвикана од корона-вирусот. Неизвесноста во поглед на времетраењето и интензитетот на случувањата поврзани со корона-вирусот, несомнено, и во наредниот период ќе се одразуваат врз профитабилноста на банките.

Во првата половина од 2020 година, Народната банка ја намали каматната стапка на благајничките записи во три наврати, којашто се сведе на нивото од 1,5%, којшто се задржа до крајот на годината. Трендот на намалување на активните и пасивните каматни стапки на банките продолжи во текот на целата година. Поголемото намалување на активните, во споредба со пасивните каматни стапки, го услови умереното стеснување на каматниот распон меѓу нив, во 2020 година.

2.1 Показатели за профитабилноста и ефикасноста на банкарскиот систем

Во 2020 година, банкарскиот систем оствари добивка од работењето во износ од 7.252 милиона денари, којашто во споредба со претходната година е поголема за 8,5%, или за 567 милиони денари. Најголем придонес за растот на добивката имаше капиталната добивка остварена од продажба на преземени средства (повисока за 916 милиони денари, или за речиси 1,5 пати), а во помала мера и растот на

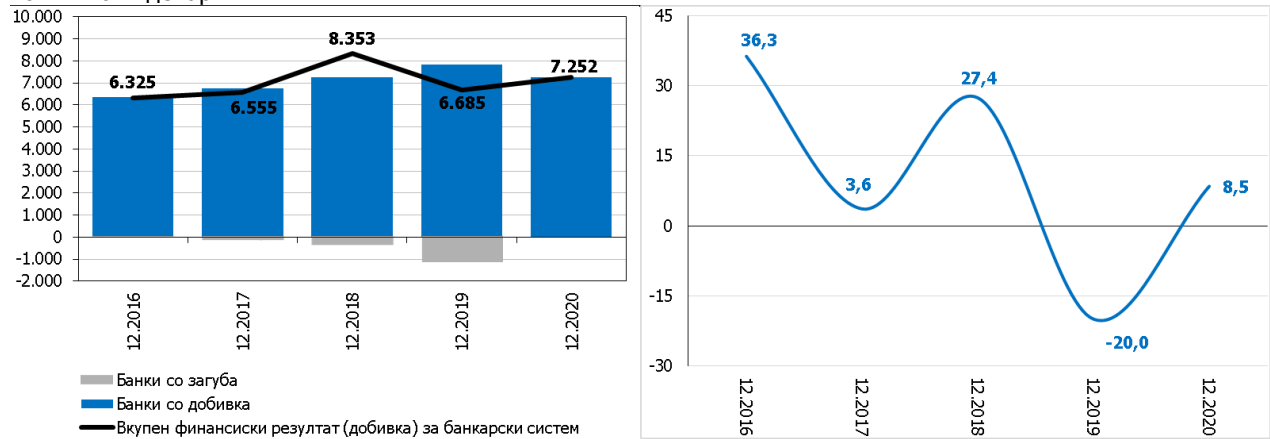

Извештај за ризиците во банкарскиот систем во 2020 година

приходите врз основа на наплатени претходно отпишани побарувања (коишто бележат раст од 158 милиони денари, или за 18,3%). Повисокиот финансиски резултат во 2020 година е под влијание и на намалениот број на банките, со оглед на излезот на „Еуростандард банка“ АД Скопје од банкарскиот систем, којашто работеше со загуба. Од друга страна, отсуството на поголем раст на добивката се објаснува со зголемувањето на трошоците за исправка на вредноста (во поголема мера на финансиските средства, а во помала мера на нефинансиските средства) и намалувањето на нето-приходите од провизии. **Анализирано по банка, сите банки остварија позитивен финансиски резултат од работењето.**

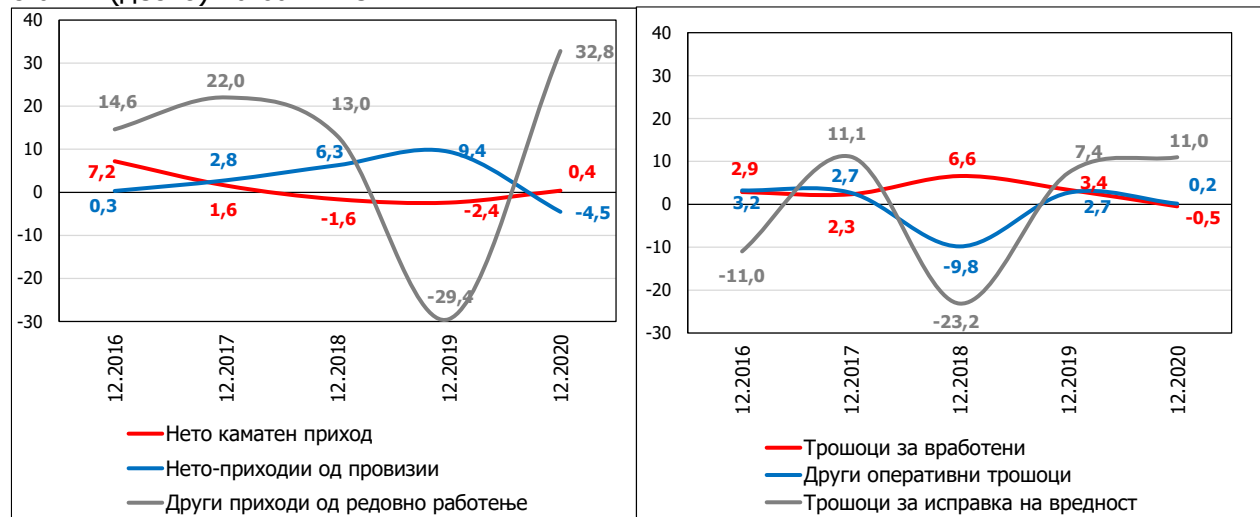
Графикон бр. 107 Динамика на прикажаната вкупна добивка на банките (лево) и нејзина годишна промена (десно)

во милиони денари

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

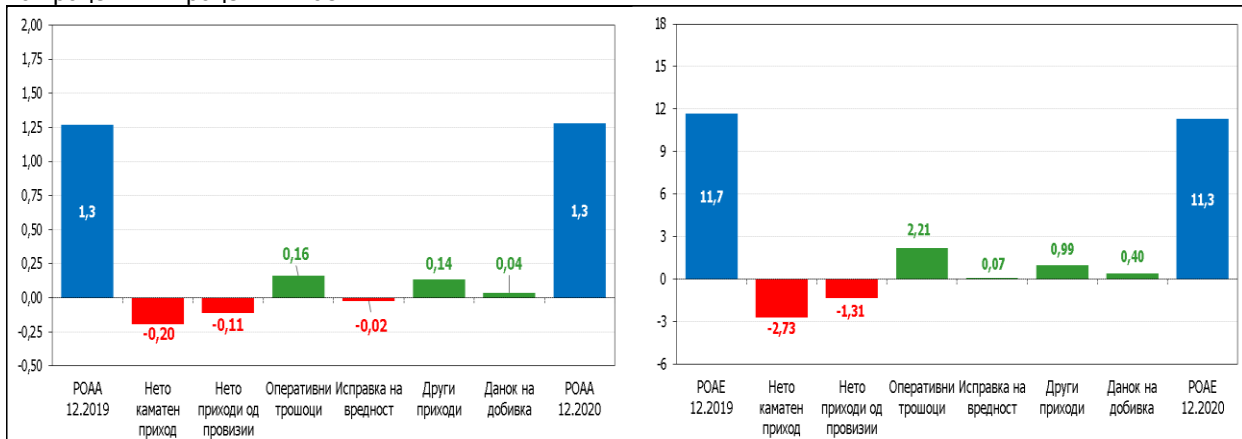
Графикон бр. 108 Годишна стапка на промена на главните приходи (лево) и расходни ставки (десно) на банките

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 109 Расчленување на стапките на поврат на просечната актива (лево) и на просечниот капитал и резерви (десно) во проценти и процентни поени

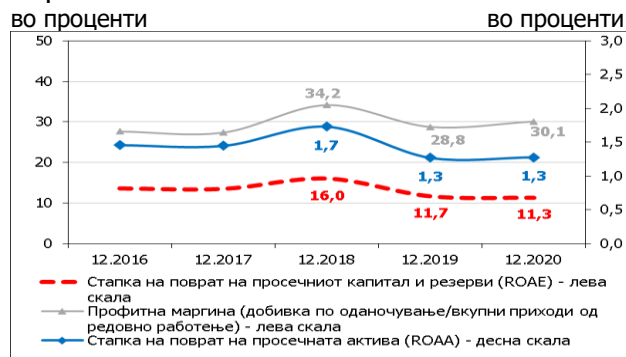

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Забелешка: На графиконот се претставени промените во одделните компоненти на профитабилноста изразени како учество во просечната актива, односно просечниот капитал и резерви. Зелените и црвените столпчиња означуваат позитивен и негативен придонес кон растот на ROAA/ROAE, соодветно, во процентни поени. ROAA и ROAE се изразени во проценти.

Графикон бр. 110

Стапки на поврат на просечната актива и на просечниот капитал и резерви и профитна маргина

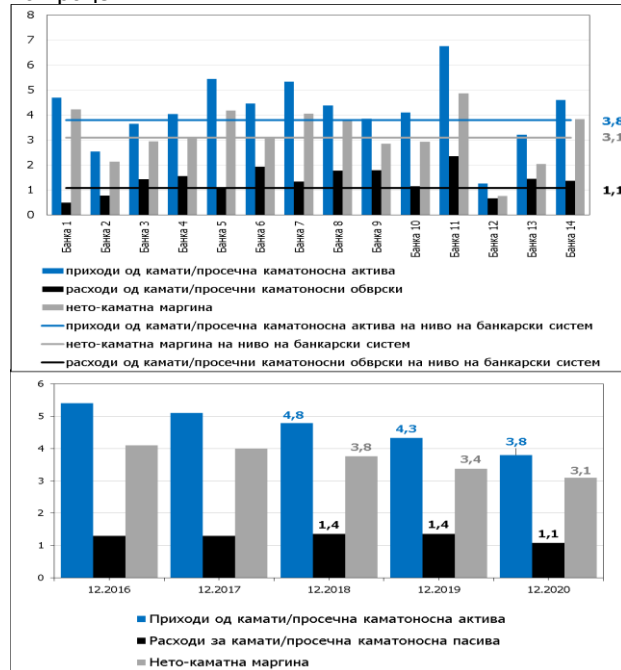
Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Растот на добивката во 2020 година не беше доволен за подобрување на стапките на поврат на просечната актива и просечниот капитал резерви. Наспроти тоа, профитната маргина забележа годишен раст. Имено, во 2020 година, стапката на поврат на просечната актива се задржа на истото ниво како и во 2019 година (1,3%), додека стапката на поврат на просечниот капитал и резерви, во услови на малку позначително подобрување на показателите за капитализираноста на банкарскиот систем, забележа намалување од 0,4 процентни поени, до нивото од 11,3%. Профитната маргина забележа годишно подобрување од 1,3 процентни поени, што во услови на скроман раст на нето каматните приходи и пад на нето-приходите од провизии произлегува од високиот раст на другите приходи од редовното работење (пред сè, капиталните добивки од продажба на средства). Покрај тоа, побавниот раст на добивката, во споредба со растот на вкупните приходи од редовно работење, е последица и на релативно високиот раст на трошоците за исправка на вредноста во 2020 година.

Графикон бр. 111

Нето каматна маргина по одделна банка, на 31.12.2020 година (горе)* и на ниво на банкарски систем (долу) во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

* Показателите на ниво на банкарски систем се презентирани со линии.

** На 31.12.2020 година, се прикажани 14 банки (за една банка помалку) со оглед на одземањето на дозволата за работа на „Еуростандард банка“ АД Скопје, во август 2020 година.

Во услови на постојан надолен тренд на каматните стапки, нето каматната маргина на ниво на банкарски систем исто така бележи надолен тренд. Така, во 2020 година, нето каматната маргина се намали за 0,3 процентни поени и се спушти на историски најниското ниво од 3,1%. Воедно, оваа стапка е под нејзиниот десетгодишен просек, којшто изнесува 3,7% (при максимум од 4,1%). Намалувањето на нето каматната маргина произлегува од побрзиот раст на просечната каматносна актива (за 9,5% или за 42.342 милиони денари), во споредба со само скромниот раст на нето каматниот приход (од 0,4% или 59 милиони денари). Во услови на опаѓачки каматни стапки, зголемувањето на нето каматните приходи е резултат на повисокиот годишен пад на каматните расходи (за 781 милион денари, или за 18,4%), во споредба со намалувањето на каматните приходи (за 721 милион денари или за 3,7%).

Во 2020 година, како и вообичаено, финансиското посредување со домаќинствата имаше најголем позитивен придонес во формирањето на нето каматниот приход. Нето каматните приходи од домаќинствата се зголемија на годишна основа за 831 милион денари, или за 10,5%, при раст на каматните приходи¹⁰⁴ и пад на каматните расходи од работењето со овој сектор¹⁰⁵. Во услови на позначителен раст на пласманите во државни хартии од вредност, нето каматните приходи од секторот „држава“ се зголемија за 156 милиони денари, или за 21,5%. Наспроти тоа, нето каматниот приход од нефинансиските друштва забележа годишен пад од 427 милиони денари, или за 6,8%, заради повисокиот пад на каматните

¹⁰⁴ Во 2020 година, каматните приходи на домаќинствата беа поголеми за 279 милиони денари, или за 2,8% во однос на претходната година.

¹⁰⁵ Во 2020 година, каматните расходи на домаќинствата бележат намалување за 552 милиони денари, или за 26,1% споредено со 2019 година.

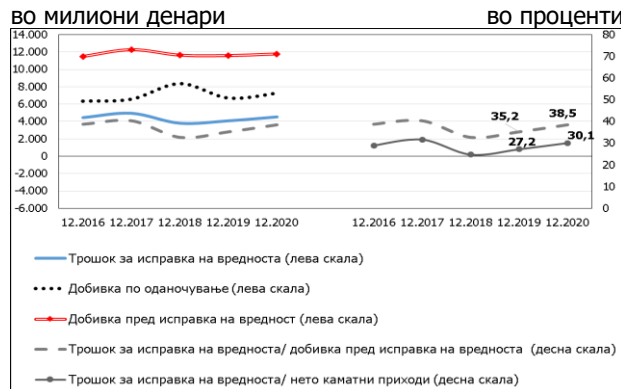

Графикон бр. 112
Показатели за оперативната ефикасност
во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 113
Показатели за учеството на трошоците за
исправка на вредноста во добивката и во
нето каматните приходи
во милиони денари

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

приходи, во споредба со намалувањето на каматните расходи од работењето со овој сектор¹⁰⁶. Во кредитно депозитната активност со останатите сектори (финансиските институции, непрофитните институции коишто им служат на домаќинствата и нерезидентите), банкарскиот систем бележи расходи на нето-основа, односно остварува поголеми каматни расходи во споредба со заработените каматни приходи.

Показателите за оперативната ефикасност на банкарскиот систем бележат подобрување. Подобрувањето на овие показатели е најмногу резултат на годишниот пад, иако минимален, на оперативните трошоци (за 0,1%, односно за 15 милиони денари), што, пак, најмногу произлегува од малку пониските трошоци за вработените (за 25 милиони денари, или за 0,5%). Истовремено, нето каматните приходи, вкупните приходи од редовно работење и просечните средства забележаа раст од 0,4%, 3,7% и 7,8%, соодветно, што услови извесно подобрување (пад) на учеството на оперативните трошоци во секоја од овие три категории. Во структурата на приходите од редовно работење, најголем раст, од 32,8%, или за 1.026 милиони денари, забележаа другите приходи, што, пак, е резултат на претходно споменатиот раст на капиталните добивки од продажба на средства и на приходите од наплатените претходно отпишани побарувања. Нето-приходите од провизии се намалија во 2020 година, за 231 милион денари, или за 4,5%, со оглед на намалените провизии на банките за користење на услугите на електронското банкарство, во услови на пандемијата.

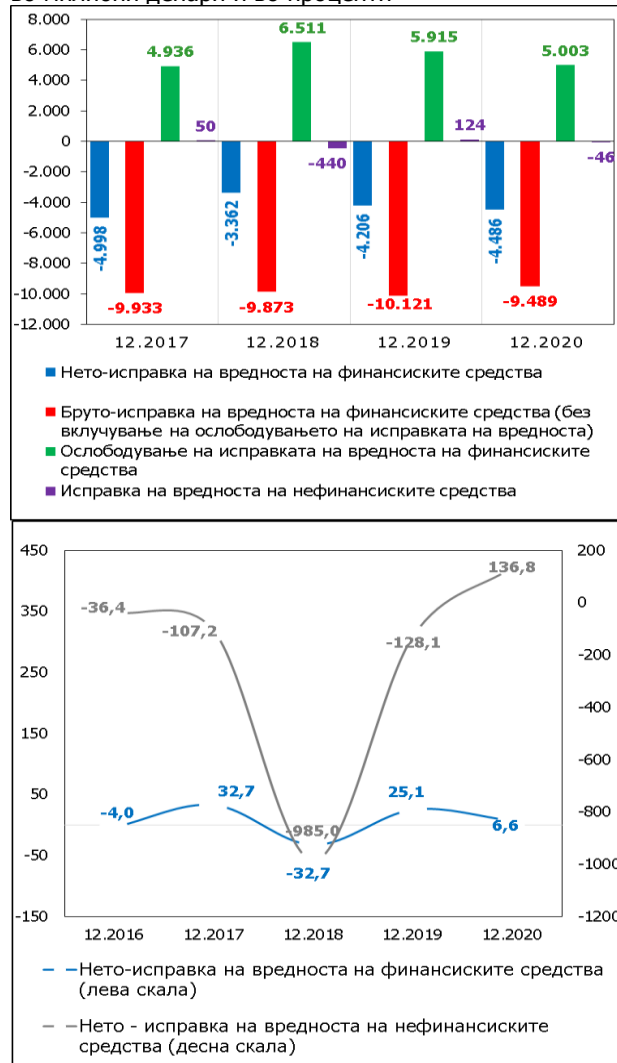
Во 2020 година, трошоците за исправката на вредноста на финансиските и нефинансиските

¹⁰⁶ Во текот на 2020 година, каматните приходи од нефинансиските друштва се намалија за 548 милиони денари, или 8% во споредба со претходната година, додека намалувањето на каматните расходи изнесуваше 121 милион денари, или 24,7%.

Графикон бр. 114

Износ на трошоците за исправка на вредноста на финансиските и нефинансиските средства (горе) и годишни стапки на промена на трошоците за исправка на вредноста на финансиските и нефинансиските средства (долу) во милиони денари и во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

средства се зголемија, за 449 милиони денари или за 11,0%. Растот на овие трошоци во поголема мера произлегува од зголемувањето на трошоците за исправка на вредноста на финансиските средства (коишто се зголемија за 280 милиони денари), за што најмногу придонесоа трошоците за посебната резерва за вонбилансната изложеност коишто на нето-основа се поголеми за 346 милиони денари¹⁰⁷.

Трошоците за исправка на вредноста на билансните финансиски средства, на нето-основа, забележаа годишен пад (за 66 милиони денари), што е најмногу последица на намалувањето на бројот на банките во 2020 година. Доколку се исклучи ефектот од овој настан, трошоците за исправка на вредноста на билансните финансиски средства бележат раст од 32,7%, или за 1.090 милиони денари, што е во најголема мера (93,3%) последица на растот на трошоците за исправка на вредноста на кредитите и останатите пласмани. Високиот раст на овие трошоци се должи на зголемената внимателност на банките поради очекуваните кредитни загуби поврзани со кризата предизвикана од корона-вирусот.

Нето-трошокот за исправка на вредноста на нефинансиските средства се зголеми во однос на 2019 година, за 169 милиони денари¹⁰⁸, што произлегува од помалото ослободување исправка на вредноста на средства, и тоа за 127 милиони денари, при истовремен раст на трошокот за исправка на вредноста на нефинансиските средства за 42 милиона денари.

¹⁰⁷ Растот на трошоците за посебна резерва на вонбилансната изложеност произлегува, во поголема мера, од помалото годишно ослободување на посебната резерва на овој тип изложеност (за 280 милиони денари), во споредба со 2019 година, а во помал дел е последица и на поголемата издвоена посебна резерва (повеќе за 66 милиони денари), во однос на минатата година. Имено, во 2019 година, издвоената посебна резерва за вонбилансна изложеност беше помала од направеното ослободување на оваа резерва, со што на нето-основа, посебната резерва за вонбилансната изложеност беше позитивна и имаше третман на приход. Наспроти тоа, во 2020 година, издвоената посебна резерва за вонбилансната изложеност е повисока од направеното ослободување, со што на нето-основа овие резерви се негативни и имаат третман на расход во билансот на успех.

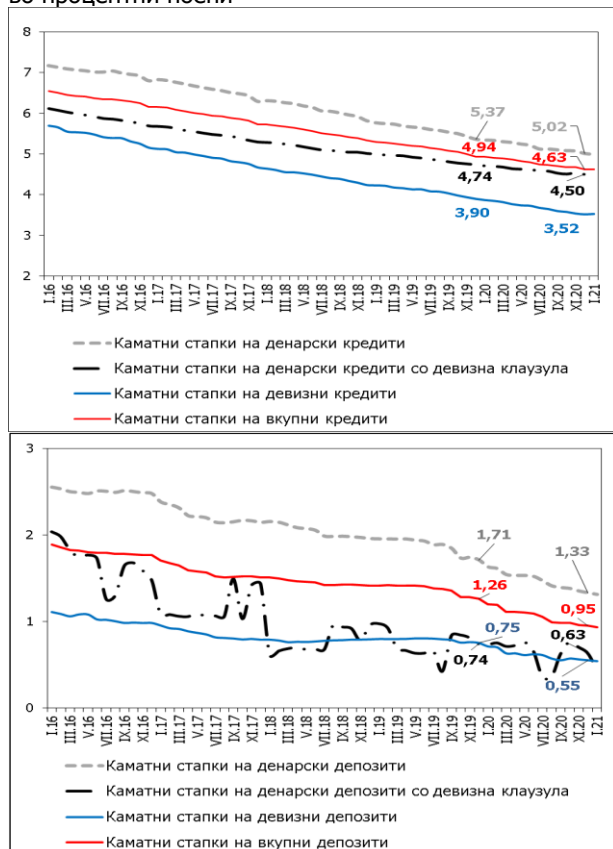
¹⁰⁸ Треба да се има предвид дека на нето-основа, исправката на вредноста на нефинансиските средства беше позитивна во 2019 година. Наспроти тоа, во 2020 година, оваа исправка на вредноста е негативна и има третман на расход во билансот на успех.

Графикон бр. 115

Активни (горе) и пасивни каматни стапки (долу)

во процентни поени

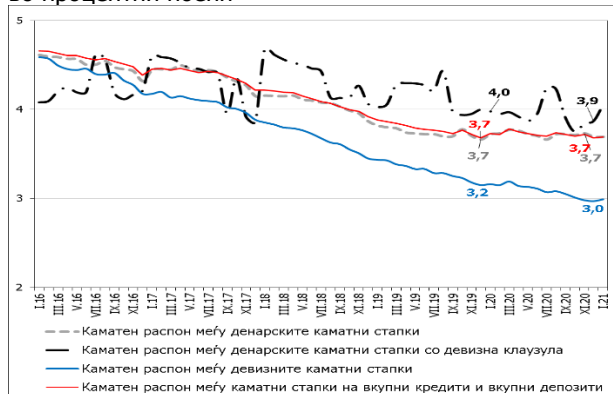

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 116

Каматен распон

во процентни поени

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

2.2 Движење на каматните стапки и на каматниот распон

Во првата половина од 2020 година, Народната банка ја намали каматната стапка на благајничките записи во три наврати, до нивото од 1,5%, коешто се задржа до крајот на годината. Трендот на намалување на активните и пасивните каматни стапки на банките продолжи во текот на целата 2020 година. Така, пондерираната просечна активна каматна стапка на банките во 2020 година изнесуваше 4,8%, што е помалку за 0,4 процентни поени во споредба со соодветната каматна стапка од 2019 година. Намалување забележа и пондерираната просечна пасивна каматна стапка, и тоа за 0,3 процентни поени и за 2020 година, изнесуваше 1,1%. Анализирани според валутните карактеристики, просечните денарски каматни стапки се намалија, речиси идентично, и кај кредитите (за 0,42 п.п.), и кај депозитите (за 0,40 п.п.). Кај останатите каматни стапки, анализирани според валутата, просечните каматни стапки на кредитите бележат посилно намалување во однос на падот на просечните каматни стапки на депозитите.

Согласно со поголемото намалување на активните, во споредба со пасивните каматни стапки, каматниот распон умерено се стесни и во 2020 година. Распонот помеѓу пондерираните просечни каматни стапки на вкупните кредити и депозити во 2020 година, изнесува 3,7 процентни поени, што претставува годишно намалување за 0,1 процентен поен.

АНЕКСИ